

Електропривреда

Лист Електропривреде Црне Горе АД Никшић

ГОДИНА: XXXI

БРОЈ 320

НИКШИЋ

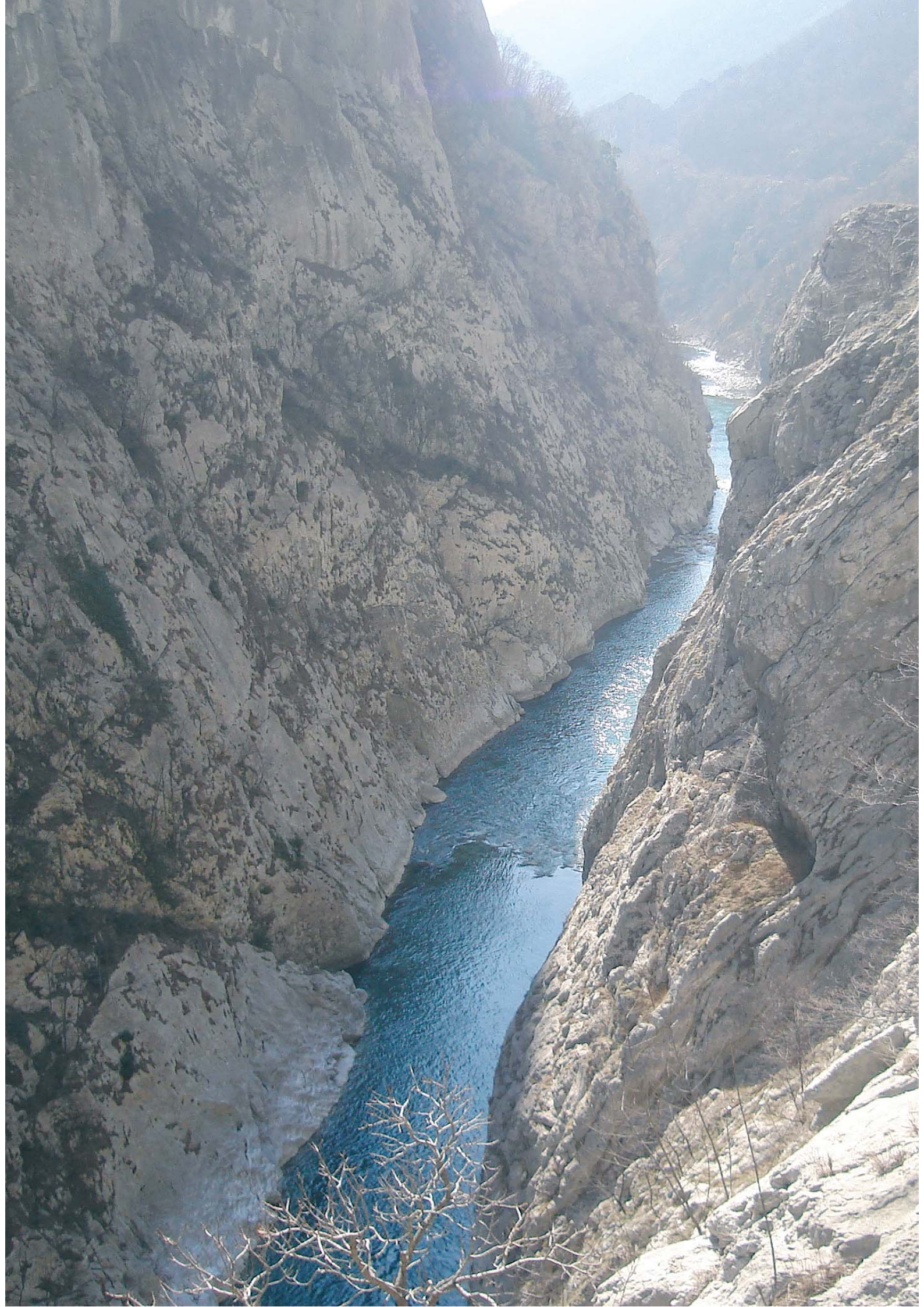
28. ДЕЦЕМБАР 2009.

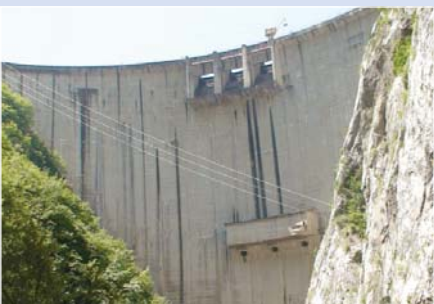
ISSN 1805136

**Челни људи ЕПЦГ о
овогодишњим
результатима рада и
пословања**

**Свим радницима ЕПЦГ и нашим читаоцима
чесћимамо новојодишње и Божићне празнике**

Редакција

УВОДНИК

МОРАЧА

„Морача - бистра и чиста, плаха и планинска, гладна и снажна, жилава и вижљаста, окрутна и подмукла, Морача - дубоког корита, великих стијена и бијелих облутака, како је пјесник види, не престаје да узнемирава и изазива.

Ово је већ четврти покушај градње електрана на њој. Од 80-тих година до данас. Око ње се сукобљавају намјере енергетичара и жеље еколога. Полемички простор се шири, сучељавање аргумената појачава. Сваки пут све више и све упорније. И с једне и с друге стране. Кажу да је то добро. Не да би се знало ко је „за“, а ко је „против“, већ зато да би се пажљиво размотрила сва миошљења, да се не би повукао погрешан потез, донијеле погрешне одлуке.

У међувремену, док су се „ломила копља“, Морачом је отицало богатство.

Чини се да су енергетичари овога пута у „свом времену“. Уосталом, „сваком послу под небом има вријеме“,

па и „вријеме градњи“, каже Стари завјет.

А и нешто се мора жртвовати, јер „Морача – мајка и маћеха“ ионако „неког мора да однесе“, по легенди „да глад своју утоли“.

А што се Електропривреде тиче, сасвим је јасно, па и природно, да је као енергетска компанија заинтересована за изградњу електрана. Уосталом, она је и финансирала израду и ревидовање силне документације - свих 350 књига. Она је на таквом нивоу, рекли су стручњаци, да би већ сјутра могла почети градња. Само да има пара. И коначне одлуке надлежних органа.

Ж. Петковић

**ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
ЦРНЕ ГОРЕ**

Предсједник Одбора
директора
Срђан Ковачевић

Извршни директор
Ранко Војиновић

ЦЕНТАР ЗА ОДНОСЕ
СА ЈАВНОШЋУ

Руководилац и главни
и одговорни уредник
Жарко Ћетковић

Редакцијски одбор:
предсједник
Драгутин Мартиновић,
чланови:

Мирослав Вукчевић,
Сретен Гојковић,
Мирослава Пејовић,
Жарко Ћетковић,
Ивана Радловић Гатолин
и **Госпава Голубовић**

Новинар - координатор
Биљана Митровић
Новинар
Иван Зорић

Компјутерска обрада:
Видоје Зековић

Адреса редакције:
Улица Вука Караџића 2
Никшић
Телефони:
040/204-130, 214-252
Факс: 040/214-252
E - mail: listepcg@cg.yu
Web site: www.epcg.cg.yu
Штампа: ОБОД - Цетиње
Тираж: 2500
Издавач: Електропривреда
Црне Горе А.Д. Никшић

ОДБОР ДИРЕКТОРА ЕПЦГ

Извјештаји, информације и рјешавање оперативних питања

Одлучено да се поводом 100 година електроенергетике у Црној Гори припреми и изда монографија "100 година ЕПЦГ"

У периоду између изласка два броја Листа одржане су двије сједнице Одбора директора ЕПЦГ: и то трећа редовна - 2. децембра и четврта - 22. децембра ове године. Сједницама је председавао **Срђан Ковачевић**, предсједник Одбора директора, а и једна и друга су одржане посредством мултимедијалне везе - видео линка, с тим што је на последњој сједници, са црногорским члановима овог органа, у сали за одржава-

за Друштво и извјештај о докапитализацији ЕПЦГ. Међу текућим питањима разговарано је и о предлогу А2А о измјенама систематизације радних мјеста у Компанији.

Прије преласка на разматрање питања из утврђеног дневног реда Одбор је, између осталог, донио закључак о задужењу извршног директора да убудуће на сједницама овог органа упозна чланове Одбора са реализацијом заду-

Са сједнице Одбора директора

ње сједница у Никшићу био представник А2А **Emilio Maiandi**, који није члан овог органа. Такође су обје сједнице за званичне преводиоце на италијански и са италијанског језика биле **Ивана Зец Барашин** и **Кристина - Беба Лутовац**, чији се симултани преводи сматрају званичним у раду сједница.

На трећој редовној сједници Одбора разматрано је пословање ЕПЦГ у периоду јануар - јун и извјештај о пословању Друштва у периоду јануар - септембар 2009. године, затим информација о снабдијевању Црногорског Приморја, ел. енергијом, ценовних стандардних прикључака ФЦ Дистрибуција, предлог одлуке о радним мјестима на којима се обављају послови од посебног значаја

жења из предлога достављеног записника, с тим да такву информацију доставља у форми табларног прегледа. Такође је закључено да се записник члановима Одбора директора компаније из компаније А2А доставља преводено на италијански језик.

Одбор је прихватио и полугодишњи и деветомјесечни извјештај о пословању. Карактеристично је напоменути да је ЕПЦГ по деветомјесечном извјештају остварила добитак у износу од 18,8 милиона еура.

Мањи број прекида у напајању

Након разматрања информације о снабдијевању Црногорског приморја ел. енергијом

у току овогодишње туристичке сезоне и план активности за 2010. годину прихватајући информацију и план, Одбор је констатовао да је туристичка сезона 2009. године у електроенергетском погледу била са мањим бројем прекида и крајим безнапонским стањем у односу на све претходне туристичке сезоне, и да су током припреме за њу, у објекте приморских дистрибуција уложеним средствима у износу од 5,142 милиона еура, извршени ремонти свих електроенергетских објеката 35/10 kV који напајају приморске центре, и то у складу са усвојеним планом, а затим закључио да се задужи ФЦ Дистрибуција да у циљу повећања поузданости напајања Црногорског приморја изврши ремонт 35 kV далековода код којих су евидентирани највећи испади са мреже, као и да на основу Студије развоја те мреже на подручју туристичке регије из 1995. године, која одређује концепцију развоја у специфичним условима потрошње, приступи изради пројектне документације и реализацији предметних пројеката, на основу чега ће се одредити потребна средства за реализацију н-те тачке мреже 35 kV.

Ценовник прикључака на ЕД мрежу

На основу акционог и динамичког плана за ове намјене треба обезбиједити шест милиона еура и предвидјети их консолидованим Бизнис планом, закључио је Одбор.

На овој сједници донесена је и одлука којом је утврђен ценовник за стандардне прикључке на дистрибутивну мрежу, који ће бити достављен Регулаторној агенцији за енергетику на одобравање, затим одлука о радним мјестима на којима се обављају послови од посебног значаја за друштво у органима и Дирекцији Друштва у смислу одредбе члана 25, 26. и 27. Правилника о рјешавању стамбених потреба запослених.

Донесена је још и одлука којом су утврђена радна мјеста на којима се обављају послови од посебног значаја за функционалне цјелине и Електроградњу, у смислу одредбе члана 28 Правилника о рјешавању стамбених потреба. И једна и друга одлука о овим радним мјестима ступа на снагу даном доношења.

Извјештај о докапитализацији

На овој сједници је прихваћен и извјештај о докапитализацији Електропривреде Црне Горе и констатовано да је поступак реализован успјешно, у утврђеним роковима и у свему према позитивним законским прописима и нормативним актима емитента нове емисије акција.

Под текућим питањима **Renato Ravaneli**, члан Одбора директора ЕПЦГ из А2А, је упознао чланове овог органа са предлогом измјена и допуна систематизације радних мјеста и организације Електропривреде Црне Горе, поводом чега су конституисани закључци о упознавању са намјерама компаније А2А око измјена систематизације и организације радних мјеста у ЕПЦГ.

На четвртој сједници Одбора која је одржана 22. децембра дневни ред су испунила следећа питања: **предлог измјена одлуке о утврђивању структуре и састава менаџмента ЕПЦГ, предлог одлуке о кредитном задужењу Друштва код ЕБРД, предлог одлуке о преузимању 10/0,4 kV у Бијелом Пољу, захтјев Министарства туризма за успостављање стратешког партнерства са Националном туристичком организацијом Црне Горе, предлог одлуке о именовању извршног руководиоца - директора ФЦ Производња, предлог одлуке о изради монографије „100 година ЕПЦГ“ и предлог одлуке о давању сагласности на изградњу дијела приступног пута Рудника угља у Пљевљима.**

Прије преласка на дневни ред Одбор је прихватио информацију о реализацији ранијих закључака Одбора директора.

Поводом предлога одлуке о измјенама одлуке о утврђивању структуре и састава менаџмента ЕПЦГ, Одбор је донио одговарајућу одлуку и посебним закључком задужио директора Сектора за правне послове и људске ресурсе да припреми пречишћен текст овог акта.

Наставити преговоре за кредит ЕБРД

Прихваћен је, затим, извјештај Тима за подршку ЕБРД на изради апликације за кредит Електропривреде намијењен за реализацију пројекта проширења АМР система (даљинска контрола бројила) и констатовано да је неопходно, на бази већ дефинисаних услова, наставити са преговорима у циљу што брже реализације предметних активности. С тим у вези формиран је радни тим у саставу: **Борис Бушковић** – координатор, **Велимир Стругар** – члан, **Слободан Танасијевић** – члан и два представника А2А које је предложио Emilio Maiandi. Тим ће усаглашавати уговор са ЕБРД-ом, након чега ће га доставити Одбору директора за наредну сједницу чије се одржавање планира почетком фебруара 2010. године.

Донесена је одлука о преузимању ТС 10/0,4 kV од фабрике „Вунко“ Бијело Поље уз надокнаду од 19,245 хиљада еура, која ће бити исплаћена компензационо за утрошену ел. енергију од стране те фабрике. Уговор о преузимању трафостанице и компензационој исплати утврђене накнаде закључиће извршни директор ЕПЦГ, јер га је за то овластио Одбор на овој сједници.

Извршни директор је такође задужен да за наредну сједницу Одбора директора припреми извјештај о стању потраживања и достави план наплате дуга тог поредузећа.

Партнерство са НТО

Донесена је и одлука о успостављању стратешког партнерства са Националном туристичком организацијом. Наиме, прихваћен је захтјев Министарства туризма и одобрено успостављање партнерства између ЕПЦГ и Туристичке организације Црне Горе. и утврђено учешће ЕПЦГ у туристичкој про-

Комуникација видео линком

моцији државе на међународном тржишту за туристичку сезону 2009-2010. година у износу од 120 хиљада еура, што ће бити уплаћено након потписивања уговора о партнерству.

Након ове одлуке Одбор је својим закључком задужио менаџмент Електропривреде да у сарадњи са представницима А2А припреми план спонзорстава и донација за 2010. годину и достави га Одбору на разматрање и усвајање.

У наставку сједнице донесена је одлука о именовању **Мирка Килибарде** за вршиоца дужности извршног руководиоца – директора ФЦ Производња. Ово именовање се врши на одређено вријеме, а важи од 16. новембра 2009. године, од када му је истакао мандат.

Припремити монографију ЕПЦГ

У циљу обиљежавања јубилеја 100 година енергетике у Црној Гори ЕПЦГ ће припремити и издати своју монографију, о чему је донесена одговарајућа одлука на овој сједници. Припрема монографије у дијелу архивских истраживања и писања текста повјериће се компетентном историчару – архивисти, а избор аутора извршиће се тзв. „шопинг“ методом.

Одлуком Одбора дата је сагласност Руднику угља – Пљевља на изградњу дијела приступног пута преко круга ТЕ Пљевља и у вези с тим задужени су Дарко Турић, Никола Мартиновић да са Мирком Килибардом утврде начин уступања потребног простора и припреме предлог уговора са РУП-ом за изградњу пута на имовини ЕПЦГ.

Ж.Ђ.

СРЂАН КОВАЧЕВИЋ, ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА ДИРЕКТОРА ЕПЦГ

Успјешна година

Иако је у прошлом броју нашег листа председник Одбора директора имао исцрпан интервју о најважнијим и бројним активностима Друштва током 2009. године - ријеч првог човјека Компаније на самом крају године која се по крупним промјенама с правом сматра преломном и кључном, не само за њу, него и за Црну Гору - у сваком случају је била пожељна и потребна.

У том смислу, Ковачевић се ажурно и љубазно одазвао, па текст који слиједи ваља, прије свега, схватити као његово обраћање запосленима уочи преузимања управљања Компанијом од стране А2А.

Два кључна пројекта

Чињеница да је у овој години завршен низ значајних пројеката и започети неки, такође, веома значајни, чини ми се да нам даје за право да 2009. годину назовемо, заиста, кључном, најзначајнијом годином за Електропривреду Црне Горе у посљедњих 20 година.

То се прије свега односи на трансформацију Електропривреде из које је у марту мјесецу издвојен Пренос, тако да данас Електропривреда није иста као што је била прије годину дана. Оно што је у томе јако значајно је то да је читав процес одвајања Преноса, уз оснивање новог друштва, како се то прецизно, правнички каже, успјешно обављен, практично, без иједне грешке, и, коначно, што је он позитивно резултирао успјешним процесом докапитализације, односно увођењем стратешког партнера у Електропривреду, каже Ковачевић.

- Други, свакако значајан пројекат и за Црну Гору и за ЕПЦГ је докапитализација Електропривреде, јер је стратешки партнер у Црну Гору, да би купио акције и докапитализовао Електропривреду, унио 430 милиона €, а од тога је само у Електропривреду ушло 96 милиона € свјежег новца. Осим тога, по том основу, у овом тренутку акционарска структура, не само што је битно различита, него је и повољнија у односу на ону коју смо имали прије годину дана, јер поред државног 55% власништва у Електропривреди, 43,7% власништва италијанске фирме А2А и уложених 96 милиона €, омогућује да имамо стратешког партнера, а не само сувласника. Према томе, за Електропривреду је у том процесу најзначајнији износ који је добила и што тај новац спремно чека реализацију веома важних пројеката, који ће почети већ од почетка наредне, 2010. године.

Реконструкција и модернизација електрана

Годину која је на измаку у ЕПЦГ карактерише и читав низ успјешно заврше-

Срђан Ковачевић

них пројеката. Најважнији је реконструкција и модернизација Термоелектране Пљевља у којој су завршена три значајна пројекта: модернизација управљања и контроле, ново филтерско постројење и нови ротор ниског притиска у турбини, чиме су се стекли услови да ТЕ Пљевља идуће године повећа производњу за готово 40 одсто у поређењу са ранијим годинама.

Надаље, у хидроелектрани Перућица су завршени веома обимни грађевински радови: надвишење и застирање фолијом компензационог базена, надвишење канала, и почињање инјектирања, односно санирање инјекционе завјесе језера Сланог, како би се у што већој мјери смањили губици воде, а објављен је и тендер за уградњу осмог агрегата, док су у ХЕ Пива започете активности око модернизације, које би требало да се захуктају тек наредне године.

- И у Дистрибуцији је урађено јако пуно посла на замјени и измјештању бројила. Нажалост, резултати Дистрибуције и Снабдијевања су још увијек испод онога што ми очекујемо, али је битно, да се, иако, малим корацима, ипак крећу напријед.

И на крају, као врхунац успјешности у 2009. години - позитиван пословни резултат. Веома је важно истаћи да ће ово бити прва година да је Електропривреда Црне Горе позитивно пословала и то са око 20 милиона €. Значајно је рећи да смо имали много мање трошкове увоза ел. енергије него што смо очекивали. Захваљујући, вјероватно, и ризику, мало и срећи, а нешто и знању, набавку недостајућих количина смо обавили тако како смо обавили, а то је познато, па је све то допринијело значајно бољем пословном резултату у овој години.

Неизбјежно је, међутим, истаћи и пројекат подводног кабла иако он није толико ве-

зан за Електропривреду, али је и за њу веома значајан, јер Електропривреду позиционира потпуно другачије. Ове године је, наиме, потписан уговор са италијанском фирмом „Терна“ о реализацији тог посла који је вриједан око 700 милиона €, а за Електропривреду је значајан и интересантан зато што јој практично чини доступним једно огромно тржиште ел. енергије, какво је италијанско, које је, отприлике, 100 пута веће него што је тржиште Црне Горе, а посебно зато што ћемо у будућности имати много више енергије из обновљивих извора енергије.

У новој години нови менаџмент

Председник Одбора директора се посебно осврнуо на докапитализацију рекавши да је процес успјешно завршен у првој фази, али да је исто тако важно да успјешно започне управљање Друштвом. Очекује се да стратешки партнер убрзо преузме менаџмент. Он то још увијек није урадио. Очекивања су да се то ипак уради до краја ове године, односно да се дефинишу главне позиције у менаџменту до краја ове године. Оно што је, вјероватно, најзначајније, јесте да од 1. јануара стратешки партнер треба да ради на остварењу индикатора. То је неких 20 позиција, преко којих он треба да скупља поене. Укупан, или могући број тих поена је 100, а да би се квалификовао за докуп акција до већинског власништва треба да обезбиједи, односно сакупи најмање 80 поена. Биће то тежак, али не недостижан посао, Уосталом, то ће највише зависити од новопостављених људи на кључним мјестима.

Иначе, са стратешким партнером имамо јако добру сарадњу. С њихове стране постоји заиста максимална спремност, да се укључе у рјешавање свих проблема, али оно што недостаје, дефинитивно је да се ова главна питања, везано за менаџмент рјеше што прије како би се у Компанији мало „течније“ одвијали послови.

- Што се тиче осталих активности са А2А, сматрам, а то сам већ неколико пута нагласио, да је потпуно природно да заједно уђемо у реализацију многих великих пројеката, између осталог и у реализацију пројекта ХЕ на Морачи, каже Срђан Ковачевић.

Примијена западно-европских стандарда

У наставку, председник Одбора директора је на наше питање - шта запослени у ЕПЦГ могу очекивати с обзиром на вишеструко нове услове (извршни менаџмент А2А, мјере Владе ЦГ о повећању пореза и доприноса), али и веома доброј ▶ стартној позицији по свим основама – ре-

као сљедеће: „Иако су то надлежности извршног директора, рећи ћу да мислим да су плате у Електропривреди на задовољавајућем нивоу, али не кажем да не треба да буде још боље. Знам сигурно да се раде и да су у завршној фази нова организација и нова систематизација које ће бити прилагођене стандардима западноевропских земаља, односно искуству које има италијанска компанија А2А. Ићи ће се на централизацију одређених позиција, као што су финансијски, рачуноводствени и правни послови, као и људски ресурси.

С друге стране, Уговором који је потписан између Владе и А2А добро су заштићени радници: у сљедеће три године нема проглашења технолошког вишка, али А2А ће сигурно покушати да, кроз разговоре, нудећи радницима откуп радног мјеста, то питање релаксира у краћем року. Увјерен сам да ће се држати дефинисаних полазишта из Уговора, који су радницима познати.

Што се тиче самих радних мјеста, не треба очекивати велика помјерања, али ће сигурно доћи до значајнијих промјена у организацији и систематизацији, у смислу прерасподјеле појединих функција, па и радних мјеста. Но, и ово је већ велики удар на постојећи систем. Помало шок. Ипак, очекивање је да ће то бити позитивно и мислим да ће допринијети квалитетнијем обављању послова. А већ је кренуло са неким активностима по питању људских ресурса и контроле рада, попут информације о конкретним активностима сваког запосленог у мјесецу новембру. Сада се улази у оцјењивање запослених, прије свега шефова, јер се инсистира да се већ сада почну примјењивати неки стандарди који су карактеристични за западно-европске земље. Уосталом, то су активности које су добро познате. Практично шаблон.

Неће бити смањења плата

По питању зарада, везано за Владине мјере кроз повећање доприноса и пореза, а тиме и смањење плата, Ковачевић је казао да се у ЕПЦГ ради анализа плата, у контексту Владиних мјера. Сигурно је да ћемо настојати да не буде угрожена позиција радника. Напротив, покушаћемо, чак, и да је појачамо и у условима општег тренда смањења плата у Републици. У сваком случају, заштитићемо раднике тако што ћемо урадити све да им плате буду најмање на досадашњем нивоу, истакао је председник.

Честитка

На крају, председник Одбора директора Срђан Ковачевић је у своје име и, наравно, у име Одбора директора, свим радницима ЕПЦГ честитао Нову годину. Њима и њиховим породицама он је пожелио пуно здравља, среће и успјеха током читаве 2010. године, а заједничкој фирми да настави са позитивним резултатима из 2009. године. Мако њом управљао.

Ж.Ћ.

ИЗВРШНИ ДИРЕКТОР РАНКО ВОЈИНОВИЋ

Позитиван пословни резултат у години инвестиција

Ранко Војиновић

Симболично названа „година инвестиција“ 2009. ће бити прва у којој ЕПЦГ исказује позитиван резултат. Сматрам да је преузимање менаџмента требало већ да се деси, да би се спремно ушло у наредну годину. ЕПЦГ ће постати једна савремена компанија, препознатљива у региону и спремна за тржишну утакмицу. Доношењем нове организације и систематизације доћи ће до централизације одређених функција и процеса, што свакако има за циљ смањење трошкова, ефикаснији рад, бржи и једноставнији начин извјештавања и лакшу интерну контролу. Можда ће у наредном периоду бити потребно додатно запошљавање радника одређених квалификација, и сасвим сам сигуран да и ако у неком наредном периоду дође до проглашавања технолошког вишка искључиво ће то зависити од рада самог радника, истакао је извршни директор ЕПЦГ Ранко Војиновић у традиционалном интервјуу у новогодишњем броју нашег листа

Више пута сте истицали да ће 2009. бити прва профитабилна година у историји ЕПЦГ. Шта је по Вама допринијело добрим пословним резултатима и да ли, с обзиром да смо на крају године, можемо говорити о финансијским показатељима?

Да се прво подсетимо какви су били резултати пословања у претходним годи-

нама. Као што се може видјети успјех, који ће се остварити у овој години, је свакако резултат континуирано успјешног рада. Од 2005. године када је исказан губитак нешто изнад 29 милиона еура постизали су се све бољи резултати. Лошији резултат који смо имали у претходној години не треба сматрати као неуспјех проузрокован лошим руковођењем, нерадом, неконтролисаним

и непотребним трошковима. Напротив, та година би такође била успешнија од претходне да се нијесу десили трошкови на које ЕПЦГ није могла утицати. То су свакако

ке на затварачници Вртац.

У току ове године урађена су и испитивања, а почела је и реализација друге фазе реконструкције ХЕ Пива.

Година	Укупан приход хиљаде €	Укупан расход хиљаде €	Остали приходи (расходи) хиљаде €	Резултат хиљаде €
2005.	170.652	197.341	(2.332)	-29.021
2006.	193.245	225.129	7.406	-24.448
2007.	260.502	267.180	(1.667)	-7.876
2008.	269.762	286.951	(84)	-17.607

Табеларни приказ основних показатеља пословања у претходне четири године

енормно високе накнаде по разним основама, које су локалне самоуправе наплаћивале од ЕПЦГ (преко 20 милиона еура), а са друге стране и висока цијена увезене електричне енергије (која је достигала цијену до 85 еура за МWh).

Ова 2009. година ће бити прва у којој ЕПЦГ исказује позитиван резултат. Наравно да у овом тренутку, прије завршетка рада пописних комисија не можемо знати коначан резултат, али претпостављам да ће он бити између 15 и 20 милиона еура. Овом успјеху су допринијели добри пословни потези (поништавање годишњег тендера за увоз електричне енергије), повољна хидрологија, поуздани рад производних објеката што је резултат добро одрађених ремонта, свођење већине трошкова испод планираних, а све то уз један професионалан однос и ангажовање пословодства, менаџмента као и већине запослених у Друштву. Година је обиљежена великим бројем значајних инвестиција, а памтиће се и по издвајању ФЦ Преноса уз оснивање новог акционарског друштва и успјешно завршеном процесу дјелимичне продаје акција и докапитализације ЕПЦГ, трансакције вриједне око 450 милиона еура, највећој која се икад десила у Црној Гори.

Година на измаку остаће упамћена као година капиталних улагања у производне капацитете. Ових дана ТЕ Пљевља поново производи електричну енергију, али сада не угрожава животну средину?

Година која је симболично названа „година инвестиција“ за ЕПЦГ обилувала је капиталним улагањима, нарочито у производним објектима. Само у ТЕ Пљевља је уложено око 30 милиона еура и то у: модернизацију система за контролу и управљање и реконструкција ел.система сопствене потрошње, замјену електрофилтерског постројења са мониторингом димних гасова и пројекат повећања снаге ТЕ Пљевља.

У ХЕ Перућица обављени су радови на компензационом базену и споју таложнице са продужетком базена улазне грађевине, урађена је санација канала Зета I и Зета II, надвишење канала Зета II и други радови. Обављена је и замјена чистилице и решет-

Улагања у дистрибутивне објекте и мрежу у периоду од 1990. до 2005. године, због недостатка средстава, било је на недопустиво ниском нивоу и ни издалека није одговарало стварним потребама, било да је ријеч о улагању у одржавање постојећих или пак о развоју и изградњи нових капацитета. Готово да је била устаљена пракса да се одржавање своди на ниво нужног, док превентивног одржавања није ни било. С друге стране, осим реализације одређених донација (Норвешке) других инвестиционих улагања у дистрибутивну мрежу готово да није ни било. Логична посљедица претходно изнијетог је лоше стање дистрибутивне инфраструктуре на што указује и податак да степен отписаности дистрибутивних објеката мјерен односом акумулиране амортизације и набавне вриједности, износи око 70 %.

Интезиван прилив страних директних инвестиција у Црну Гору и експанзивна градња условили су појаву великог броја нових и веома захтјевних потрошача, у погледу потребне снаге и енергије, што је веома оштро указало на неадекватност, ограниченост и недостатак дистрибутивних капацитета.

У циљу постизања стандардног квалитета испоруке електричне енергије постојећим и будућим потрошачима, по свим параметрима дефинисаним Привременим дистрибутивним кодексом, као и прилагођавање односно припрема за наступ на тржиште електричне енергије ФЦ Дистрибуција је започела неколико значајних пројеката :

- Обнова и проширење електродистрибутивне мреже – Француски кредит
- Бројила (уградња, замјена, измјештање и уклапање у систем даљинског читања и искључења)

- Објекти за напајање регионалног водовода за црногорско приморје
- Припрема лјетње туристичке сезоне
- Кабловски водови у Котору.

Завршетком ових инвестиција остварићемо зацртане циљеве. Ту у првом реду мислим на повећање производње за 450 GWh, као и побољшање стања дистрибутивне инфраструктуре. Ово све има за циљ стабилније и квалитетније напајање потрошача електричном енергијом, што у суштини и представља обавезу ЕПЦГ према важећој законској регулативи, усаглашеној са директивама ЕУ. Не заборављамо ни еколошки аспект. Значајна средства су уложена за побољшање стања и заштиту животне средине.

У сваком случају, овогодишњи резултат добра је основа за стратешког партнера који ће, познато је, од почетка наредне године преузети руковођење ком-

панијом (менаџмент). Партнер је обавезан да оствари више индикатора предвиђених Уговором о стратешком партнерству. Подсјетите нас који су то све индикатори предвиђени и у којем обиму, по Вашем мишљењу, могуће унаприједити пословање и резултат ЕПЦГ?

Дјелимичном продајом акција и процесом докапитализације, ЕПЦГ је добила стратешког партнера, реномирану италијанску компанију А2А. Према потписаном купопродајном уговору компанија А2А је стекла право на управљање ЕПЦГ. Сматрам да је преузимање менаџмента требало већ да се деси, да би се спремно ушло у наредну годину и започеле планске активности на остварењу оперативних и инвестиционих индикатора. Уговором су прецизирани ови индикатори, а везани су између осталог за: поузданост и снагу производних објеката, уградњу осмог агрегата у ХЕ Перућица,

замјену и измјештање бројила изван објекта по могућности на граници власништва, испаде на 35 kV напонском нивоу, губитке степеном наплате, емисију штетних гасова и честица прашине, профит и др.

Задатак није ни мало лак, али свакако је достижан. Са добром стратегијом која дефинише активности и задатке за сваког запосленог појединачно, организованим приступом, свакодневним праћењем одговорних лица, периодичним контролама и добром стимулацијом постизање већине задатих вриједности индикатора је, по мом мишљењу, достигнуто. Треба добро изанализирати и ризике који могу проузроковати значајна закашњења у испуњењу зацртаних планова и дефинисати мјере за уклањање или ублажавање негативних утицаја које ти ризици производе.

Достизањем задатих вриједности индикатора ЕПЦГ ће постати једна савремена компанија, препознатљива у региону и спремна за тржишну утакмицу. Не сумњам да ће стратешки партнер који посједује савремена знања и искуство постићи свој циљ, да на крају посматраног периода од пет година, има 80 % постигнутих вриједности индикатора чиме према уговору стиче могућност да постане већински власник ЕПЦГ.

Најављено је да ће крај ове и почетак наредне године обиљежити израда нових аката о организацији и систематизацији радних мјеста. Оно што се поставља као логично питање јесте у чему ће се битно разликовати нови од постојећих аката који су, подсећам, усвојени и примјењују се од недавно ?

Нараво да нови систем управљања компанијом захтијева и нову организацију, а самим тим и систематизацију радних мјеста. Доношењем нове организације и систематизације доћи ће до централизације одређених функција и процеса што свакако има за циљ смањење трошкова, ефикаснији рад, бржи и једноставнији начин извјештавања и лакшу интерну контролу. Мислим да стратешки партнер интезивно ради на изради нове организације и да ће она врло брзо бити примјењена у ЕПЦГ. Кад кажем врло брзо не мислим да ће то бити до краја ове године, али свакако у првим мјесецима наредне године. Промјене у организацији очекујем и ради отварања

тржишта на којем ћемо ускоро имати осим тарифних и квалификоване купце.

У више наврата потенцирано је питање састава новог менаџмента. Италијани или наши људи?

До овог тренутка питање састава ме-

наџмента стратешки партнер није још одредио, али у сваком случају претпостављам да ће бити постављен мјешовити менаџмент састављен и од представника компаније А2А и ЕПЦГ. Такође мислим да ће сваки члан менаџмента бити на сталној провјери и да ће дужина ангажмана искључиво зависити од остварених резултата. Очекујем честе измјене састава менаџмента, што је сасвим нормална ствар да би се постигли зацртани циљеви.

Без обзира ко буде руководио Компанијом на путу унапређења индикатора пословања веома је важан партнерски однос са синдикатом. Такође, познато је да у ЕПЦГ егзистирају два синдиката - Синдикат ЕПЦГ АД Никшић и Синдикална организација запослених ЕПЦГ. Овом другом недавно сте додијелили репрезентативну улогу?

Дана 23.07.2009.године достављено ми је обавјештење да је Синдикална организација запослених ЕПЦГ, као нова организација синдиката у Друштву, регистрована код надлежног министарства. Уз обавјештење је достављена и потврда Министарства рада и социјалног старања да је ова синдикална организација уписана у Регистар синдикалних организација дана 21.07.2009.године;

Како из Закона о раду произилази да послодавац са репрезентативном организацијом синдиката преговара и рјешава питања од значаја за материјални и соци-

јални положај радника, као и друга питања регулисана предметним законом и Колективним уговором, било је неопходно, у што краћем року утврдити која је репрезентативна од двије синдикалне организације у ЕПЦГ.

Због тога сам 24.07.2009.године упutio позив председницима Синдикалне организације ЕПЦГ АД и Синдикалне организације запослених ЕПЦГ АД да у што краћем року доставе доказе о броју чланова међу запосленима у Друштву, односно приступне изјаве својих чланова.

На мој поновљени позив за достављање приступних изјава, Синдикална организација ЕПЦГ АД Никшић је одговорила да броји 3043 члана. Међутим, приступне изјаве није доставила.

Синдикална организација запослених ЕПЦГ је доставила потписане приступнице 1630 чланова те синдикалне организације, као и Регистар уписа чланова.

По добијању одговора од синдикалних организација, упutio сам обавјештење у којем су констатоване чињенице од значаја за утврђивање репрезентативности, на основу којих је ЕПЦГ АД Никшић, као послодавац, дана 22.10.2009.године донијела Рјешење бр.10-00-12823, којим се утврђује да је Синдикална организација запослених ЕПЦГ АД репрезентативна организација синдиката у Друштву.

Приликом доношења наведеног рјешења пошло се од чињенице да је припадност, односно чланство у синдикалној организацији право, а не обавеза запосленог, који чланом синдикалне организације постаје учлањењем, а не заснивањем радног односа, па како је од укупно 3033 запослена у ЕПЦГ, 1630 чланова Синдикалне организације запослених ЕПЦГ, што је утврђено на основу достављених приступних изјава, неспорно је да је Синдикална организација запослених ЕПЦГ АД испунила услове да буде репрезентативна организација синдиката код послодавца.

Против овог рјешења Синдикална организација ЕПЦГ је покренула управни спор, који је окончан Рјешењем Управног суда Убр.1755/09 од 9.11.2009.године, којим се одбацује тужба Синдикалне организације ЕПЦГ, чиме је Рјешење о утврђивању репрезентативне организације синдиката у Друштву постало правоснажно.

И поред више позива, Синдикална организација ЕПЦГ одбила је да достави списак својих чланова, што је услов за уплату средстава синдикалним организацијама, која им припадају сразмјерно броју чланова, сходно члану 109 Колективног уговора.

Како бисте, као човек који већ годину и по руководи извршним менаџментом, оцијенили положај радника.

Сваки менаџер покушава да обезбеди раднику адекватне улове рада и за уложени рад адекватну зараду. Само на тај начин, када је радник добро стимулисан, могу се очекивати и правовремено и квалитетно извршени послови, што је један од предуслова за успјешно пословање компаније. Ако положај радника у наведеном периоду посматрам у оквирима општих прилика у Црној Гори морам бити задовољан. Све обавезе у складу са појединачним колективним уговором су редовно сервисирани (плате, топли оброк и превоз, регрес, зимница, помоћ раднику и породици и др.). Ако смо свјесни да пролазимо период свјетске економске кризе и да имамо велики број предузећа у нашем окружењу које то нијесу у стању да постигну, онда је то још један аргумент који иде у прилог мом мишљењу. Свакако бих био још задовољнији да сам био у прилици повећати плате и на тај начин побољшати стандард запослених. Мислим да је свима јасно да то нијесу дозвољавале финансијске прилике.

Морам признати да смо још далеко од европских стандарда којима тежимо. Уласком стратешког партнера компаније А2А у ЕПЦГ ће свакако помоћи да тај циљ брже остваримо. У складу са тим доста запослених мора промијенити свој однос према компанији и раду уопште. Изрека која се често чује „никад ме не могу мало платити колико ја могу мало да радим“ треба да буде прошлост. Морам признати да нијесам успио, иако сам покушао, да раздвојим рад од нерада и да направим у складу са тим значајну разлику у зарадама (правна ограничења). Али томе треба тежити у наредном периоду приликом престојећег преговарања и доношења новог колективног уговора. Мислим да ни синдикату није у интересу да штити нерад и недисциплину, већ да се бори за много веће награђивање рада.

Да ли и даље тврдите да у ЕПЦГ нема технолошког вишка запослених. Да ли радници, било они са уговором на неодређено или одређено вријеме, са тог становишта могу бити мирни?

Сасвим је сигурно да у наредне три године се неће проглашавати технолошки вишак, што је јасно прецизирано потписаним купопродајним уговором. Овим уговором је такође предвиђена продаја радних мјеста на добровољној основи. За 2010. годину је то 24 просјечне зараде запосленог у износу до 20.000 еура. Како се у наредном периоду планирају интензивне активности везане између осталог за постизање оперативних и инвестиционих индикатора, можда ће бити потребно додатно запошљавање радника одређених квалификација. Мислим да уопште није битно да

ли је радник везан уговором на неодређено или одређено вријеме, већ искључиво његов квалитет рада. И сасвим сам сигуран да и ако у неком наредном периоду дође до проглашавања технолошког вишка искључиво ће то зависити од самог радника. На исти начин ће се оцењивати и рад чланова менаџмента.

Важне обавезе које предстоје, свакако, јесу унапређење система мјерења утрошка електричне енергије, али и озбиљнија улагања у дистрибутивну мрежу. Згодна је прилика да још једном подсетимо на најважније инвестиције у наредној години.

Оперативни и инвестициони индикатори који се тичу ФЦ Дистрибуција су везани за губитак на дистрибутивној мрежи, замјени и измјештању мјерних мјеста и 35 kV мрежу и постројења. За 2010. годину предвиђени су губици од 20 %. Планиране су интензивне мјере и активности да би се постигла задата вриједност тог индикатора. Такође се планира замјена 35.000 мјерних уређаја од чега ће 15.000 бити измјештено изван објекта по могућности на границу власништва. Инвестираће се и на проширењу АММ система. У плану је првобитно реализација пројекта у Подгорици (блокови V и VI и дио Толоша). У преговорима смо са ЕБРД за обезбјеђење кредита у износу од 38.000.000 еура и заједно са нашим учешћем од 5.000.000 еура реализовао би се пројекат замјене 68.000 бројила и њихово укључење у систем даљинског очитавања и искључења. Овај пројекат би се реализовао у року од 3 године. На основу урађених детаљних анализа о броју прекида, времену трајања и неиспоручене енергије издвојени су 35 kV далеководи и трафостанице које је потребно реконструисати у наредној години.

У току је и неколико вриједних развојних пројеката попут биллинг система, менаџерског информационог система (MIS) и слично. Које бисте пројекте још кандидовали као стратешки важне у години великог јубилеја 100 година постојања Електропривреде?

Након свеобухватне анализе ИТ Сектора ЕПЦГ и извјештаја о ревизији за 2008. годину Друштво се одлучило да иновира, догради и доради постојећи информациони систем. У наредној години је планирана реализација три важна пројекта у области информационог технологија. То су :

- Набавка и имплементација савременог система наплате електричне енергије
- Повећање капацитета и безбједности WAN мреже ЕПЦГ
- Централизација и дорада посто-

јећег Oracle eBS-a

На основу анализе постојећег Биллинг система дошло се до закључка да се приступи изградњи и увођењу новог интегралног управљачко-информационог Биллинг система у коме би сви постојећи проблеми били разријешени. Управљачко-информациони, веб оријентисани, Биллинг систем мора интегрално да обухвати све пословне процесе и функционалности које су потребне за ефикасно и ефективно обављање послова из домена продаје и наплате електричне енергије, на оперативном и менаџерском нивоу. Концептуалне карактеристике које треба да посједује су:

- интегрисаност функција и података унутар Биллинг система
- базираност на концептима отворених система
- базираност на концептима вишеслојне архитектуре

Имајући у виду планирани развој ИТ услуга у пословном информационом систему ЕПЦГ морају се обезбједити предуслови да се ради на изградњи јаког централизованог информационо-комуникационог система, а самим тим и напредних мрежних сервиса и рачунарске мрежне инфраструктуре. Нови, планирани сервиси обухватају имплементацију рјешења која ће омогућити ефикасније и безбједније функционисање централне мреже, повећање нивоа безбједности мрежних ресурса и комуникација, као и увођење система за размјену и управљање порукама унутар Друштва и према Интернету. У том циљу предвиђа се набавка и имплементација активне мреже опреме и сервера који ће омогућити са једне стране складиштење и архивирање великих количина података, флексибилност, могућност проширења, као и високе перформансе у погледу брзине приступа подацима.

Стандардизација пословних процеса је императивна ради својења девет ЕПЦГ инстанци на једну, што значи да се модели процеса и детаљи радних операција уреде на јединствен начин у цијелој компанији, као основа процесних знања и истовремено као стратешки ресурс, са јасно дефинисаним задужењима и одговорностима. Такође је планирно увођење нових модула у оквиру eBS-a који до сада нијесу имплементирани, а неопходни су за нормално функционисање у ЕПЦГ.

Сама чињеница да се истовремено креће у три пројекта, говори о њиховој тијесној повезаности. Зато мора постојати добра координација имплементације сва три пројекта.

На крају бих зажелио свим радницама и њиховим породицама пуно здравља, среће и успјеха у 2010. години. Срећна Нова година !!!

М. Вуковић

МИРКО КИЛИБАРДА, ДИРЕКТОР ФЦ ПРОИЗВОДЊА

Крупни инвестициони захвати за наставак сигурне погонске спремности и повећање производње

■ Са урађеним и оним што се планира у наредне двије до три године ЕПЦГ ће од свих својих производних капацитета постићи максимум искоришћености, али и поузданост какву већ сада имамо

■ У поређењу са периодом од три или више година производња ће бити увећана за скоро 500 милиона kWh

Одлична погонска спремност свих производних објеката, успјешно завршени велики реконструкциони захвати у ХЕ Перућица и ТЕ Пљевља, уз започету другу фазу модернизације ХЕ Пива, те повољна, а у појединим периодима изузетно повољна хидрологија – основна су обиљежја рада ФЦ Производња у току 2009. године, оцијенио је **Мирко Килибарда**, директор ФЦ Производња у разговору за новогодишњи број Листа, који је, иначе, у највећем дијелу, слика – пресјек најважнијих активности у години која је на измаку.

Мирко Килибарда

У том циљу, по устаљеном правилу о редослиједу кад су електране у питању увијек се почиње са најстаријом. Дакле, кад је Перућица у питању, он је истакао да је, иако је ријеч о активностима и резултатима за 2009. годину, неизбјежно поћи од

децембра прошле године кад је ова електрана остварила мјесечну производњу рекордну у својој историји. Производња од преко 211 милиона и 735 хиљада kWh. била је изванредна основа за почетак 2009. године у којој су такође остварени изузетни резултати, захваљујући, како повољној хидрологији, тако и погонској спремности капацитета и поузданости рада који су, свакако, резултат улагања у претходном периоду, па је тренд добре производње настављен и, тако да је план производње у првој половини године премашен за скоро 30 одсто. Друга половина године је иначе била предвиђена за инвестиционе пројекте, прије свега пројекат надвишења компензационог базена и постављања фолије, надвишење и санација канала Зета 1 и Зета 2, све у функцији смањења губитака и на тај начин обезбјеђења веће производње, те стварање услова за уградњу осмог агрегата. Значи, потребно је подићи капацитет доводних органа са садашњих 68 на 81,5 м³/с.

Поред тога ове године је извршена и замјена чистилице на затварачници Вртац. То је инвестиција вриједна око 450 хиљада еура.

ХЕ Перућица: На реду је осми агрегат

Битно је истаћи да су обављене припреме за уградњу осмог агрегата. Наиме, ове године је завршена тендерска процедура за избор најбоље понуде за испоруку и уградњу опреме и тренутно је у току евалуација понуда. Имамо двије пристигле понуде, за које, на основу онога што смо до сада видели, можемо рећи да су јако квалитетне и заиста ће детаљи одлучивати, каже Килибарда и додаје да је то инвестиција вриједна око 20 милиона еура, а ријеч је о фирмама Voith Hydro Siemens и конзоиријум Рудис Литострој са три подизвођача. Сименс је понудио комплетну опрему, Литострој хидромашинску опрему, а руска фирма „Силовије машини“ генераторе. До краја године би требало да буде познато ко ће бити изабран.

Компензациони базен код улазне грађевине ХЕ Перућица

Што се тиче санирања и надвишења канала остало је да се заврши надвишење у једном дијелу канала Зета 2, што је мали дио посла у односу на урађено и биће завршен чим се стекну повољнији временски услови.

Остала је и активност око инјектирања, односно освјежавања инјекционе завјесе.

То је посебан пројекат који је опет у функцији спречавања губитака воде за које се цијени да су велики. У вези с овим, током ове године, извршен је избор најповољнијег понуђача, потписан је уговор, и, опет, радови ће почети на прољеће. Пројекат је вриједан преко 2 и по милиона еура по уговору, а реализоваће га конзорцијум чији је носилац предузеће Зигма Никшић у кооперацији са македонским партнерима.

За припрему друге фазе реконструкције и модернизације изабран је консултант компанија Ла Мајер. Њихови стручњаци тренутно раде на Студији изводљивости те фазе реконструкције и модернизације која ће обухватити пети, шести и седми агрегат и комплетан доводни систем. Иначе, посао који је одрађен на грађевинским објектима ове године, у ствари припада тзв. другој фази реконструкције о модернизације Перућице појаснио је Килибарда.

Кад је Перућица у питању, да наведемо да се размишља и о коришћењу вода које користи Жељезара. Остварени су контакти и са Жељезаром и са Енергопројектом као пројектантом у циљу избора најбољег рјешења за довођење те воде до канала Зета 1. Размишља се и о коришћењу акумулације Ливеровићи, али се ту није далеко отишло.

Дуго се прича и о увођењу Зете у Крупац и спајању акумулација Крупац и Слано. Тренутна активност је израда Студије утицаја превођења Зете у Крупац на поклоначке изворе који се користе за снабдијевање града пијаћом водом. Уколико се покаже да нема негативног утицаја сигурно ће се ући у тај пројекат. У супротном би се тражила алтернативна рјешења. Пројекат ради Енергопројект – инжењеринг.

ХЕ Пива: премашен и редовни и накнадни план

- Производња ХЕ Пива - опет рекорди.

У најкраћем мјесецу у години, фебруару 2009. ХЕ Пива је остварила највећу производњу у својој историји, што је опет резултат константно доброг рада кад је у питању одржавање. Познато је да је и тамо друга фаза реконструкције и модернизације отпочела, као и да се ти радови финансирају из кредита КfW банке у износу од 18 милиона €, од чега милион донације плус 5 милиона социјалних средстава за плаћање пореза, царина итд.

Килибарда је истакао да је ХЕ Пива

већ остварила, односно премашила годишњи план, који се прави крајем године за наредну годину, по Уговору са ЕПС-ом од 762 милиона. Но, с обзиром да је за ову годину Биланс усвојен тек у септембру и да је у њему комбиновано остварење за шест мјесеци и дио плана до краја године, чиме је и „нишан подигнут“, увјерени смо да ће

малте не, 4,5 метра висок у односу на пројектовани ниво јер је сав материјал који је ископан на радилишту депонован у корито. Тај материјал, дакле, треба уклонити, а корито и коту доње воде вратити на природно и пројектовано стање, и на тај начин добити већу производњу.

Кад је ријеч о спремности електрана,

Агрегати ХЕ Пива

ХЕ Пива и тај план премашити. Иако, каже Килибарда, то не зависи од нас, јер, познато је, Пива је повезана са ЕПС-ом.

Што се тиче реконструкције и модернизације, до сада су завршена испитивања која ради Турбоинститут из Љубљане заједно са низом подизвођача. Тренутно се ради сводни елаборат о испитивањима, који је је у завршној фази израде.

Ријеч је о хидромашинској опреми. Иначе, ове године су урађена детаљна и комплексна испитивања на једном агрегату, а на друга два - дијелом.

Ова испитивања ће, практично показати шта ће све требати урадити. Након коначног извјештаја консултант је дужан да уради и Студију изводљивости и идејни пројекат који ће показати потребан обим реконструкције и ефекте које ћемо добити након свега тога. Размишља се и о могућем повећању снаге независно од Пројекта реконструкције и модернизације који је био преамбициозно планиран за ову годину, па је морао бити одложен за наредну годину. У ХЕ Пива су у току активности на продубљавању тзв. „багерисању“ корита ријеке Пиве низводно од бране, уствари довођење тог параметра на пројектовани ниво, чиме би било обезбијеђено од 17 до 20 гигават часова нове енергије само због разлике у котата. Инвестиција иначе вриједи око 2,5 милиона еура. Тендерска документација се припрема и то ће сигурно бити одрађено у наредној години.

На овај начин се чисти насип који је формиран приликом изградње и који је

треба истаћи да је расположивост агрегата потпуна и то сасвим сигурно и поуздано, и у Пиви и Перућици и по основу поузданости и спремности, ако је ријеч о Уговору са изабраним партнером у процесу докапитализације и дефинисаним „индикаторима“ које компанија А2А треба да постигне у периоду до 2013. године, можемо са задовољством рећи да је у „Производњи“ већ сада више од половине параметара постигнуто, и то за све три електране, уствари да је не само достигнута него је већ и изнад параметара које треба задовољити у наредном периоду, с тим што ћемо, кад је у питању снага ТЕ Пљевља, и тај индикатор постићи већ након овог ремонта.

А што се тиче емисија честица и гасова и она је у неким релевантним оквирима.

Највише посла у ТЕ

На Термоелектрани Пљевља је ове године било највише инвестиција и највећих радова: замјена филтерског постројења - 10 милиона, систем контроле и управљања - 10 милиона и ротор ниског притиска турбине - 8 милиона, плус порези, царине и др.

У питању су, заиста три крупна пројекта. Све је почело након што смо уговорили замјену електрофилтерског постројења које је вриједно 10 милиона € и које је финансирано кредитом КfW банке. У том моменту је постало јасно да ће застој ТЕ у овој години бити најмање 5 мјесеци и онда смо то вријеме жељели да искористимо и за друге ствари које су се

показивале као неопходне за рад у овом или у неком најскоријем периоду. Одрдили смо их у исто вријеме.

Нови систем контроле и управљања

Зато смо расписали тендер за замјену система контроле и управљања и пошто у том моменту нијесмо имали затворену финансијску конструкцију одредили смо се да направимо такав тендер гдје ће потенцијални понуђачи кредитирати тај посао. Понуде су биле квалитетне, и наравно изабрали смо најповонијег понуђача. Међутим, приликом уговарања дошло је до проблема због немогућности обезбјеђења, било банке, било Владе која у таквим ситуацијама не даје гаранције па је у томе изгубљено мјесец и по. Но, опет срећна околност - успјешно је завршен процес докапитализације, у Електропривреду су ушла ликвидна средства, и уговоре смо преформулисали. Није то више био кредитни ангажман понуђача, него као и сваки комерцијални уговор по којем је ЕПЦГ наставила да плаћа, тако да је и тај пројекат са малим закашњењем успјешно реализован.

Трећи, такође значајан пројекат, који је директно у функцији повећања снаге је модернизација турбине замјеном ротора ниског притиска. У овом пројекту смо, једним дијелом, искористили средства клириншког дуга Руске федерације према Црној Гори у вриједности од 6,5 милиона долара. И приликом уговарања, и приликом испоруке, имали смо доста проблема, јер су у игри, поред произвођача и испоручиоца опреме „Силвије машини“ и Електропривреде као директних уговорача, била два министарства и заједнички међувладин комитет за реализацију клириншког дуга, тако да је било потребно много разговора и контаката. Но, на крају се, ипак, све успјешно завршило, и ЕПЦГ је завршила сва три пројекта, и ТЕ је кренула у погон, с тим што је на мрежу укључена неколико дана касније.

Филтерском постројење је потпуно нови објекат – извршена је замјена електрофилтерског постројења. Старо, које је беспрекорно функционисало више од 25 година и које је било изграђено у складу са тада важећим стандардима, обезбјеђивало је пречишћавање издувних гасова до нивоа 300 милиграма по нормалном метру кубном. У међувремену су дошле нове директиве Европске Уније и усклађивање црногорског законодавства са њима, када је дозвољена максимална емисија од 50 мг/м³. Наше ново постројење ће обезбједити и нешто мању емисију и сигурно задовољава најсавременије стандарде из те области, каже Килибарда.

Дакле, реконструкцију ТЕ смо почели од котловског постројења, наставили преко филтера и реконструкције турбине, система контроле и управљања и, малтене, скоро да смо завршили реконструкцију

цијеле Термоелектране. Остала је још само реконструкција расхладног торња. То је инвестиција вриједна 2 до 2,5 милиона, а треба испитати квалитет бетона, евентуално извршити одређену реконструкцију и уклонити азбестне материјале, што ћемо бити обавезни урадити у најскорије вријеме, такође, у складу са европским стандардима, јер се азбестни материјали нигдје више не користе у те сврхе.

Биће потребно урадити и реконструкцију доводног цјевовода расхладне воде од акумулације Отиловићи до Термоелектране, и то у значајној мјери.

ТЕ Пљевља

Што се тиче депоније пепела и шљаке, још прије двије године у ЕПЦГ се почело размишљати и припремати за прелазак на нову депонију. Међутим, и поред протекла двије године, мора се признати, нијесмо далеко одмакли на том плану.

Ротор турбине

Кад је реконструкција турбине у питању, ријеч је, у ствари о повећању снаге ТЕ, а то је једино могуће остварити модернизацијом, односно замјеном турбине. У овом кораку је замијењен само један сегмент. Иначе, турбина се састоји од три нивоа притиска - ниског, средњег и високог. Ове године замијенили ротор ниског притиска. У перспективи, односно приликом неког следећег капиталног ремонта, кад буде неки дужи застој, требало би замијени и преостала два – ротор средњег и ротор високог притиска и на тај начин добити још неких 8 до 10 мегавата. Промјењени ротор обезбјеђује повећање снаге до 10 мегавата, објаснио је Килибарда.

- Захваљујући овој реконструкцији ТЕ

Пљевља ће са милијарду и 75, колико је било планирано у претходном периоду, у 2010. години биће балансирана милијарду и 400 милиона и ја сам сигуран да ће се планови остварити. У ствари, неће то бити резултат само овог што се ради на турбини, него и укупне поузданости рада, времена рада, смањења броја испода итд, сигуран је Килибарда додајући да све што је урађено у ТЕ заиста даје за право за осјећај задовољства, јер са овим што је урађено и што се планира у наредне двије-три године ЕПЦГ ће од свих производних капацитета постићи максимум искоришћености, наравно, уз задржавање по-

узданости какву већ сада имамо. То значи да ће се, у поређењу са периодом од прије три или више година, производња ел. енергије увећати за скоро 500 милиона kWh.

На крају, Килибарда је закључио да је погонска спремност све три електране таква да може задовољити индикаторе на основу којих ће се мјерити успјешност.

- Једино што може бити проблематично у наредном периоду од пет година је достизање снаге Перућице од пројектованих 307 мегавата, јер је услов за испуњење тог индикатора завршетак друге фазе реконструкције и модернизације која обухвата преостала три од седам агрегата и комплетан доводни систем. Тешко је очекивати да се све то заврши у поменутом периоду, сматра он и наглашава:

- Са сигурношћу могу да тврдим да, ко год буде управљао Електропривредом, неће имати проблема да достигне утврђене индикаторе, укључујући и уградњу осмог агрегата, јер, по приспјелим понудама, ко год да буде изабрани понуђач, до краја 2012. године ће завршити и тај посао.

Ж. Ћетковић

ПРЕГНУЋА ЗА ИСПУЊЕЊЕ ИНДИКАТОРА УСПЈЕШНОСТИ

Све подређено стварању квалитетне дистрибутивне мреже

Разговор са **Мирославом Вукчевићем**, директором ФЦ Дистрибуција, овог пута почели смо тренутно

Мирослав Вукчевић

веома актуелном темом, не само у овој организационој цјелини, него и у цијелој Електропривреди – припремом за испуњење индикатора успјешности, утврђених Уговором са италијанском компанијом А2А, као власником 43,7 одсто акција ЕПЦГ, а представљених кроз 20 циљева (осам треба завршити у следећих пет година, док ће се осталих 12 циљева мјерити сваке године), од којих се готово половина односи управо на ову функционалну цјелину.

У вези с тим, директор Вукчевић је казао да је у Дистрибуцији већ направљен план испуњења индикатора, везано за смањење укупне неиспоручене ел. енергије због прекида у 35 kV мрежи и постизање планираних вриједности до 2014. године.

Краткорочне и дугорочне мјере

Према овом плану, састављеном од краткорочних и дугорочних мјера, неопходно је у наредном периоду (2010. и 2011. год.) рашчистити око 200 км трасе 35 kV далековода од шуме и растиња, промијенити пет

■ Планиране бројне активности у циљу смањења укупне неиспоручене ел. енергије због прекида на 35 kV мрежи

■ Предвиђена уградња 35.000 нових мјерних уређаја годишње, и измјештање 15.000 мјерних мјеста потрошача на границу раздвајања приватног посједа и јавне површине

■ У приморским електродистрибуцијама планиране инвестиционе активности у функцији припреме туристичке сезоне премашиле шест милиона еура

хиљада поломљених и оштећених изолатора на далеководима, поставити савремене одводнике пренапона на излазима из ТС 35/10 kV према 35 киловолтним далеководима, довести отпоре земљених стубних мјеста далековода у технички прописане вриједности, а струјне везе на њима у технички исправно стање.

Поред овога, неопходно је, како је казао, осавременили заштите и на раставним мјестима уграђивати растављаче са даљинском командом, а затим набавити мјерне уређаје и опрему. Једна од значај-

дужини од 5 км. Вукчевић у вези с тим истиче покретање иницијативе да се начин реализације ове активности договори са Преносом у смислу изградње дуплог далековода од ТС Загорич до Смоковац, јер би се на тај начин ријешило директно напајање Тузи из ове трафостанице, те да са њима такође треба усагласити планове искључења 35 и 110 kV далековода да би потрошачи што краће били без напона.

Исто тако, планирано је у циљу испуњења овог индикатора препројектовање дрвених и бетонских у челично решетка-

Зграда ЕД Подгорица

них активности из овог плана свакако је одвајање конзума Тузи, као значајног енергетског подручја, од брдско-планинског конзума (Убли, Биочи, Птич) изградњом ДВ Подгорица 1-Смоковац у

сте стубове, повећање броја радника на одржавању, ремонту и отклањању кварова, набавка опреме за њихов ефикаснији рад и др.

У склопу дугорочних мјера (2010.-

2014. год.) планирана је, према ријечима Вукчевића, замјена 200 дрвених и 150 бетонских у челично решеткасте стубове за високонапонске далеководе као и замјена каблова од ТС Загорич до ТС Центар. Наш саговорник истиче да је пројекат за ову активност већ завршен и 35 kV кабал набављен. Овдје је разматрана могућност да се умјесто 35 kV кабла евентуално постави 110 kV кабл пошто је планирана изградња ТС 110/10 kV Центар, али још није добијена траса од подгоричке општине, да би се кренуло у ову активност.

Од осталих дугорочних мјера Вукчевић наводи модернизацију постројења 35/10 kV и уградњу система даљинског командовања и управљања, промјену ужади на готово свим 35/10 kV далеководима због губитка њихових електричних и механичких карактеристика и уземљење неутралне тачке.

У сврху испуњења зацртаних планова је и формирање нове Службе за одржавање 35 kV далековода у Сектору за одржавање ФЦ Дистрибуција (нова система-

прекиди буду што краћи.

У Дистрибуцији су такође направили годишњи план ремонта 35 kV далековода и издвојили далеководе са највећим бројем и трајањем прекида (прекиди на водовима на подручју електродистрибуција Подгорица, Цетиње, Пљевља, Котор и Никшић чине преко половину броја и трајања непланираних прекида), као и трафостанице 35/10 kV које имају највећи број кварова, односно највећу неиспоручену енергију и у којима треба обезбједити присуство погонског особља 24 сата. Наш саговорник каже да се очекује да ће предвиђене интервенције на њима већ у првом кораку, зависно од уложених средстава, донијети смањење индекса прекида од 7 до 9 одсто и додаје да је у плану извођење предвиђених радова тек након прецизног усаглашавања са планираним радовима на преносној мрежи и у условима мањег оптерећења, јер радови у вријеме највећих оптерећења повећавају неиспоручену енергију. На овај начин очекује се смањење индекса прекида за

Наведеним амбициозним мјерама је, по њему, могуће довести индексе прекида у планиране оквире за период од 2010. до 2012. године, али су за наставак тренда смањења индекса потребна знатно већа улагања.

Измјештање и замјена неисправних бројила - обиман посао

Сљедећи индикатор се, према ријечима директора Дистрибуције, односи на уградњу нових мјерних уређаја и измјештање мјерних мјеста на јавне и доступне локације.

У вези с тим, предвиђена је уградња 35 хиљада нових уређаја годишње, а Дистрибуција је у могућности да сопственим капацитетима промијени 20 хиљада, док је за преосталих 15 хиљада неопходно ангажовати екстерне специјализоване фирме, што опет подразумева расписивање јавног позива. Ово је веома важна активност када се зна да квалитет поменутих уређаја битно утиче на ниво губитака ел. енергије, јер је њихова просјечна старост већа од 25, односно код једног броја и од 40 година.

У Инвестиционим и Оперативним индикаторима још су дате циљне вриједности измјештања 15 хиљада мјерних мјеста потрошача годишње на границу раздвајања приватног посједа и јавне површине, и то првенствено код оних конзумента код којих је неприступачно мјерно мјесто, или код којих је откривена неовлашћена потрошња, као и код оних који не измирују своје обавезе, или им је потрошња нелогична.

У овом циљу је и активност на добијању кредита Европске банке за реконструкцију и развој у износу од 38 милиона еура, под повољним условима, који ће са још пет милиона сопственог учешћа, бити утрошен за реализацију пројекта измјештања 68.213 бројила у четири електродистрибуције (Подгорица, Никшић, Цетиње и Бијело Поље), све у циљу увођења потпуног реда и контроле у експлоатацији електродистрибутивног система.

У току ове године завршена је израда апликације за конкурисање за кредит, што је био врло обиман и комплексан задатак, с обзиром на обим података који је тражен на увид од стране консултанта Европске банке за реконструкцију и развој, и обављене све припреме за објављивање тендера, казао је Вукчевић нагласивши да реализација овог пројекта, у ствари, захтијева велики број извршилаца, који би се само тиме бавили, због чега је у плану формирање посебне организационе јединице за имплементацију пројекта на нивоу Дистрибуције, која нема довољно кадра за то, а да не угро-

ДВ 35 kV Горња Зеџа - Боље сесире

тизација подразумијева секторски начин пословања), која до сада није функционисала централизовано, већ су само три локалне електродистрибуције имале овакву екипу. Осим централне, постоје још три ДВ екипе: Сјевер, Центар и Југ са по седам монтера и тренутно се ради на њиховом опремању неопходном опремом и материјалом за рад. Ограничавајуће за ову активност је немогућност пријема у стални радни однос млађих монтера, који су им заиста неопходни да би могли радити на испуњењу индикатора. Исто тако, недостају уклопничари за попуну трафостаница које су критичне у погледу броја и трајања испада, с циљем да ти

око 3 одсто.

Поред тога, завршетак ДВ 35 kV Цетиње-Подгор и изградња ДВ 35 kV од ТС 110/35 kV Вирпазар до Подгора знатно ће утицати на број и трајање прекида у овом конзуму.

Велики проблем за брзу реализацију свих ових мјера свакако је, према ријечима Вукчевића, дуга процедура јавних набавки (најмање 6 мјесеци, односно 12 ако се појаве жалбе на расписана оглашавања за набавку), као и мали број извршилаца на пословима одржавања, због чега је потребно ангажовати екстерне фирме, што опет захтијева улазак у процедуру јавних набавки.

зи текуће пословање. Стога је потребно примити нове стручњаке, што је велики проблем у реализацији овога посла који треба да се заврши до краја 2012. године, утолико важнијег што би се на тај начин испунио услов из индикатора, везано за измјештање бројила, и смањили губици за око 6 одсто.

УГРАЂУЈУ СЕ МЈЕРНИ УРЕЂАЈИ У ТРАФОСТАНИЦЕ

У циљу смањења губитака у Дистрибуцији се, према ријечима директора Мирослава Вукчевића, спроводи активност опремања мјерним уређајима преко 4.000 трафостаница у Црној Гори у којима до сада није постојало мјерење, што је онемогућавало праћење губитака по трафо реонима и изводима. Ове уређаје и могућност праћења тока енергије је, у ствари, имала само ЕД Тиват, што се одражавало на степен губитака у тој Електродистрибуцији.

Набављена је и ускладиштена комплетна опрема за трафостанице и, закључно са 4. децембром, завршено је опремање 1.617 ТС, или 39 одсто од укупног, односно 60 одсто од планираног броја. Тек након опремања свих трафостаница мјерним гарнитурима и ормарима препознати проблеми, везано за губитке ел. енергије, моћи ће се систематски и трајно рјешавати.

У ФЦ Дистрибуција је припремљена и техничка спецификација за измјештање још 20.000 бројила, и то 16 хиљада у Подгорици и по двије хиљаде у Мојковцу и Херцег Новом.

Према урађеном плану радне снаге, потребно је, казао је наш саговорник, 48 извршилаца за измјештање 20.000 бројила годишње, односно укупно 280 радника електро струке за испуњење индикатора, у ком циљу се и прави оптимизација радне снаге.

Милионска улагања у припрему туристичке сезоне

Пред наведених активности, директор ове функционалне целине наводи припрему објеката за зимску туристичку сезону у оквиру које је у свим дистрибуцијама на сјеверу Црне Горе завршен ремонт у објектима 35/10 kV, а у току су активности на припреми љетње туристичке сезоне. Направљен је динамички план реализације тих активности према којем је у ЕД Бар планирана изградња ДТС 10/0,4 kV, 630 kVA и СТС 10/0,4 kV, 250 kVA, са уклапањем у ВН и НН мрежу, реконструкција 20 трафостаница 10/0,4 kV и преко 10.000 м ваздушне НН мреже, а затим замјена старог трансформатора у ТС Чањ и изградња 10 kV кабловских подземних водова у дужини од 5 км.

На подручју ЕД Будва градиће се двије ДТС 10/0,4 kV, 630 kVA и двије НДТС 10/0,4 kV, 2 X 630 kVA, као и 15 км 10 kV кабловских подземних водова, а пред-

виђена је и реконструкција ТС 35/10 kV Лази и још 16 трафостаница 10/0,4 kV, те 12 км НН мреже. У ТС 35/10 kV Буљарица и још седам трафостаница предвиђа се замјена старог трансформатора и, на крају, реконструкција ДВ 35 kV Марковићи-Милочер-Буљарица.

У которском конзуму у плану је изградња седам НДТС 10/0,4 kV, 630 kVA, реконструкција још седам ТС 10/0,4 kV, изградња 8 км 10 kV кабловских подземних водова и уградња 16 линијских растављача на 10 kV кабловском воду, а затим замјена 16 НН ормара за СТС и 300 дрвених стубова, те реконструкција 12 км НН мреже и реконструкција ДВ 35 kV Шкаљари-Доброта-Рисан.

И у конзуму ЕД Тиват предвиђена је изградња двије ДТС 10/0,4 kV, 630 kVA и око километар 10 kV кабловских подземних водова, као и реконструкција једне ТС 10/0,4 kV и 5 км НН, односно 2 км 10 kV мреже, те замјена старог трансформатора у ТС Рачина и замјена акумулаторских батерија у двије ТС 35/10 kV.

За улцијску Електродистрибуцију планирана је изградња три ДТС, три СТС и реконструкција четири ТС 10/0,4 kV и 15 км ваздушне НН мреже, а затим изградња 2 км 10 kV кабловских подземних водова, замјена трансформатора у ТС Велика плажа 2 и замјена акумулаторских батерија у двије ТС 35/10 kV.

У ЕД Херцег Нови у плану је изградња три ДТС и једне СТС 10/0,4 kV, изградња 2,5 км 35 kV и 4 км 10 kV кабловских подземних водова, као и реконструкција шест ТС 10/0,4 kV, 2 км нисконапонске мреже са уградњом СКС, реконструкција ДВ 35 kV Поди-Топла-Игало и замјена трансформатора у ТС Кумбор.

- До почетка љетње туристичке сезоне ће се, такође, извршити редован ремонт свих ТС 35/10 kV, казао је Вукчевић додајући да је укупна процијењена вриједност наведених планираних радова преко 6 милиона еура.

Везано за обавезе Дистрибуције у пројекту изградње регионалног водовода за Црногорско приморје, наш саговорник је истакао да је завршена изградња ТС 35/10 kV Горња Зета и припадајућег 35 киловолтног далековода Горња Зета – Боље сестре и урађен пројекат уклапања ДВ 35 kV Вирпазар-Подгор у новоизграђену ТС Вирпазар, а након заврше-

не ревизије реализоваће се повезивање дистрибутивне 35 kV мреже на потезу Вирпазар-Подгор. То ће, према његовим ријечима, знатно побољшати поузданост напајања водоизворишта Подгор са којег се водом снабдијевају Будва и Цетиње. Изузетно је важна изградња новог ДВ 35 kV Цетиње –Подгор (извођач радова Електроградња) у дужини од 17,2 км, чији се завршетак очекује средином следеће године, јер је постојећи далековод један од најлошијих због честих испада из погона и јер ће се на овај начин ријешити квалитетно напајање потрошача на подручју Ријечке нахије. Изградњом овог ДВ и уклапањем ДВ Вирпазар-Подгор у ТС Вирпазар знатно ће се смањити и исподи 35 kV мреже.

Од осталих инвестиционих активности у овој целини њен директор истиче изградњу ТС 35/10 kV Бистрица у Никшићу на којој су завршени грађевински и електромонтажни радови и у току је уређење простора око трафостанице, а укључиће се у систем након уземљења неутралне тачке 35 kV у ЕД Никшић. У плану је изградња нових ТС 35/10 kV Хумци у Цетињу, Баошићи у Херцег Новом и Петровац у Петровцу за које се припрема тендерска документација, а расписивање тендера се очекује у фебруару 2010. године.

Покретање процедуре око реализације пројекта изградње ТС 110/35/10 kV Шкаљари у Котору планирано је након усвајања новог ДУП-а за ову приморску метрополу који предвиђа ту трафостаницу.

Споре тендерске процедуре умањују оперативност

У наставку разговора наш саговорник је казао да су у циљу постизања бољих резултата на плану смањења губитака извршене кадровске промјене у ЕД Подгорица и ЕД Никшић, које су већ дале резултате, те да се у истом циљу константно врши анализа рада свих електродистрибуција, мада је евидентно да су губици већи у сиромашнијим општинама на Сјеверу због тешке економске ситуације у овом дијелу Црне Горе.

ФЦ Дистрибуцији причињавају проблем споре тендерске процедуре које умањују оперативност у раду цијелог система јер се не може пословати без резерви материјала а у исто вријеме бити оперативан. Ових дана ФЦ Дистрибуција се такође суочава са недостатком стубова, самоносивог кабловског снопа, дјелова за одржавање 10 и 35 kV мреже. Комплексност набавке илуструје и податак да Дистрибуција за потребе редовног рада набавља преко 15 хиљада врста материјала и опреме.

Б.М.

РАЗГОВОР СА СРЕТЕНОМ ГОЈКОВИЋЕМ, ДИРЕКТОРОМ ФЦ СНАБДИЈЕВАЊЕ

Наплата на нивоу прошлогодишње

По свим показатељима, Електропривреда ће ову годину највјероватније завршити на нивоу претходне, што значи да ће укупан степен наплате, као и лани, износити око 90 одсто

Крај године, и у Електропривреди, је вријеме када се, као што је уобичајено у таквим приликама, свде рачуни пословања у претходном периоду од дванаест мјесеци. Битан фактор пословања наше компаније несумњиво је наплата њеног основног производа – електричне енергије. Од успјешности тог посла, као што се зна, зависи ликвидност, односно економска способност највећег и најсложенијег техно-економског система у Црној Гори да редовно и благовремено врши одржавање, ремонт и реконструкцију својих објеката и постројења, реализује развојне пројекте, испуњава обавезе према добављачима опреме и извођачима радова, као и да уредно исплаћује зараде запосленима.

Како је, и којом динамиком текла наплата у 2009. години? Какви су резултати постигнути у наплати потраживања код директних, а какви код дистрибутивних потрошача, као и по категоријама потрошње?

Одговор на ова питања потражили смо од **Сретена Гојковића**, директора ФЦ Снабдијевања, које води бригу о наплати потраживања за утрошену електричну енергију.

Позитивни трендови средином године ублажили последице економске кризе

Иако је прошло свега четири године од оснивања ФЦ Снабдијевања, то је за нас ипак дуг период који омогућава да се сагледају и позитивни и негативни ефекти таквог чина. Добра ствар, прије свега, је у томе што су послови наплате рачуна за утрошену електричну енергију потпуно издвојени из Електродистрибуције, а оправданост таквог потеза најбоље потврђују добри резултати постигнути у досадашњем раздобљу, каже Гојковић.

Година на заласку била је, када је у питању наплата електричне енергије, специфична по много чему. У првом реду стога што су се последице глобалне економске кризе одразиле и на наплату електричне енергије. Наиме, почетак 2009. карактерисали су изузетно велики проблеми у реализацији потраживања од директних потрошача (КАП, Железара Никшић, Железничка инфраструктура Црне Горе), чији се укупан дуг стално увећавао. Електропривреда је у том периоду према

Сретен Гојковић

овим потрошачима примјенјивала непопуларне мјере као што су утужења, а према КАП-у и привремену забрану располагања алуминијумом. Дио дуга подгоричког комбината из претходне године наплаћен је компензацијом, односно преузимањем ингота, који су касније продати. Ипак, средином године услиједили су позитивнији трендови, највише захваљујући усаглашеном меморандуму између Владе Црне Горе и EN+ Групе, којим је Влада преузела субвенционирање електричне енергије испоручене КАП-у. Након тога, већ од 1. јула, КАП углавном уредно измирује своје фактуре, док је обавезе по основу субвенције Влада у цјелости измирила. Интензивне активности на усаглашавању споразума о репрограмирању преосталог дуга из прве половине 2009. од око 10,2 милиона €, које су у току, уливају наду да ће се овај посао успјешно окончати до краја текуће године.

Дуговања Железаре Никшић, чија је финансијска ситуација због пада цијене челика доста тешка, тренутно износи преко 4 милиона €, а Влада, и у овом случају, обавезе субвенционирања уредно измирује.

Потраживања од Железничке инфраструктуре ЦГ достижу скоро 1 милион €.

Иако је нешто нижа од плана, наплата код дистрибутивних потрошача у протеклих 11 мјесеци 2009. године на задовољавајућем је нивоу. Наиме, укупан степен наплате у наведеном раздобљу износио је 89,29 одсто, а уколико би се укалкулисала и фактурисана субвенција, резултат би био 89,74, што је свега 0,36 процената мање од остварења у истом периоду претходне године. Ако се, пак, узму у обзир последице свјетске економске кризе, које су се у знатној мјери одразиле на ли-

квидност привредних субјеката, а самим тим и на стандард становништва, оствареним степеном наплате можемо бити релативно задовољни.

Гледано по организационим јединицама Снабдијевања, степен наплате се креће од 100,33 одсто у Тивту до 83,77 процената у Бијелом Пољу. Ако би резултате наплате упоредили са планом за период од 11 мјесеци ове године, укупан степен реализације у односу на план је 97,83 одсто. Резултате изнад плана имају Снабдијевање Тиват (105,64 одсто) и Снабдијевање Бар (100,61 одсто), док су врло близу плана организационе јединице Пљевља (99,73), Херцег Нови (98,78), Подгорица (98,68), Цетиње (98,52) и Котор (98,47 одсто).

Давањем попушта од 5 одсто на текуће фактуре, од 1. јануара 2009. године, пословодство Електропривреде је предузело мјере на стимулисању уредних потрошача из категорије домаћинства.

Са друге стране, међутим, 1. јула 2009. уведена је затезна камата на неплаћене рачуне за испоручену електричну енергију.

На остварење резултата у наплати потраживања у овој години позитивно је утицала и успјешна реализација програма субвенционирања потрошача - како домаћинстава, тако и остале потрошње. Укупан износ субвенција за дистрибутивне потрошаче у протеклих 11 мјесеци ове године био је 15,5 милиона €.

С обзиром да су први мјесеци у години, по традицији, карактеристични по слабијој наплати, није стога ни чудно да је у јануару укупан степен наплате био најнижи (67,20), а у априлу највећи (107,81 одсто) у овој години.

Ако гледамо по структури, највише рачу-

на за утрошену електричне енергије наплаћено је вирманским путем (90,32), много мање компензацијама (7,68), а преко обвезница ПИО свега 2 одсто.

По категоријама потрошње, укупан степен наплате код остале потрошње износио је 94, а код домаћинства 86 одсто.

Овакви резултати постигнути су захваљујући, у првом реду, спровођењу акционог плана за реализацију наплате који је усвојен крајем 2008. године. Сходно овом плану, формирано је посебно координационо тијело састављено од представника ФЦ Снабдијевање и ФЦ Дистрибуција, којим руководи извршни директор Друштва. На састанцима овог стручног тима, који се одржавају сваке недјеље, детаљно се анализирају резултати наплате, са посебним освртом на реализацију принудних мјера наплате путем искључења.

С тим у вези треба рећи да ФЦ Снабдијевање у континуитету примјењује расположиве мјере принудне наплате, а то су искључења и утужења највећих дужника. Иако је у протеклих 11 мјесеци текуће године у овој функционалној цјелини издато 77.234 налога за искључење, организационим јединицама Снабдијевања за поновно прикључење се пријавило 6.318 потрошача, док се 9.106 потрошача након достављања писменог упозорења о искључењу пријавило за регулисање дуга. Сходно важећој процедури о искључењу, реализовано је 15.424 налога за искључење или 19,97 одсто од укупног броја издатих налога, а од ових искључених потрошача притом је наплаћено 8.148.170,36 €.

Међутим, са процентом реализованих налога за искључење у ФЦ Снабдијевање нијесу задовољни. Разлози за то, у првом реду, како истиче наш саговорник, леже у томе што поједини потрошачи не дозвољавају приступ мјерном мјесту овлашћених радницима електродистрибуција који су ангажовани на пословима искључења, али и у самоволном прикључењу искључених потрошача, као и у благој казненој политици правосудних органа у санкционисању ових радњи потрошача. Ипак, последњих мјесеци и овдје се биљеже позитивни помаци, јер се за искључење потрошача на јавним површинама, гдје је то потребно, добија асистенција полиције, а интензивирани су и активности на измјештању мјерних мјеста највећих дужника ван посједа потрошача. За наредни период, како нас је обавијестио Гојковић, планиране су значајне инвестиције у измјештање мјерних мјеста, што ће се позитивно одразити на ефикасност искључења, а самим тим и на проценат наплате.

ФЦ Снабдијевање у континуитету врши утужење како домаћинства, тако и индустријских и комерцијалних потрошача. Како је мјесечним планом предвиђено утужење 3000 потрошача, у протеклих 11 мјесеци 2009. поднесене су тужбе против 33.748 потрошача из категорије домаћинства, чији је укупни дуг износио 21.353.652,80 €. Укупан дуг 219 потрошача из категорије остала потрошња, утужених у наведеном периоду, међу којима су и директни потрошачи, износио је 42 милиона €.

У циљу ефикасније реализације мјера наплате посебна пажња у ФЦ Снабдијевање се поклања активности на ажурирању матичних података потрошача. Код домаћинства већ је, у том смислу, завршено 62,71 одсто, а код остале потрошње скоро половина тог посла.

- На основу изнесеног, али и по свим показатељима, реално је очекивати да ћемо ову годину завршити на нивоу претходне, што значи да ће укупан степен наплате, као и лани, износити око 90 одсто, каже Гојковић и додаје да у наредном периоду треба, имајући у виду планиране индикаторе који су постављени пред стратешког партнера, у знатној мјери, повећати степен наплате за испоручену електричну енергију. Сходно наведеним индикаторима, планирано је да већ од идуће 2010. године укупан степен наплате, са 93 одсто, постепено расте, до 2014, када би требало да достигне свих 100 процената.

За испуњавање оваквих циљева неопходно је извршити детаљну анализу потраживања, на основу које би се направила одговарајућа стратегија која би обезбиједила остварење планираних циљева. У наредној години неопходно је, у првом реду, реализовати веома важан појекат као што је набавка и имплементација билинг система за фактурисање и наплату електричне енергије. Активности на томе започете су прије више од годину дана избором консултаната, док су прије петнаестак дана одабрани и најповољнији понуђачи. Реализацијом овог пројекта обезбиједиће се квалитетнији систем извјештавања који треба да задовољи потребе менаџмента за финансијским и енергетским информацијама неопходним у планирању, организовању, праћењу и контроли пословних процеса. Исто тако, добиће се, на високом технолошком нивоу, и централизована база података, са високим степеном безбједности и администрације приступа.

Предстоји отварање тржишта електричне енергије

Идућа, 2010. година, према ријечима нашег саговорника, биће по много чему специфична. Имајући у виду активности чији је циљ отварање тржишта електричне енергије, реално је очекивати да ће се појавити конкурентни снабдјевачи за категорију остала потрошња. У складу са новим правилима о снабдијевању електричном енергијом, јавни снабдјевач је у обавези да са свим својим потрошачима склопи уговоре о снабдијевању електричном енергијом. Због свега наведеног, већ у идућој години, знатно ће се повећати обим посла запослених у ФЦ Снабдијевање, пошто их очекује склапање уговора са чак 350 хиљада потрошача.

- Сама чињеница да ће у 2010. години доћи до отварања тржишта електричне енергије у Црној Гори и појаве конкурентних снабдјевача, пред Снабдијевање намеће потребу значајног унапређења система односа према потрошачима у смислу пружања разлитих

сервиса, каже Гојковић и објашњава да ће то, у првом реду, бити информације о начину фактурисања и стању дуга, али и савјети за рационализацију потрошње и побољшање енергетске ефикасности, каже Гојковић.

Преласком Сектора за трговину електричном енергијом, 1. јуна ове године, у ФЦ Производња, дошло је до промјене у организацији ФЦ Снабдијевање.

У склопу праћења резултата наплате посебно мјесто заузима праћење стања дуга радника Електропривреде Црне Горе. У оквиру активности на ажурирању кадровске евиденције, како нам је рекао Гојковић, обављено је и евидентирање претплатних бројева запослених како би се мјесечно пратило стање њиховог дуга. На основу података о стању дуга запослених у континуитету се примјењују мјере искључења и утужења. Свим запосленим који имају дуг за утрошену електричну енергију дата је могућност да склапањем одговарајућег протокола свој дуг регулишу путем административне забране на зараду. Против запослених који не дозвољавају приступ мјерном мјесту, или се самоволно прикључују на мрежу после искључења, покренуће се дисциплински поступак. До сада је 245 радника ЕПЦГ, са укупним дугом од 157 хиљада €, склопило протоколе о измирењу дуга, док укупна административна забрана по овом основу износи 14,5 хиљада €.

Током године која је на заласку вршене су и активности на побољшању услова рада запослених у ФЦ Снабдијевање. У том правцу урађена је адаптација пословних просторија организационих јединица у Цетињу, Тивту и Беранама, а извршена је и доградња пословног простора Снабдијевања Будва, чиме су се створили услови за бољи и квалитетнији рад. Активности у наредној години биће усмјерене на побољшање услова рада у организационим јединицама Пљевља, Колашин и Бијело Поље. Поред тога, уложена су знатна средства и напори на модернизацији и набавци рачунарске опреме у скоро свим организационим јединицама Снабдијевања.

Сарадња организационих јединица са локалним електродистрибуцијама, као и менаџмента ФЦ Снабдијевање и ФЦ Дистрибуција, на задовољавајућем је нивоу. Имајући у виду да су поједини пословни процеси међусобно зависни и условљени, комуникације организационих јединица Снабдијевања и електродистрибуција су интензивне и свакодневне, не само када се ради о редовним пословима, него и у рјешавању текућих послова.

- Због свега изреченог, очекујемо да ће и стратешки партнер препознати приоритете које смо навели, у првом реду набавку новог билинг система, као и планиране активности у ФЦ Дистрибуција које се односе на проширење постојећег система за даљинско читавање и искључење потрошача, чиме ће се створити неопходни предуслови за реализацију планираног система наплате рачуна за испоручену електричну енергију, истакао је на крају Сретен Гојковић.

И.З.

РАНКО РАДУЛОВИЋ, ДИРЕКТОР ЕЛЕКТРОГРАДЊЕ:

Опсежни радови на реконструкцији, ремонту и градњи објеката

Поред активности у готово свим електродистрибуцијама, радници Електроградње били ангажовани на објектима ХЕ Перућица, ХЕ Пива и АД Пренос

Радници ОЦ Електроградња су у току ове године били максимално ангажовани на подручју готово цијеле Црне Горе и то, углавном, у виду пружања

Не мање важна је и изградња ДВ 35 kV Цетиње-Ријека Црнојевића-Подгор са одцјепом за Љуботињ за потребе ФЦ Дистрибуција, у укупној дужини од 17,5

вредом успјети да превазиђе проблеме са мјештанима и убрза изградњу овог далековода, што би знатно смањило укупне трошкове.

Наш саговорник је у наставку истакао и изградњу ДВ 110 kV Тиват-Котор за потребе АД Пренос наводећи да су завршени припремни радови који се одно-

Ранко Радуловић

услуга ФЦ Дистрибуција и АД Пренос. То потврђује податак да је од почетка године отворено преко 150 радних налога по захтјевима функционалних цјелина ЕПЦГ, који су се превасходно односили на реконструкцију далековода и ревитализације и санације дистрибутивних и преносних мрежа, док се за санације хаваријских стања радни налози нијесу ни отварали, јер су екипе Електроградње увијек спремне за те интервенције.

Активности на изградњи далековода

Издавајући активности на већим електроенергетским објектима, директор ове ОЦ **Ранко Радуловић**, са којим смо разговарали средином децембра, је казао да је изузетно значајна изградња 35 киловолтног далековода Горња Зета-Бољесестре у дужини од око 8 км (кабловска дионица 2,9 км и надземни 35 kV вод око 5 км) који представља учешће ЕПЦГ у изградњи регионалног водовода и рјешавању водоснабдијевања Црногорског приморја. Почетком сљедеће године овај значајни објекат биће предат ЕД Подгорица за технички преглед и пуштање у пробни рад.

Монтери Електроградње на ДВ стубу

км и са око 130 стубних мјеста. Радови су почели средином лета, а до сада је завршено бетонирање темеља на преко 50 и ископи на још 40 стубних мјеста. Радуловић каже да се радови изводе на траси ранијег далековода, али са знатно мање стубних мјеста и са много бољим карактеристикама уземљивача и изолаторске овјесне опреме, што доприноси неупоредиво већој поузданости овог објекта. И поред тога суочавају се са великим проблемима и забранама уласка у приватне посјеле због неријешених имовинско правних односа, што је, по њему, тешко разумљиво ако се има у виду намјена овог објекта који ће обезбједити квалитетно и поуздано напајање како водоизворишта Подгор за снабдијевање Цетиња водом, тако и ТС 35/10 kV Ријека Црнојевића, а преко ње и читавог дистрибутивног конзума који јој гравитира.

У Електроградњи се надају да ће цетињска општина, заједно са Електропри-

се на просијецање трасе до стубних мјеста, широке откопе на њима и припрему приступних путева. Он очекује да ће у Преносу ускоро имати адекватан главни пројекат, након чега ће се интензивирати радови на овом објекту.

Санације и реконструкције објеката

Говорећи о осталим активностима у години на измаку Радуловић је казао да је Електроградња била ангажована од стране готово свих електродистрибуција. Тако су по захтјеву ЕД Подгорица изводили радове на санацији ДВ 35 kV Понари-Вирпазар, као и санацији 10 kV мрежа на подручју Даниловграда, а једна екипа стално је ангажована у дежурној служби на отклањању кварова и реализацији пилот пројекта даљинског читавања у Тузима и Голубовцима. На подручју Електродистрибуције Бар урадили

су санацију ДВ 35 kV Бјелиши-Сутоморе и реконструкцију ДВ 35 kV од Т- споја Вирпазар до Подгора, а на подручју ЕД Жабљак реконструкцију прикључка ДВ 110 (35) kV Пљевља-Жабљак, а затим и санацију ДВ 35(10) kV Жабљак-Штуоц.

За потребе ЕД Цетиње изводе радове на санацији и ревитализацији ДВ 10 kV Ријека Црнојевића-Добрска Жупа, а врше и санацију 10 киловолтних и нисконапонских мрежа на око десет трафо

труса, нијесу завршени, како због кашњења у испоруци материјала, тако и због изузетно лошег квалитета дрвених импрегнисаних стубова, посебно оних уграђених у Градишници, због чега су, и поред завршеног великог дијела посла, поново на почетку, с обзиром да су већ подигнути стубови трули и да је већина њих попадала.

Настављајући дугогодишњу успјешну сарадњу са хидроелектранама,

ференци и квалитета рада, пружали услуге и трећим лицима, а могли су и много више да то није онемогућавао Закон о јавним набавкама којег Електроградња као дио ЕПЦГ мора да се придржава, за разлику од других предузећа са сличном дјелатношћу који ове законске процедуре не морају поштовати, па самим тим нуде краће и повољније рокове.

Све наведене и многе друге послове Електроградња, која броји 110 радника у сталном радном односу и 24 радника на одређено вријеме, је извела веома квалитетно и без примједби, што је још једна потврда значаја ове цјелине за систем. Успјех је утолико већи ако се зна да је старосна и здравствена структура запослених изузетно неповољна, јер је просјечна старост преко 56 година и имају пет инвалида и три радника са измијењеном радном способношћу,

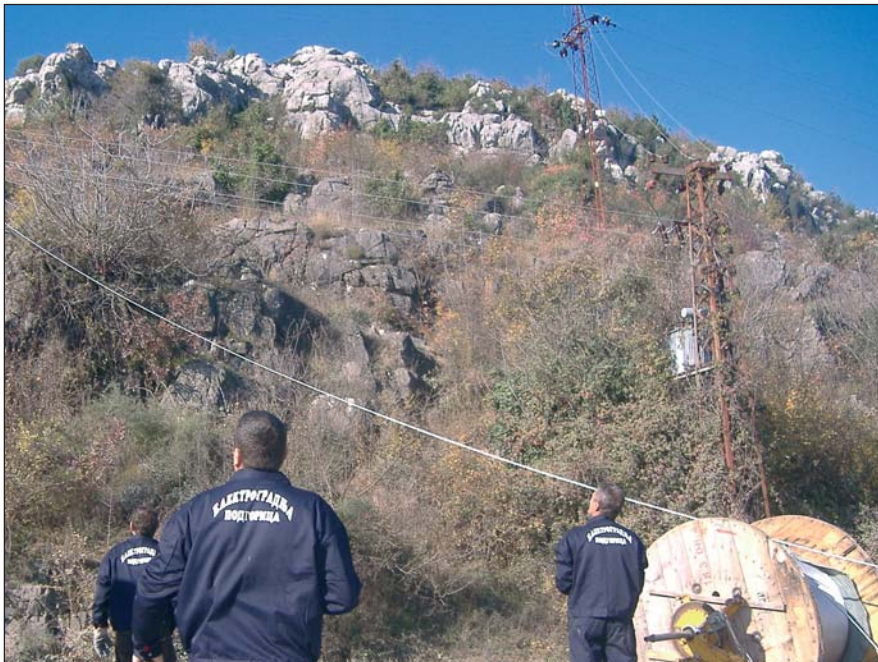
Треба рећи, наглашава директор Радуловић, да су након последњег систематског прегледа, 23 од укупно 31 монтера проглашени неспособним за ове послове, свега четворица су способни за посао монтера, док су преостала четворица способна, али не и за рад на висини.

Он је, затим, казао да је Браварска радионица Електроградње у 2009. години остала без пословође и организатора посла који су због тежих здравствених проблема на дужем боловању, али је ипак, у просјеку произвођила преко 10 тона челичне конструкције мјесечно. Ово посебно треба цијенити када се зна да се процес производње одвија у крајње лошим условима у хали у којој је зими веома тешко обезбиједити гријање а лјети хлађење.

Подсјећајући да је Механичарска радионица Електроградње прије 15-так година имала такву кадровску структуру и такве могућности да за оправке возила нијесу морали тражити услуге трећих лица, чак ни за најкомпликованије кварове на свим типовима возила, Радуловић је саопштио да сада немају ниједног аутомеханичара.

Наш саговорник је, на крају, казао да очекује да ће у наредном периоду и стратешки партнер ЕПЦГ, италијанска компанија А2А, препознати значај Електроградње као својеврсног високоспецијализованог сервиса Електропривреде и у циљу побољшања ефикасности и квалитета уложити средства, не само у набавку неопходне опреме, него и у кадрове. У овој цјелини су, уосталом, поникли многи стручњаци широм ЕПЦГ који су Електроградњу напуштали, прије свега, због бржег и лакшег рјешавања стамбеног питања, али и због рада у често тешким и сложеним условима.

Б.М.

Уградња ужета на новом далеководу

реона. Поред ових активности, за цетињску Електродистрибуцију раде расплет 10 и 35 kV водова у ТС 35/10 kV Хумци, а за Електродистрибуцију Котор прикрајчили су радове на реконструкцији нисконапонске мреже, који ће бити окончани свега неколико дана по приспијењу недостајућег материјала.

Једна екипа Електроградње већ дуже је ангажована у ЕД Колашин на пословима санације 10 киловолтних и нисконапонских мрежа на објектима Колашин-Матешево, Колашин-Требаљево, Колашин-Липово, Колашин-Лугови, а извјесно је да ће ова екипа и у наредној години имати доста посла на подручју Колашина.

И у ЕД Беране и ЕД Никшић по једна екипа монтера је у 2009. години била ангажована, у првом реду на отклањању хаваријских стања, а потом и на ревитализацији свих објеката у надлежности ових електродистрибуција.

На плану електрификације села недавно је завршена електрификација села Горње и Доње Сриједе у шавничкој општини, док објекти у селу Горња и Доња Гора Ђеранића на подручју никшићке Електродистрибуције и селу Градишнице на подручју ЕД Беране, у општини Андријевица, и поред великог уложеног

Електроградња је, према ријечима Радуловића, у ХЕ Перуница била ангажована на редовном ремонту цјевовода и машинске хале а у ХЕ Пива на замјени изолатора. За потребе Преноса извршена је изградња стуба типа I-3 на ДВ 110 kV Тиват-Херцег Нови, неопходног за уградњу OPGW кабла на овом објекту.

На подручју бјелопољске Електродистрибуције уграђено је 17 челично решеткастих стубова на ДВ 35 kV Бијело Поље-Шћепаница и Бијело Поље-Чокрлије. Поред тога, произведено је и испоручено неколико стотина армирано бетонских стубова типа 9/315 и 9/1000. Недавно је обезбијеђено десет нових калупа, тако да у Електроградњи очекују да ће се производња у најмању руку удвостручити, тј. да ће се производити од пет до шест стубова дневно. Уз то, грађевинска оператива ове организационе цјелине је израдила и испоручила више хиљада бетонских ногара са обујмицама за санацију дрвених импрегнисаних стубова.

Услуге трећим лицима

Радуловић је казао да су у 2009. години искључиво по основу ре-

СИНДИКАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗАПОСЛЕНИХ ЕПЦГ -
РЕПРЕЗЕНТАТИВНА РАДНИЧКА АСОЦИЈАЦИЈА

Успостављена прекинута комуникација са управом

Дилему која је од двије синдикалне организације које од 4. јула од 2009. постоје у ЕПЦГ - репрезентативна, односно која од њих има више чланова, разријешо је извршни директор Друштва Ранко Војиновић када је 22. октобра ове године, након увида у понуђену документацију, донио одлуку да је то Синдикална организација запослених ЕПЦГ, коју заступа Зоран Остојић

У свијетлу те чињенице, која говори да је нову радничку асоцијацију у ЕПЦГ већ прихватила већина запослених у Компанији као свог легитимног представника, па самим тим и пословодство, што је итекако значајно, посебно стога што је успостављена прекинута комуникација Синдиката и пословодства, замолили смо за разговор предсједника Синдикалне организације запослених ЕПЦГ **Зорана Остојића**, на који се он љубазно одазвао.

Шта конкретно за Синдикалну организацију запослених ЕПЦГ значи ова одлука извршног директора и колико ће она допринијети да се превазиђе криза у Синдикату ЕПЦГ?

Прије свега да се захвалим Вама и Редакцији Листа у име Синдикалне организације запослених (СОЗ) ЕПЦГ А.Д. Никшић и у своје лично што сте нашли простор, потребу и вријеме да обавите и објавите разговор са мном као представником СОЗ.

Три најзначајнија датума у досадашњем раду СОЗ ЕПЦГ А.Д. Никшић су: 4. јули 2009. године – Оснивачка скупштина СОЗ; 21. јул 2009. СОЗ уписана у Регистар синдикалних организација који води Министарство здравља, рада и социјалног старања; 22. октобар 2009. – Рјешењем извршног директора Друштва утврђено је да је СОЗ ЕПЦГ А.Д. Никшић репрезентативна организација синдиката у Електропривреди Црне Горе А.Д. Никшић.

Трећи датум је логична последица претходна два и круна активности које смо имали као Синдикална организација (СО) у досадашњем периоду од три и по мјесеца. До тог тренутка имали смо подршку 1630 запослених, потврђену кроз појединачне приступнице са матичним бројевима и својеручним потписима радника. Напомињем да су до тог датума обје синдикалне организације у два наврата позиване од стране извршног директора Друштва да доставе доказе о броју својих чланова. Ми смо испоштовали оба позива, а друга синдикална организација ниједан.

Зоран Остојић

(Позвана је и трећи пут да до 7. децембра 2009. достави приступнице својих чланова да би се коначно ријешо начин финансирања синдикалних организација). Пословодство је показало максимално стрпљење према другој синдикалној организацији (а она је узвраћала тужбама и кривичним пријавама) и коначно реаговало на једини могући начин – рјешењем извршног директора Друштва.

Данас, после више од пет мјесеци од формирања СОЗ-а, са задовољством истичем да имамо 1845 чланова. Настављамо даље са својим активностима јер нам је циљ да будемо синдикална организација која ће окупити све запослене у Компанији.

За СОЗ ова одлука извршног директора значи пуно. На свим досадашњим скуповима са запосленима истицали смо шта је смисао функционисања везе пословодство – Синдикат. То је партнерство, узајамно уважавање и разумијевање. Са извршним директором и осталим члановима пословодства имамо редовне контакте, једном мјесечно, а по потреби и чешће.

Поред тога што представља охрабрење и подстрек, колико ће наведена одлука помоћи да, након нове ситуације у ЕПЦГ, која је докапитализацијом стекла стратешког партнера – италијанску компанију А2А, репрезентативна синдикална организација успјешно заступа и штити интересе запослених?

Доласком стратешког партнера, докапитализацијом и дјелимичном приватизацијом, почиње нова ера за ЕПЦГ. Уговор потписан 3. септембра 2009. године између државе Црне Горе коју заступа Влада Црне Горе и италијанске компаније А2А је велики догађај за ЕПЦГ, а усудио бих се рећи, и за Црну Гору. Италијанима је понуђена управљачка функција, већ су уложили знатна материјална средства а слиједе велике инвестиције. Надамо се да ће донијети и своја европска искуства у управљању компанијама које се баве дјелатностима којима и наша, да ће се остварити сви циљеви и обећања.

Без обзира ко ће се налазити на челу Компаније очекујемо, што је било и до сада: партнерске односе, разумијевање и уважавање.

Каква је тренутна ситуација у новој синдикалној организацији и да ли је у њој завршена консолидација и успостављено акционо јединство?

Тренутна ситуација у нашој СО је врло добра. Акционо јединство је присутно од самог старта. Ради се тимски и све досадашње одлуке доношене су једногласно. Тај начин рада задржаћемо и у будућности.

А начин финансирања?

Финансирање СО, које је регулисано Колективним уговором, почело је од новембра, после поменуте одлуке извршног директора, мада још увијек није потпуно због извјесних административних проблема.

Како тече комуникација са пословодством, с обзиром да Ви редовно присуствујете Координацији извршног директора, што до сада није био случај?

Комуникација са пословодством је до сада одлична. Редовно присуствујем сједницама Одбора директора и Координацији извршног директора, што је доказ коректног односа руководства Компаније према представницима Синдиката. Кажем представницима, јер су уредно позивана оба предсједника из

обје синдикалне организације. Представник друге се није појављивао. Очигледно да вам овај податак није био познат, као што сам сигуран да то не зна већина запослених која је још увијек у другој СО.

Мада смо у извјесној мјери у току, ипак Вас молимо да наведете бар најважније активности Организације у протеклом периоду – од оснивања до данас.

Најважнија активност у нашој организацији у протеклом периоду – од оснивања до данас био је рад на терену, тј. одласци у базу, обавјештавање запослених о разлозима оснивања нове синдикалне организације. У свим дјеловима Компаније основали смо своје подружнице, осим у ЕД Будва, ЕД Тиват, ЕД Бар, ЕД Улцињ и ЕД Рожаје, у које нијесмо успјели ући, али ћемо ускоро и са њима покушати успоставити сарадњу. Жао ми је што ЕД Подгорица као један од највећих дјелова Компаније још увијек није одговорила на прави начин. У ЕД Цетиње и ЕД Котор као и у ОЦ Електроградња имамо испод 50 одсто, а у Бјелополској и пљеваљској ЕД 50 одсто чланства. У ФЦ Производња (у све електране преко 95 процената), ФЦ Снабдијевање, Дирекцији Друштва, Дирекцији ФЦ Дистрибуција, ЕД Беране, ЕД Никшић, ЕД Херцег Нови и ЕД Жабљак (100 одсто), док у ЕД Мојковац и ЕД Колашин имамо убједљиву већину.

Синдикална организација, заједно са пословодством, организовала је Седме спортске сусрете ЕПЦГ у Улцињу, од 7. до 11. октобра ове године, што је такође значајна активност наше СОЗ. По тврдњама учесника, гостију и организатора, ово су били сусрети који ће се памтити, а атмосфера и дружење су били на завидном нивоу.

Овом приликом треба поменути успјешан договор са пословодством око исплате зимнице као и активно учешће синдикалног представника на сједницама Одбора директора, а нарочито на Координацији извршног директора Друштва.

Постоји ли сарадња са другом синдикалном организацијом?

Са другом СО немамо сарадњу. Наше колеге, боље рећи представници друге синдикалне организације не желе да се срећемо ни на манифестацијама какви су били поменути спортски сусрети, шире неистине о нашој СО и нашим представницима, жале се на одлуке Министарства здравља, рада и социјалног старања, извршног директора, пишу кривичне пријаве против највиших представника Компаније, не одзивају се на позиве за сједнице органа ЕПЦГ, које им (и поред пријава) шаљу председник Одбора директора и изврши директор.

Који су планови за наредни период, који је ипак са много непознаница?

У наредном периоду очекујемо сусрете са представницима А2А, да се упознамо и започнемо „припремне радове“ на изради новог Колективног уговора и у склопу њега и Социјалног програма. Такође ћемо тражити сусрете са представницима синдиката А2А и

Гранског синдиката енергетике Италије.

Уз наведено, предлагемо да кажете нешто што Вас нијесмо питали, а сматрате да је било потребно.

Сматрам да је потребно да искористим ову прилику да се преко нашег листа обратим запосленима који нијесу приступили Синдикалној организацији запослених ЕПЦГ и да им поручим: Мислите на себе и заштиту својих интереса у времену које нам предстоји. Останете ли, тврдоглаво, на другој страни, остаћете без прилике да преговарате о својој будућности и перспективи, јер Ваши представници иду путем конфронтација са

онима са којима треба, прије свега, да граде партнерске односе. Буквално сте без заштите, драге колеге, али СОЗ ће се борити и за Вас као да сте наши чланови.

Замолио бих Редакцију да на страницама Листа ЕПЦГ нађе простора за вијести и дешавања у Синдикалној организацији, јер је то сигурно у интересу свих запослених.

Користим прилику да у име СОЗ и у своје лично свим запосленим честитам новогодишње и вјерске празнике, са жељом да следећа година буде година промјена на боље, да градимо здраву Компанију која ће успјешно пословати, на задовољство свих: запослених, пословодства, државе.

И.З.

СЈЕДНИЦА ИЗВРШНОГ ОДБОРА СИНДИКАЛНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗАПОСЛЕНИХ ЕПЦГ

Припреме за изборну скупштину

Синдикална организација запослених ЕПЦГ АД Никшић одржала је 24. децембра другу редовну сједницу Извршног одбора.

На почетку сједнице већинске и репрезентативне синдикалне организације ЕПЦГ разматрана је информација о досадашњим активностима.

Председник Синдикалне организације запослених ЕПЦГ АД Никшић Зоран Остојић, у свом обраћању, је истакао да је сарадња овог синдиката са менаџментом ЕПЦГ изузетно добра, што је и образложио са пар примјера.

и примјену колективног уговора ЕПЦГ. Избрани су: **Драгомир Бањковић** (ХЕ Перућица), **Момир Мушкић** (ФЦ Снабдијевање) и **Милан Мрачевић** (ЕД Херцег Нови).

За члана овог синдиката у Комисији за додјелу помоћи запосленима изабран је **Блажо Бркуљан** из никшићке Електродистрибуције.

Синдикални повјереници су се након радног дијела сједнице састали са извршним директором ЕПЦГ АД Никшић **Ранком Војновићем**, који се одазвао њиховом позиву.

Синдикални повјереници поставили су из-

Са сједнице Извршног одбора Синдикалне организације запослених ЕПЦГ

У наставку сједнице разматрана је могућност избора председништва Синдикалне организације запослених и одлучено је да за сада функцију председништва обавља шесточлана радна група.

Овај радни тим задужен је да што прије припреми и усклади правилник организације са правним нормама потребним да би се одржала изборна скупштина Синдикалне организације запослених.

На сједници је одлучено да Синдикална организација запослених за сада не тражи пријем у неку од гранских или струковних синдикалних организација или савез синдиката.

На сједници је донесена одлука о избору три члана овог синдиката у Одбор за праћење

вршном директору двадесетак питања везаних углавном за положај запослених у Компанији. Синдикалне повјеренике највише је занимао будући положај радника, након укључивања представника стратешког партнера италијанске фирме А2А у менаџмент ЕПЦГ. Бројна су била и питања везана за могућност повећања најниже цијене рада у Компанији, као и за начин награђивања запослених.

Представници Синдикалне организације запослених ЕПЦГ упознали су овом приликом извршног директора и са односом ове синдикалне организације са другом радничком асоцијацијом у Компанији - Синдикалном организацијом ЕПЦГ АД Никшић.

М. Вуковић

МОРАЧА ДЕЦЕНИЈАМА ЧЕКА

Никола Јаблан:

У најбољем случају радови би могли почети 2011. године

Срђан Ковачевић:

ХЕ на Морачи се не могу градити без Електропривреде

проф. др Момо Ђуровић:

Морача је економично и рационално рјешење

Срђа Вујадиновић:

Пројекат ХЕ на Морачи не би смио бити доведен у питање

**НИКОЛА ЈАБЛАН, САВЈЕТНИК МИНИСТРА ЗА ЕНЕРГЕТИКУ
И КООРДИНАТОР ПРОЈЕКТНОГ ТИМА ЗА ИЗГРАДЊУ ХЕ НА МОРАЧИ:**

У најбољем случају радови би могли почети 2011. године

- Оцијењено да је документација о изградњи ХЕ на Морачи на високом нивоу, довољна за почетак градње
- Пројектно рјешење 4 ХЕ, уклопљено у Просторни план Црне Горе
- Утицају на животну средину посвећена пуна пажња

Говорећи о активностима на стварању услова за изградњу ХЕ на Морачи, у складу са Акционим планом на реализацији Стратегије развоја енергетике до 2025. године **Никола Јаблан**, савјетник министра за енергетику у Министарству економије, који је и координатор Пројектног тима за изградњу ХЕ на Морачи, иначе дугогодишњи радник ЕПЦГ на мјесту директора Сектора за развој и инжењеринг, на почетку је подсјетио на хронологију доношења планских докумената у овом значајном послу на нивоу Владе Црне Горе и Министарства економије.

- Влада је 2007. године усвојила Стратегију развоја енергетике до 2025. године. Њом је предвиђена изградња четири хидроелектране на Морачи укупне инсталисане снаге 238 мегавата и производње 694 милиона киловат сати годишње. Те четири електране (ХЕ Андријево, ХЕ Расловићи, ХЕ Милуновићи, ХЕ Златица) су веома детаљно обрађене у документацији коју посједује ЕПЦГ, а она броји око 350 књига, односно наслова и урађена је на нивоу идејног пројекта, док је документација за припремне радове, која се односи на предбране и на измјештање пута, урађена на нивоу главног пројекта. То, практично, значи да би се већ данас на основу те документације могла добити грађевинска дозвола. Осим тога, рјешење дато у Стратегији развоја енергетике је уклопљено у Просторни план Црне Горе који је донесен 2008. године, након чега је исте, 2008. године, усвојен и Акциони план за реализацију Стратегије развоја енергетике за период до 2012. године. Тим планом, као и Стратегијом развоја приоритет је дат изградњи хидроелектрана на Морачи и у складу са њим још прошле године су у Министарству економије почеле активности око припреме за изградњу ХЕ на Морачи, рекао нам је Јаблан.

Влада је, затим, такође 2008. године

Никола Јаблан

формирала Пројектни тим, чији координатор је управо наш саговорник који за Лист ЕПЦГ детаљно говори о активностима на припреми и радовима за изградњу електрана на Морачи.

- Прве активности Владе су биле да изабере доброг консултанта који ће да је прати до потписивања концесионог уговора. Изабран је IFC - Интернационална финансијска корпорација, чланица Свјетске банке.

Иначе, изградња ХЕ на Морачи се предвиђа по БОТ моделу давања концесије. То значи да онај коме од стране Владе буде дата концесија треба да обезбиди финансијска средства, да изгради електране, да тим електранама управља у концесионом периоду који буде договорен, а то је обично 30 година и на крају концесионог периода преда комплетне електране Влади у власништво.

- IFC је прије него што је потписао са Владом уговор хтио да се увјери у каквом је стању документација на основу које треба да се ради, па је средином прошле године извршио једну прелими-

нарну процјену и утврдио да је документација Електропривреде урађена на врло високом нивоу и да може да буде основа за комплетну трансакцију до потписивања концесионог уговора. Нормално, консултант је уочио да неке ствари које раније нијесу постојале, треба доради-

ти. На пољу технике ријеч је о потреби продужетка хидролошког низа за још 20 година, јер је Електропривреда имала хидролошки низ до 1983. године. Исто тако, он је предложио да се уради стратешка процјена утицаја на животну средину. Влада је, потом, предузела те мјере, током прошле године: допунили смо хидролошки низ количина воде која протиче Морачом, продужили га за још 20 година, јер је он изузетно важан због тога што се све анализе производње електрана базирају на њему.

Влада је, затим, расписала тендер за израду детаљног просторног плана за простор који обухватају ове акумулације, као и тендер за израду стратешке процјене утицаја на животну средину. Детаљни просторни план ради црногорска фирма „Урби“, а стратешку процјену утицаја на животну средину норвешка фирма COWI. Ових дана добијене су коначне верзије предлога нацрта оба документа и они су сада на разматрању унутар Владе. У складу са Законом, сва

надлежна министарства треба да дају неке сугестије, примједбе, мишљења о тим документима.

Сљедећи корак је да се, кад се добију мишљења од надлежних министарстава, што може да буде у току децембра, да Влада усвоји та два документа у форми нацрта и да их пошаље на јавну рас-

хидроелектране изградње.

За техничког консултанта одређена је фирма Рџугу из Шведске. Она је урадила техничку анализу. Надам се да ће у Министарству, средином децембра, бити усвојена коначна верзија те анализе.

Иначе, циљ те анализе је био да детаљно простудира техничку докумен-

- У наставку техничке анализе Рџугу је радио и финансијско-економску анализу. У њој си прогнозиране промјене цијене ел. енергије на тржишту југоисточне Европе у периоду до 2045. године, тј. за 30 година, колики ће бити укупни концесиони период и, закључено да ће хидроелектране на Морачи које ће коштати 531 милион €, а производити 721 милион киловат сати годишње, за концесиони период од 30 година, успјети да инвеститору врате комплетну инвестицију, као и да је инвестиција финансијски оправдана. Консултант је економском, или бенифит-кост анализом, показао да су и користи за Црну Гору изузетно велике.

Рџугу је то чак и нагласио једном реченицом којом се каже да ће ХЕ на Морачи бити „национално благо Црне Горе“, и то још у овој варијанти, без превођења вода Таре. У ствари то су показале економска и финансијска анализа.

Могуће опције изградње

На основу правне и техничко-финансијске анализе IFC треба да уради Извјештај о стратешким опцијама изградње електрана, на основу којих се треба одредити начин на који ће те електране бити израђене.

Најједноставнији модел је да Влада не учествује у било којим радовима, него да комплетну инвестицију од 531 милион реализује инвеститор, али је са таквим моделом врло мала шанса да би то ико прихватио, зато што постоји велики број радова који нијесу директно везани за електране. Управо по томе су карактеристичне електране на Морачи. Велики износ средстава треба да оде на измјештање путева, експропријацију земљишта, изградњу преносне мреже за прикључак електрана и на заштиту Манастира Морача. А све су то радови који нијесу директно везани за електрану и њих би у принципу сваки инвеститор желио да избјегне и да их препустити Влади.

То би била нека друга - крајња, опција.

Дакле, прва опција је да концесионар ради све, а друга да све оно што није везано за електране ради Влада. Између те двије опције консултант је анализирао још много варијанти, преко 30.

- Ја очекујем да ће он, можда, крајем децембра, или почетком јануара детаљно разрадити 3-4 варијанте које ће понудити Влади, а она ће се одредити за једну која ће бити на тендеру. Не могу да кажем за шта ће се Влада одредити, али је могуће да то буде друга крајња опција, тј. она по којој би се на тендер

праву. Ја очекујем да ће јавна расправа за ова два документа бити организована током јануара 2010. године.

Даље активности Владе и IFC-а, на основу Уговора, односиле су се на расписивање међународних тендера за избор правног, техничко-економског и PR консултанта.

Законска регулатива

И забрани правни консултант - фирма Хамтон и Вилијамс из Енглеске, чији је један од подизвођача једна компанија из Београда, радио је свеобухватну правну анализу, или правну дју дилиџенс анализу, како се то каже и дао преглед комплетне законске регулативе и прописа у Црној Гори, да се види дали у тој регулативи треба нешто мијењати што би могло да онемогући изградњу електрана. Нађено је да мора бити донесена уредба о ближим прописима за спровођење лицитације за добијање концесије. Правни консултант је, такође, тражио да се ради нови Закон о енергетици, да Регулаторна агенција треба промијени неке прописе, па су, на основу тога већ предузете неке мјере. Донесена је Уредба. Ради се на Закону о енергетици: у току је расправа и врло је близу финализација тог акта. Тако да што се тиче правне регулативе у Црној Гори не би требало да има никаквих сметњи да се

тацију коју има ЕПЦГ. Оно што је IFC поводом тога радио прошле године, док је Рџугу то урадио детаљно, а резултати анализе су потврдили да је документација коју има Електропривреда, као и оно што је пројектни тим у међувремену до радио, стварно на врло високом нивоу, да је та документација изнад онога што је потребно да се распише тендер и да нема никаквих сметњи да се на основу ње заврши комплетна тендерска процедура.

А основни налази анализе до којих је овај консултант дошао на основу провјере података хидрологије коју смо дали и на основу софтвера који постоји у тој компанији, су да се могућа производња ХЕ на Морачи, у зависности од начина рада електрана, креће од 712 до 730 милиона киловат сати и рачунају на неку средњу производњу од 721 милион киловат сати, што је нешто више него што је било у документацији Електропривреде, коју су радили Енергопројект и Електропројект.

На основу пројеката и детаљне провјере спецификација и цијена нашли су да трошкови изградње ових електрана износе 531 милион еура. То су основни налази, мада су анализирани многе друге ствари, међу којима и могућност да се промијене пројектна рјешења, да локација машинских зграда буде другачија итд, али то су све ствари које би требало да ради концесионар.

дала изградња електрана без радова који нијесу везани за њих.

Ријеч је о експропријацији земљишта - послу који је врло тешко обављати. Он подразумева израду елабората, а ту је умјешана Агенција за некретнине, која је код Владе. Самим тим, то је нека активност која би, по природи ствари, требало да припада Влади.

Затим око измјештања путева. Треба прекидати саобраћајну комуникацију, забрањивати саобраћај у одређеним сатима, регулисати саобраћај, а то тешко може да уради неко ко нема помоћ државе, што значи да ће у сваком случају држава морати да се ту умјеша, без обзира хтјела да даје паре, или не.

Питање је и како ће се радити преносна мрежа, односно повезивање све четири електране и њихово укључивање у електроенергетски систем. То би, у принципу, такође могла да буде обавеза државе, или обавеза Преноса који је издвојен из Електропривреде.

И заштиту Манастира Мораче би, на одређени начин, као обавезу, требало да преузме Влада, јер ће се санација цијелог манастирског комплекса морати радити по прописима, правилима и регулативи које прописује Завод за заштиту споменика, тако да ће држава морати и ту да се укључи.

Како ће се држава опредјелити за ове четири обавезне активности које прате градњу ХЕ сада се не зна, мада ће Пројектни тим, свакако, дати своје препоруке, али тек када Консултант дефинише три или четири опције изградње.

И пратећи радови су веома важни

У овом разговору Никола Јаблан се још једном осврнуо на неке од ових пратећих радова који нијесу у функцији електрана сматрајући да људе то можда више интересује.

Што се путева тиче он је поновио да постоји пројектна документација, али да је, накнадно, још једном у Детаљном просторном плану проанализирана ситуација уопште око путева, и сеоских и било којих других, тако да се очекује да ће Детаљни просторни план сагледати и провјерити да ли ће све, што је документација Електропривреде предвиђала, сада бити актуелно. У Министарству, односно Пројектном тиму сматрају да неће бити проблема око тога и да се неће десити да неко село, засеок, или било ко, буде одсјечен и да не може да приђе путевима.

А око заштите Манастира Мораче он је истакао да је јавности мало познато и

да мало људи зна да је Манастир већ сада угрожен. Ко је год тамо био могао је и визуелно да се увјери, да је плато Манастира практично поткопан од ријеке. Постоје процјене, каква је рецимо од проф. Ђорђевића, да би тај плато у случају неког јачег земљотреса могао да попусти и

Манастир Морача ће бити максимално заштићен

да доведе до катастрофе, а то значи да, градиле се електране или не, тај плато мора бити саниран. Посебна прича је са темељима Манастира, који су урађени, практично, без малтера, а немају ни хидроизолацију, па због процеса капиларног увлачења воде пропадају фреске.

Међутим, пројектима које посједује Електропривреда предвиђена је санација и платоа и темеља. Предвиђено је, наиме, да се комплетан плато санира једним, по мом мишљењу и визуелно лијепим каменим зидом, који би ишао од корита Мораче до нивоа платоа Манастира, а санација темеља са армирано-бетонским конструкцијама. Предвиђена је и хидроизолација темеља, тако да би Манастир и статички, а и са аспекта заштите фресака, био заштићен до те мјере да може без икаквих пробелема да, што се каже, настави још хиљаду година.

И клизиште Ђурђевина је евидентно у идејном пројекту, урађен је и пројекат истражних радова за ниво главног пројекта, али се предвиђа да концесионар треба да изведе истражне радове и да то клизиште санира.

Но, у документацији Електропривреде, односно Енергопројекта тај проблем се не анализира као озбиљан проблем. Евидентан је као проблем, али са мишљењем да може да се ријеша. Тако је наведено и у техничкој анализи коју је урадио Роугу. Међутим, независно од

тога, Министарство је заједно са ИFC-ом предузело кораке да се по могућности прије него што се изабере концесионар изведу истражни радови на клизишту.

Управо тог дана кад смо водили овај разговор понуђачи за извођење истражних радова на клизишту су обилазили

клизиште, а Јаблан каже да се очекује да до краја године буде потписан уговор са најповољнијим понуђачем за извођење ових радова који ће почети у јануару или фебруару како би били завршени прије него што крене вегетација, јер се то не може радити тада.

Детаљна анализа утицаја на животну средину

Што се Стратешке процјене утицаја на животну средину тиче, Никола Јаблан нас је упознао да је усвојен четврти предлог нацрта овог документа и да то јако споро иде. То су документа на која постоји много примједби и које се морају усаглашавати. Због тога се израда овог документа толико одужила.

Иначе, тај, четврти предлог нацрта Стратешке процјене утицаја на животну средину, за који је супервизију радила Црногорска академија наука, сада је у процедури у министарствима. Она ће дати своја мишљења, а након тога Влада треба да га усвоји као Нацрт који ће ићи на јавну расправу.

Стратешка процјена је урађена у складу са Законом који је усаглашен са директивама Европске уније и, како је рекао, стварно је урађена према прописима који важе у Европи. Ради је норвешка компанија COWI, која је о томе водила рачуна.

Њоме је анализирано практично све. И позитивни и негативни утицаји дуж ријеке Мораче, а онда низводно од задње акумулације Златице опет на ријеку Морачу, па онда на Скадарско језеро, на Бојану. Дакле, комплетан утицај акумулација на цио водоток све до ушћа у Јадранско море.

Анализиран су утицаји на биљни, на животињски свијет, на људе, на насеља, ваздух, климу и на све оно што треба да предвиђа овакав докуменат.

Дефинисане су мјере које треба предузети да би се умањили, или елиминисали негативни утицаји или да би се поспјешили они који су већ позитивни, а дате су и препоруке за установљење мониторинга, који ће, по Закону, бити обавеза концесионара. Уосталом, Министарство ће се постарати се све што пише у Стратешкој процјени утицаја на животну средину нађе у тендеру, а тиме и у уговору са концесионаром.

По мишљењу Николе Јаблана може се очекивати да Влада објави претквалификацију већ у јануару, а она ће, према његовим ријечима трајати сигурно два-три мјесеца. Претквалификацијом, уствари, треба да се изабере понуђачи који могу да изграде хидроелектране на Морачи. Тражиће се техничке и финансијске референце. Техничким референцама понуђачи треба да докажу да су радили сличан објекат у посљедњих десетак година, односно, да имају техничке могућности да такав објекат изграде, док ће се у економским критеријумима тражити докази да су финансијски јаки да реализују објекат који кошта преко 500 милиона. Очекује се да би се, можда у априлу, могли стећи услови да се понуђачима који се буду квалификовали да тендерска документација да ураде понуду. До тада, дакле до априла, Влада би морала да изабере модел, односно опцију коју ће навести у тендеру.

Иначе, тендерска процедура за БОТ пројекте, за давање концесија по БОТ моделу, су врло компликоване и дуге, каже Јаблан. Оне трају по годину, чак и више, тако да по његовом мишљењу избор концесионара се не може завршити прије краја 2010. године, а и то је врло напрегнути термин, каже он и додаје:

- Уколико се претквалификација заврши у априлу, до краја 2010. године би био потписан уговор са концесионаром и он би почео да изводи радове 2011. године. То су, по њему, могући рокови завршетка ових активности, али у најбољем случају.

Из наведеног стекао се утисак да се веома озбиљно и са згуснутим динамичким планом ради, да је огроман број

активности, да је доста одрађено. Тако сматра и наш саговорник који каже:

- Можда спорије него што смо мислили, али се ради добро. Задовољан сам.

ЕПЦГ веома заинтересована

Ипак, овај разговор није могао бити завршен без помињања превођења

је рентабилна и Комарница, али још скупља од Мораче, те да би Морача била изузетно атрактивна са превођењем Таре, што је, нормално, свима јасно. Али, и поред тога, Норвежани су видјели интерес да раде ХЕ на Морачи и у условима без превођења, су тражили ексклузивитет, односно улазак у посао без тендера, што Влада Црне Горе није прихватила.

СРЂАН КОВАЧЕВИЋ, ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА ДИРЕКТОРА ЕПЦГ:

ХЕ на Морачи се не могу градити без Електропривреде

Оградњи ХЕ на Морачи, председник Одбора директора ЕПЦГ **Срђан Ковачевић** каже:

- И даље мислим да пројекат изградње 4 хидроелектране на Морачи није могуће реализовати без учешћа Електропривреде. Такође, и даље мислим да је потпуно природно и да италијанска компанија А2А и Електропривреда у тендерском процесу буду заједнички учесник, и то онај који ће побједити, како би, надам се, били партнери у изградњи, а након тога и у експлоатацији тих електрана.

Истичући да ће Електропривреда настојати да своју активну позицију у том пројекту коначно валоризује, односно да из те своје позиције добије веома важно мјесто, он је устврдио да се све активности на стварању услова за изградњу ХЕ на Морачи, односно за расписивање тендера, одвијају на заиста прави начин и у позитивном смјеру, иако

Срђан Ковачевић

у томе има још отворених питања и алтернативних рјешења која се још анализирају, да би, прије свега, због еколошких разлога била прихватљивија од постојећих.

Ж.Ћ.

Таре у Морачу чиме би се производња морачких електрана повећала за 50%, односно за 360 милиона киловат сати.

- Нажалост, Декларација о заштити Таре је онемогућила такво рјешење и овом документацијом коју сада ради ИФС, није предвиђено такво рјешење, каже Јаблан, додајући да је и због тога, а не само због она четири посла која нијесу директно везана за ХЕ - овај пројекат веома скуп. То је, уосталом, показала и Студија коју је 2007. године, заједно са ЕПЦГ, завршио норвешки Стагкрафт. Но, та студија је, такође, показала да је Морача и рентабилан пројекат, као што

На крају, Никола Јаблан нам је рекао да би на претквалификациони тендер сигурно требало да се као понуђач јави и Електропривреда и то са својим партнером А2А, јер сама не би могла задовољити претквалификационе критеријуме.

- Њој ће, иначе, бити лакше него било коме другоме да направи понуду. Она има и предности што би касније лакше ријешила питање пласмана те енергије у систем тако да Министарство очекује да се Електропривреда заједно са А2А јави као понуђач са изузетно квалитетном понудом.

Ж.Ћетковић

Морача је економично и рационално рјешење

Идентификовани сви ризици по животну средину, али и утврђене мјере за њихово елиминисање и ублажавање

Један од највећих изазова са којима се судара читава цивилизација је питање енергије. А оно је последица двије ствари: прво, што енормно расте број становника, и друго, што ми својим развојем повећавамо животни стандард. Због једног, или другог, стално је потребна нова енергија. Процјене стручњака говоре да данашња потрошња енергије треба да се дуплира до 2050. године. Али како дуплирати енергију? Нормално, енергија је свуда око нас, само је питање можемо ли ми да је преобразимо у енергију коју можемо да користимо. На примјер: ако бисмо били способни да искористимо енергију земље, како се то каже енергију топлих стијена, онда не бисмо имали никаквих енергетских проблема, јер се огромна енергија налази на само 5-6 километара дубине, али технолошки проблеми су такви да је могућност коришћења те енергије још увијек у експерименталној фази, а питање је хоће ли икада заживјети. Тако је и са многим другим облицима конверзије енергије. Хтјели да то признамо, или не, ми још увијек живимо у технологији конвенционалних енергетских извора, односно конвенционалне трансформације природних ресурса у нпр. топлотну енергију преко термо или хидро електрана, а сви други облици, нарочито обновљиви извори, о којима се пуно прича и који су апсолутно важни и у њих, апсолутно, треба улагати, још увијек су далеко од тога да могу да супституишу и да обезбиједу толику количину енергије какву добијамо из конвенционалних извора.

Један од тих конвенционалних извора јесте и коришћење воде из великих водотокова, јер се мали водотокови, односно мини електране, сматрају **новим обновљивим изворима**, а велике електране **обновљивим изворима**.

Ми у Црној Гори живимо у великој заблуди - да имамо јако пуно воде и да имамо када да је искористимо. То је само тачно када се говори о бујичним водама. Када се, пак, говори о средњим водама, онда смо једни од најсиромашнијих у Европи. Чак су Србија и Хрватска богатије од нас. Ако се наших око десетак кубика по становнику

Момир Ђуровић

годишње упореди са 7 до 8 хиљада кубика по становнику у Новој Гвинеји нпр, онда се види колико смо ми, без икакве основе са-

Од кад знам за себе исту причу слушам: имамо потенцијале, треба градити, а ништа се не покреће. Плашим се да ћу са истом причом и умријети

моувјерени у наше потенцијале.

У ствари, Црна Гора је једна. Црна Гора нема довољно воде. Читаво љето, више од половине Црне Горе нема воде. Али, када дођу кише, кад се топи снијег, оде нам огромна вода у Скадарско језеро и у поноре. Зато, када је вода у питању, сва филозофија развоја, треба да буде у томе да се бујичне воде сачувају.

Морача је типична бујична ријека. Она љети, чак, пресушује, јер има некакав подземни ток, а зими, у јесен и с прољећа носи огромну количину воде. Због тога би

апсолутно свугдје једна таква ријека, још одавно, била искоришћена: раније можда само за генерисање електричне енергије, а данас би се она, ипак, користила интегрално: и као вода за пиће, и као вода за туризам, и као вода за наводњавање, и, нормално, да је пропустите кроз турбине да добијете киловат сате.

Заштита Таре је против интереса Црне Горе

Али у Црној Гори није специфична само Морача. Имамо и других ријека које, такође, деценијама чекају да се неко у Држави, или у Електропривреди сјети и да нешто покрене. Додуше, Електропривреда данас није више одговорна за то у оној мјери у којој је била до доношења новог Закона о енергетици. Тара је, као што знате, заштићена Декларацијом. Да живимо у космосу на планети на којој имамо свега у изобиљу, онда би таква заштита Таре била одлична. Али у ситуацији у којој смо ми у Црној Гори, морам рећи да је та декларација потпуно против интереса Црне Горе и против интереса народа који живи у њој.

Што се тиче Ђехотине, Комарнице и то се чека. Ја, од кад знам за себе, исту причу слушам. Плашим се да ћу и умријети са истом причом. Не само ја, него и многи други и то млађи од мене. Та при-

ча је: имамо потенцијал, треба градити, а ништа се не покреће.

Морача највише куца на врата градитеља

Када је у питању изградња ХЕ на Морачи, колико ја знам, документација коју посједује Електропривреда је на највишем степену док би за припремање техничке документације за Комарницу до нивоа Мораче, требало још годину и по дана. Ове остале, од Лима, Техотине или, потенцијално, Таре су још даље. Наметнула се једна очигледна прича да је Морача оно што највише куца на наша врата. Радећи супервизију Стратегије

У Црној Гори смо научили да нам деценије нијесу ништа када треба нешто радити. Зато и каснимо у свему. Данас нема времена ни за какво оклијевање. Нема времена за понављање грешака. Нема времена за чекање.

развоја енергетике до 2025. године знам добро да један од два сценарија ставља Морачу у први план.

Зашто Морачу, и то овако како се сад планира, без Таре? Камо среће да се то урадило прије педесет година. Сваки основац може да израчуна колико би стотина милиона € Црна Гора уштедјела, а та вода је ионако протекла и није више наша својина. Када не може да се преводи Тара, онда сигурно

Електране на Морачи треба градити због садашњости, јер ће компензовати и енергетски и платни дефицит

треба искористити оно што има у Морачи. Поготово ако се зна да исту воду треба четири пута користити, да не говорим о Ботуну, или Подгорици, као помоћним рјешењима, градња ХЕ на Морачи је економично и рационално рјешење.

Друга је ствар што те акумулације не могу бити у оном обиму у којем су могле бити да се преводила Тара. Али логика је, не само - боље ишта него ништа – него да 700 GWh није занемарљива енергија. То је за Црну Гору нешто више од једне петине енергије коју трошимо. Да ја одлучујем, не бих имао никакве дилеме да се гради Морача, с тим што, можда је то питање мог менталитета, ја то никад не бих тако споро радио и мислим, да ако се настави овако споро, да се никад неће урадити. И то јесте кључни проблем

изградње енергетских објеката у Црној Гори уопште. Одкад ја памтим, а памтим дуго. Само вербализам.

И око Мораче је доста све то успорено. Нијесам сигуран да је то тако морало да буде. Нити да то тако сада треба да буде. То се приводи некој фази када је јасније да ли ће се градити или неће, али ја знам да ће у самом процесу расписивања тендера Министарство жељети да распише претквалификацију, па тендер, па ће у томе изгубити још највјероватније двије године. А двије године није мали период у нашим животима. Јер ми ту електрану не радимо за будућност, у којој ће, ја сам убијеђен, бити новијих технологија, које ће нам омогућити да на други начин генеришемо ел. енергију. Те електране треба градити због садашњости.

ХЕ на Морачи ће, ако буду изграђене, у сваком случају, не само побољшати енергетску ситуацију у Црној Гори, нити ће Црна Гора постати са њима извозник ел. енергије, као што се прича, далеко од тога, али ће у значајној мјери, за неколико десетина милиона € годишње, компензовати платни дефицит.

Дакле, о самој сврси градње Мораче мислим да је беспредметно разговарати.

Што се тиче процента искоришћености водног потенцијала и рачунице да смо искористили само 17%, ја у то нијесам сигуран. Све су наше рачунице такве, а такве какве

су, оне су нас и довеле у овакво стање и у привреди и у свему. Тачно је да за генерирање ел. енергије користимо дио воде који је мањи од оног који изгубимо. У свијету су, углавном они развијени, искористили сву своју воду. Неразвијени то раде сада. Треба видјети шта ради једна Кина, или Бразил. Данас је интегрална вода за пиће невјероватно потребна Црној Гори. Да смо имали ХЕ на Морачи могли смо ту воду довести на Скадарско језеро и на Приморје и читаво Приморје снабдјети без икаквог проблема,

а прије тога пропустити је кроз турбине и добити киловат сате.

Међутим, као и увијек чим се покуша нешто градити, код нас се и у вези градње ХЕ на Морачи дигла огромна галама. На-

Вода је извор живота. Ко има воду има и живот. Без воде нема живота. Воду не треба гледати, како отиче, нарочито данас, када неких 80% дјеце у свијету пати због тога што нема чисту воду, када пијаћа вода постаје проблем, онда само онај ко не размишља о будућности неће користити своју воду.

Данас се каже да воду не треба користити само у једну сврху, већ, како то кажу професионалци, интегрално. То значи да исту воду треба користити за све за што је потребна, а то је за: пиће, наводњавање, хигијенске потребе и у том процесу, ако добијете још који киловат сат онда је одлично.

равно да разумијемо да је данас другачије него што је било јуче, да је данас свијест сваког грађанина другачија него што је била јуче, да данас знамо многе ствари које нијесмо знали јуче, да смо данас свјedoци да економски развој више нема приоритет над заштитом животне средине, али смо и свје-

доци да људима, ако не остварују те двије активности заједно, него се залажу само за једну од њих, нема дугог живота, не само на овом простору, него било гдје.

Сва галама око Мораче иде у два правца. Један је да Влада жели да себе апсолутно заштити од употребе Мораче на рачун животне средине. Други правац је да јавност, нарочито цивилни сектор, жели да заштити Морачу по сваку цијену. Ја бих рекао да је ово што ради Влада потпуно исправно. Стратегију енергетике није радила Црна Го-

ра, него стране институције, из Словеније и из Хрватске, а Академија је само била супервизор. Акциони план је радио УНИДО. Не у потпуности, али је помагао, тако да можемо рећи да је Црна Гора добила Стратегију развоја енергетике до 2025. године коју су други за њу радили. И зато у њој нема субјективизма, али није било ни злоупотребе или

’ **Оно што ћемо изгубити, неће бити ни приближно користи коју ћемо имати** ’

могућих подвала становништву. А сада када је „Морача“ активнирана, ја нећу рећи због тога што Црна Гора није имала пара, већ хоћу да вјерујем да је, баш због тога да би имала неутралне ставове, Црна Гора дозволила Норвешкој да финансира израду стратешке процјене утицаја градње 4 електране на животну средину. И Норвешка влада је обезбиједила паре, расписала међународни тендер и изабрала консултантску фирму. Тако је стратешка процјена урађена, не само од независног консултанта, него од консултанта који долази из земље (Норвешка) гдје је заштита животне средине достигла један од највиших нивоа у свијету.

А како је Црногорска академија наука, такође, супервизор и на том пројекту, као и на Стратегији развоја, морам рећи да смо имали добру сарадњу. Мислим да је било четири извјештаја. Наиме, ми смо константно имали одређене примједбе на оно што су

директивама, па чак и строжије од тога, а свака стратешка процјена, па и ова, је доку-

ди итд, и то је оно што се чује и што ствара негативну климу у том сегменту.

мент који треба да укаже на могуће ризике и да препозна мјере са којима треба те ризике ублажити.

Ризици и мјере за њихово елиминисање

Препознати су, наиме, многи ризици. Неки од њих су објективни, неки су само теоретски могући. Нпр. препознатљив **ризик од земљотреса**, или рушења брана. Али то је подручје гдје интензитет земљотреса иде свега до 5 степени Меркалијеве скале, тако да, с обзиром да је данашња градња брана много савршенија, па то не

Ми смо потрошили доста времена да утврдимо шта се у свијету стварно дешавало са бранама, па смо утврдили да је само једна брана срушена. И то у САД-у, али је срушена зато што је три пута дограђивана и три пута пројектована. И ниједна друга брана није срушена. Није код Венеције брана уопште срушена, него је било неко клизиште, па се појавио плимски талас од 100 метара, прешао преко бране, село било у долини и 2000 људи, најалост, погинуло, али брана и данас стоји. Ново село је направљено на брду и то је сада велика туристичка атракција.

Препознати су, нормално, и други ризици. **Ризици за културне споменике**, што је нама нарочито важно. Ту је Манастир Морача. Везано с тим, ниво бране Андријево је такав да би се обезбиједило да Манастир Морача и даље остане тамо гдје јесте и да свијетли својим значењем како је свијетлио и до сада. У том погледу се врло помно испитује и већ се ушло у пројекат испитивања клизишта Ђурђевина. Јер, у случају да дође до тог клизишта, могло би доћи до неког плимског таласа који би можда угрозио Манастир. Ако се утврди да је то клизиште стварно потенцијална опасност, да не може да се заштити, сигурно да ће се ниво бране Андријево спустити.

Осим тога, свједоци смо да је ових дана дошло до обрушавања тла код Манастира Морача. Оно што ја могу да тврдим јесте то, да су анализирајући стање Манастира Мораче, предвиђене такве мјере заштите (од санирања читавог платоа, заштите темеља, обезбјеђивања одговарајуће влажности да не би пропадале фреске итд.) да би просто, и то да не будем циник, за Манастир Морачу било боље да се граде електране, него да остане овако.

Што се тиче осталих културно-историјских споменика, као нпр. два моста која су сада откривени, ако се процијени да стварно

КОМПРОМИСИ СУ НЕОПХОДНИ

Треба, свакако, разумјети зашто се свако нарушавање природе преиспитује. И треба да се преиспитује. Али, треба да се преиспитује зналачки и да се праве компромиси којима ће се максимално штитити животна средина, али и из ње узимати оно што је потребно за живот. Не може се живјети не експлоатишући животну средину. Наивне су приче да човек може да живи а да не користи природна богатства. Још увијек не увозимо храну и енергију из космоса, него све то генеришемо на земљи из природних ресурса. Природни ресурси се морају користити да би човјечанство егзистирало на овој планети. Али у којој мјери и како? То је сигурно ствар коју треба преиспитати. Не треба заборавити да је ова експлозија становништва на Земљи створила највише проблема у животној средини, али не зато што је човек користи. Од кад је човек запалио прву ватру он користи и мијења животну средину, али је раније није мијењао таквом брзином као у новије вријеме, па се животна средина у прошлости увијек прилагођавала. Доста је научних теорија које потврђују да се земља прилагођавала и прилагођава ономе што човек ради. Али сада ми то радимо у огромним количинама и брже него раније. Зато имамо за посљедицу да се земља не може прилагодити, што се манифестује, између осталог и климатским промјенама, дефорестизацијом и др.

Норвешјани нудили, али смо се усагласили, тако да је процјена сада у завршној фази. Остала је једна ситница коју они треба да усагласе са нашим ставом и да се иде у даљу процедуру.

Морам рећи да је тај документ урађен у складу са нашим законима, са европским

представља никакву опасност.

Али, за цивилни сектор је то један од ужасних проблема. Можемо прочитати у нашим новинама да се бране руше као да су поређане домине и да страдају десетине хиљада људи, па се говори о случају Венеције, о рушењу брана, о трагедији 20 хиљада љу-

представљају културно-историјску вриједност, они ће се измјестити као што се други споменици измјештају, у истом облику.

Међутим, за оно што ми не знамо да ту постоји, можда нека праисторијска могућа налазишта, о томе не можемо судити, док ће пећине уз Морачу бити изнад нивоа језера и ту нема никаквих проблема.

Препознат је и **хидролошки проблем**. Како хидролози кажу, морфологија ће се промијенити. Тачно је. Прекинуће се „континју“ како они кажу, јер се раде четири бране. Али, ми тврдимо да ће се низводно од посљедње бране хидрологија слива побољшати, просто зато што ће се морати обезбиједити, неко каже - хидролошки, неко - еколошки минимум. Увијек ће ту морати имати воде. Са друге стране акумулације ће умањити велике осцилације у водостају Мораче.

Постављено је и **питање риба**. Кретање рибље популације. Прве три електране имају преводнице. Четврта ће бити висока и нема преводница. Ми смо као супервизори, сугерисали, кад се то питање отворило, да се у складу са праксом која већ постоји у свијету, ако се то покаже као велики проблем, рибљи фонд пребацује посебним системима.

Свијет је све измислио. Не треба стајати тамо гдје су други давно били, па ићи од почетка.

Највећи проблем, пак, представља **биодиверзитет**, односно флора и фауна. Морам рећи да, када се сусретнемо са таквим

Једина примједба - ужасно се споро ради, а једина опасност - политички недоговор оних који владају у Црној Гори

проблемима онда се често питамо шта смо радили, односно шта су наше институције радиле од другог свјетског рата до сада. Гдје год „загребе“ немамо поуздан податак. И у овом случају то није довољно истражено, и не зна се тачно шта тамо има, која су то станишта, које су ендемске врсте, Зато су та истраживања потребна.

Апсолутно да ће доћи до неких промјена. Ту нема спора. Мора доћи. Мијења се ниво воде. Појављују се акумулациона језера, али је сад питање у којој мјери су те промјене такве и да ли ћемо изгубити стварно нешто што је јединствено у Црној Гори, или у свијету, или ћемо изгубити нека станишта само на тој локацији. За сада нема података да у том подручју постоје биљне или животињске врсте које само постоје ту, да су јединствене на свијету. Ја сам наишао на податак да наши стручња-

ци кажу да 1600 врста птица живи у том кањону. Вјероватно је тако. Ако се то потопи вјероватно ће станишта, или простор за гнездишта неким од тих птица бити мањи.

Културно-историјска знаменитост у кањону

Међутим, има претјеривања. Када се критикује градња наилазимо и на такве податке, да помислимо да се од орлова у кањону Мораче не може живјети. Апсолутно, пуно је тих нереалних, да не кажем тенденциозних, података, а Стратешком процјеном је предвиђено доста мјера, чак и више него што је потребно, како би се животна средина у потпуности заштитила и све што је угрожено компензовало, или новим областима гдје ће се преселити те врсте, или другим средствима, у зависности од онога што слиједи послје изградње.

Осим тога, није Стратешка процјена једини акт који се ради за заштиту животне средине. Раде се и појединачне процјене за сваки објекат. Ја сам убијеђен да оно што ћемо изгубити, неће бити ни приближно колико корист коју ћемо имати.

Претјеривања критичара градње ХЕ

Кад се помиње утицај на Скадарско језеро, треба рећи да Албанија има хидроелектрану Фиерза на ријечи Дрим. То је акумулација, отприлике, нивоа Скадарског језера. Они „возе“ како хоће. Нико није постављао питање какав је режим рада те електране, а Дрим значајније утиче количином воде на Скадарско језеро него Морача са својим сливом. Албанци сада хоће да граде још једну електрану на Дриму, а Дрим је велика ријека. То је огромна количина воде. Он и Бојана, фактички, регулишу ниво Скадарског језера, а наш цивилни сектор у критиковању и оспоравању градње 4 хидроелектране на ријечи Морачи апострофира

да ће се ниво Скадарског језера, у зависности од рада морачких електрана, толико мијењати да просто то није толерантно. Лако је показати да сва количина воде која буде

ту акумулисана није занемарљива, али и да је далеко мања него што је у Фиерзи и да ћемо ми и даље много мање утицати на ниво Скадарског језера, него што ће то чинити Албанци. Да не говорим о осцилацијама у Јадранском мору, које иду до нивоа 40 цм дневно, због плиме и осјеке, о утицају на Бојану, о мријешћењу шарана и временском периоду који њима одговара. Али, ако је то тако важно онда треба и рад хидроелектана на Морачи усагласити са тим режимом. Наиме, за све постојеће рјешења, али ако се, као што је почело у Црној Гори, са нашом типичном искључивошћу, око тога разговара, онда нећемо ништа постићи.

- Моја једина примједба око ХЕ на Морачи је да се то ужасно споро ради, а као једину опасност за градњу ХЕ видим у политичком неодговору оних који владају у Црној Гори. То је показала и Тара, а то се може и овдје десити. Није Бук-Бијела пропала што то није добар објекат, сви знамо да је то најбољи објекат у Европи, ни због тога што би се можда потопио не дио кањона Таре, него дио тока Таре. Она је пропала због политичког недоговора. Ако се они договоре, ако они препознају значај акумулација, као што то препознавају професионалци у свим професијама, не само енергетичари, не само хидраши, него и они који се баве туризмом, и они који се баве љепотом пејзажа, онда ће до градње сигурно доћи. Другога разлога да се то не гради нема. А да ли ће неко добити пар хиљада гласача на рачун тога што се неће градити Морача, много је мање важно него - хоћемо ли ми у Црној Гори стварати боље услове за живот.

Ж. Петковић

Пројекат ХЕ на Морачи не би смио бити доведен у питање

ЕПЦГ ће настојати да у конзорцијуму са стратешким партнером учествује на тендеру

Говорећи за наш лист о активностима на стварању услова за изградњу ХЕ на Морачи **Срђан Вујадиновић**, директор Сектора за развој и инжењеринг ЕПЦГ и члан Пројектног тима за изградњу ових ХЕ, подсећа да активности на реализацији пројекта Мораче води Министарство за економију у оквиру кога је формиран Пројектни тим од стручњака из Електропривреде и тог министарства. Тај тим је почео да ради у прољеће 2008. године, а његов циљ је, каже Вујадиновић, да, сходно законским рјешењима, припреми документацију, односно тендер за дојелу концесије за 4 хидроелектране по БОТ моделу на 30 година.

Према његовим ријечима, у оквиру активности на реализацији овог пројекта Влада је у децембру 2008. године потписала уговор са Међународном финансијском корпорацијом (IFC) за пружање консултантских услуга на изради тендерске документације као и током спровођења тендерског процеса. Уговорене обавезе консултанта обухватају израду правне, техно-економске анализе и сачињавање завршног документа, тзв. Извјештаја о структури пројекта којим ће се дефинисати сви елементи пројекта и дати препорука на који начин да Влада пропише, односно постави реализацију овога пројекта.

За протеклих скоро годину дана рада на овом пројекту од стране консултаната урађена је правна анализа услова реализације пројекта, припремљена је претквалификациона документација, затим техно-економска анализа пројекта, а до краја децембра би требало да буде завршен и Извјештај о стратешким опцијама ХЕ на Морачи. Сва ова документација мораће бити усвојена од Владе, која, сходно законским прописима, доноси коначне одлуке.

Развој у надлежности Владе

Вујадиновић је напоменуо да је улога Електропривреде у реализацији стратешких енергетских пројеката про-

Срђа Вујадиновић

мијењена Законом о енергетици из 2003. године. Наиме, до 2003. године ЕПЦГ је имала пренесено право од државе да се стара о енергетском развоју, али су новим законом те обавезе у надлежности Министарства економије и Владе, односно Министарство ради и предлаже планове развоја, а Влада усваја те планове и доноси одлуке. – Када је ријеч о ХЕ на Морачи, да би се донијела коначна одлука о покретању тендерског процеса потребно је одредити још неколико докумената сходно Закону о концесијама која такође усваја Влада. Наиме, реализацију овог пројекта, мора да прати и претходна израда детаљног просторног плана подручја будућих акумулација, а као саставни дио тог документа треба урадити и стратешку процјену утицаја ХЕ на животну средину, каже Вујадиновић и додаје да је радна верзија те процјене завршена и да би у току децембра требало да буде усвојен нацрт тог документа и, сходно основним прописима, дат на јавну расправу.

Очекивања су да ће се у току јануара објавити претквалификациони тендер.

Иначе, планирано је да се тендерски процес обави у двије фазе: фазу претквалификације и главну фазу, тако да се очекује да ће све ове активности на дојели концесије бити завршене до краја 2010. године, мада је сам поступак избора кон-

цесионара и потписивања концесионог уговора са побједником на тендеру веома сложен и дуготрајан.

Добра позиција ЕПЦГ

Што се тиче позиције Електропривреде Црне Горе на овом пројекту, у овом моменту, када имамо стратешког партнера, Вујадиновић каже да ће ЕПЦГ настојати да формира конзорцијум са А2А у циљу заједничког наступа на тендеру. Према његовим ријечима, у садашњим разматрањима од стране консултаната Владе, има неколико опција учешћа Електропривреде. Једна од њих је да се Електропривреди унапријед пропише учешће у будућој пројектној компанији у износу око 7 одсто на основу вриједности до сада урађених истражних радова и израђене пројектне документације. Та пројектна документација је искуствено процијењена од стране експерата IFC-а на око 15 милиона €. Међутим, да би се могло тачно утврдити колика је њена стварна вриједност ових дана се у Електропривреди воде активности на избору процјениоца, али и на процјени техничке документације на основу које би Електропривреда тражила учешће у будућој пројектној компанији.

Постоје и друге опције, али коначно ријеч о учешћу Електропривреде по осно-

ву до сада изведене техничке документације и истражних радова даће Влада.

- Електропривреда је заинтересована за учешће у реализацији тог пројекта па је

Профил Андријево

покренула активност код А2А на формирању конзорцијума и у вези с тим очекујемо брз одговор од стране нашег стратешког партнера.

Претјеривање о негативним утицајима

Вујадиновић се осврнуо и на негативне реакције дијела јавности на предлог ХЕ на Морачи рекавши да су бројне активности које су уперене против реализације ових пројеката, првенствено у невладином сектору, гдје су на основу неких паушалних процјена и њихових студија које нијесу урађене на неопходном стручном нивоу, па се доносе негативни закључци о утицају пројекта на животну средину.

- Мора се нагласити да се у јавности сувише велика пажња посвећује негативним странама овога пројекта, док се о његовим позитивним утицајима мало ко усудује да прича. Изгледа да се настоји да се Пројекат оспори, каже он наводећи да се, као велики проблем за реализацију овог

пројекта обично наводи клизиште Ђурђевина, односно рјечна падина на лијевој страни Мораче, преко пута Манастира Мораче, истиче Вујадиновић.

Међутим, по њему, тај терен није толико проблематичан, јер анализе, које имамо у постојећој техничкој документацији, само постављају могућност појаве клизишта уз ограничење да она, и ако би се појавила не би била масовна, већ би то била само мала локална клизишта, али то свакако треба детаљно испитати. С тим у вези, Вујадиновић каже да је ових дана ИФС покренуо активности на добијању донација за испитивање тог клизишта, а у току је тендерски процес за избор извођача истражних радова и компаније која ће одрадити анализу стабил-

ности овога подручја.

- У ту активност су укључени и стручњаци Електропривреде Црне Горе који су радили Пројект-план и одређене предмјере радова. Сматрамо да то подручје неће бити од пресудног значаја за реализацију овог пројекта, каже он.

Максимална заштита Манастира

Следећи велики проблем који се помиње је Манастир Морача.

- Када говоримо о Манастиру Морачи морамо првенствено рећи у којим се условима тај манастир данас налази. Имамо магистрални пут који је непосредно уз Манастир. Вибрације од пута се преносе на манастирске објекте. Тераса на којој манастир лежи засићена је водама. Присутно је стално одроњавање и одношење материјала са падине. То је јако видљиво. Међутим, у условима када би се радио систем електрана на Морачи, односно хидроелектрана Андријево са котом 285 м.н.м, морале би се предузети мјере за заштиту тог једног

од најзначајнијих црногорских културно-историјских споменика. Пројекат са којим располаже Електропривреда Црне Горе обухватио је и разрадио ову проблематику. Осамдесетих година су урађени обимни истражни геолошки радови на дефинисању носивости и геолошких услова терасе Манастира и на основу тих резултата урађен је и пројекат санације платоа, односно терасе, и то путем радова на ојачању његове стабилности каменим зидом са дна корита ријеке. Осим тога, предвиђени су и радови на побољшању темеља Манастира, као и заштити Манастира од влаге која и сада долази кроз темеље.

Измјештање пута би успорило градњу

Подсјетивши на један од проблема реализације овог пројекта - измјештање постојећег магистралног пута као највиталније саобраћајне комуникације Црне Горе са сјевером, Вујадиновић каже да је у постојећој пројектној документацији предвиђено измјештање око 19 километара магистралног пута, и то у зони Златице 3,6 км, у зони Расловића 1 км, а у зони Андријева 14,5 км.

- Као критична фаза реализације пројекта јесте измјештање пута на дионици Андријево - Манастир Морача. Наиме, да би се могли отпочети главни радови на брани Андријево пут се мора измјестити и тек након измјештања пута моћи ће се приступити ископима за главне објекте, односно за брану. У динамичком постојећем плану, предвиђено је да то траје двије и по године и тек након тога ће се моћи приступити главним радовима, каже он додајући да би овај магистрални пут, након изградње ауто пута Бар - Бољари, изгубио на значају и постао једна локална саобраћајница.

- Иначе, по документацији предвиђен је рок од 6 година за завршетак све четири електране. При томе, Златица би се завршила на крају пете године, Андријево би се завршило за пет и по година, Расловићи би били завршени за 5 година и 9 мјесеци, а Милуновићи, као последњи објекат на крају шесте године, каже Вујадиновић.

На крају, Вујадиновић оцјењује да ће изградња хидроелектрана на Морачи свакако допринијети побољшању економских прилика у нашој држави и нагласио да енергетска самосталност означава економску самосталност државе.

- У том циљу искоришћење хидропотенцијала Црне Горе, што представља и овај пројекат, представља значајну активност која не би смјела бити доведена у питање, рекао је.

Ж.Ћетковић

ЕД НИКШИЋ

Стварање услова за прецизније мјерење и праћење потрошње

■ У циљу растерећења мреже и побољшања напонских прилика, током 2009. изграђено неколико постројења 10/0,4 kV различите снаге, а до краја године, уградњом новог трансформатора, повећаће се снага градске ТС 35/10 kV „Кличево“, док ће до краја текуће или у јануару идуће године бити готова нова ТС 35/10 kV „Бистрица“ у којој је уграђена савремена опрема

■ Да би „битка“ са губицима у мрежи (који су, у највећем дијелу последица неовлашћене потрошње електричне енергије) била што што успјешнија, на организационом и техничком плану предузете су посебне мјере

Информишући нас о најважнијим активностима у току ове године која се ближи крају, када је у питању текуће и инвестиционо одржавање разуђене мреже и објеката, те о напорима у обуздавању губитака електричне енергије, као и о реализацији планираних инвестиционих пројеката, **Владимир Калуђеровић**, директор ЕД Никшић, који је на чело другог по величини дијела ФЦ Дистрибуција дошао, прије нешто више од два мјесеца, из Комбината алуминијума Погорица, осврнуо се и на властити ангажман у Електропривреди Црне Горе.

Том приликом он нам је казао да ће настојати да позитивна искуства, посебно техничко-организациона, стечена у компанији која је имала разне облике власништва, пренесе у другу радну средину као што је Електродистрибуција.

Нашем разговору се прикључио и технички директор **Војислав Чановић**.

Нове трафостанице

У циљу растерећења мреже и побољшања напонских прилика потрошача ове дистрибуције која има најпространији конзум у Црној Гори, а која води бригу о разуђеној, добрим дијелом на планинском подручју, електричној мрежи у никшићкој и плужинској општини, током 2009. године изграђено је, на основу приоритета, неколико постројења 10/0,4 kV различите снаге. То су, прије свега, ТС „Вир“ 250 kVA у Горњем Пољу и ТС „Растићи“ 250 kVA у Озринићима недалеко од Никшића, затим ТС 100 kVA „Куново“ код Никшића и ТС 100 kVA „Поље Пајовића“ Плужине, као и ТС 400 kVA „Росуље“ у плужинској општини.

Владимир Калуђеровић

Поред тога, средствима добијеним из тзв. француског кредита замијењене су, новим и савременијим постројењима, двије трафостанице: ТС 630 kVA „Центрокоп“ у граду и ТС 1000 kVA у приградском насељу Хумци, а као заједнички пројекат са Радио-дифузним центром Црне Горе изграђена је нова ТС 160 kVA „Унач“ код Плужина.

Како су нас обавијестили наши саговорници, радници ове дистрибуције извршили су и реконструкцију дијела нисконапонске мреже. Том приликом су дотрајали дрвени стубови замијењени новим дрвеним и бетонским, у зависности од потребе и приступачности терена, а у разним дјеловима конзума умјесто старог ужета укупно је уграђено 7 километара самоносивог кабла.

Све ове радове извеле су екипе ЕД Никшић.

Што се тиче планских задатака, односно инвестиција, чија је реализација у току или непосредно предстоји, требало би, до краја ове године, да се

изврши замјена једне „осмице“ у ТС 35/10 kV „Кличево“ у Никшићу новим и јачим трансформатором 12,5 MVA, који је већ завршен, а обављена су и пријемна испитивања у фабрици произвођача „Минел“ у Рипњу код Београда. Замјеном старог и уградњом новог трансформатора у овом дистрибутивном постројењу чија ће се снага повећати (са 20,5 MVA на 2 x 12,5 MVA), а гдје је, иначе, евидентан недостатак снаге у зимском периоду, обезбиједиће се сигурније напајање потрошача у граду.

Исто тако, планирана је изградња нове ТС 630 kVA у никшићком насељу Кличево, на којој су, у Школској улици, већ започети радови.

И поред тога што су набављени опрема и материјал за нову ТС 1000 kVA у Цвијићевој улици у Никшићу, изградња поменутог електроенергетског постројења, које је и планирано ради растерећења дистрибутивне мреже у овом дијелу града, још увијек није започета због тога што Општина није обезбиједила локацију.

Мада је већ завршена, ТС 630 kVA у приградском насељу Драгова Лука, ипак није у функцији јер се чека одобрење за трасу 10 киловолтног кабла.

До краја текуће, а најкасније у јануару идуће године требало би се да се заврши изградња нове ТС 35/10 kV „Бистрица“ (2 x 12,5 MVA) у Никшићу, која се финансира из „француског кредита“, а у коју је, иначе, уграђена најсавременија опрема реномираног произвођача „Шнајдер“ у вриједности од близу 1,5 милиона €. Међутим, пуштање у рад поменутог електроенергетског постројења, са којег ће се напајати већина потрошача ове дистрибуције, везано је за проблем уземљења неутралне тачке 35 kV мреже. Иначе, завршетак уземљења неутралне тачке је услов за пуштање у погон 35 киловолтног постројења у ТС 35/10 kV „Гребјеса“, али и за започињање радова на 10 киловолтној страни у овој трафостаници, као и за уградњу 10 kV опреме у наведеном дистрибутивном постројењу у граду.

Када је ријеч о активностима на припреми мреже и објеката ЕД Никшић за предстојећу зиму, која већ куца на врата,

проблем представља недостатак стубова, али и то се, по ријечима наших саговорника, у контакту са ФЦ Дистрибуција, завршава на коректан начин.

Велике проблеме никшићким електродистрибутерима причинило је невријеме, посебно на подручју Пиве и Бањана, гдје је хаварисано 50 стубова,

Војислав Чановић

а код Плужина чак половина тог броја. Последњим резервама и уз веома велике напоре екипа матичне дистрибуције и њених пословница у Плужинама и Вилусима, од којих је највећи терет поднијела управо плужинска, хаварисана мрежа је санирана и успостављен нормалан напон.

Брига о губицима

Како нам је речено, проблем повећаних губитака електричне енергије представља приоритет за све запослене и менаџмент ове дистрибуције. Пошто највећи дио губитака чини неовлашћена потрошња, односно крађа струје, ради рјешавања овог озбиљног проблема који у знатној мјери отежава рад и пословање, предузето је низ организационих и техничких мјера. У том смислу, током ове године евидентирано је око 1.200 нелегалних потрошача, размјештено близу 350 мјерних мјеста и замијењено скоро 3.000 бројила.

Ради праћења токова енергије, тренутно се трафостанице 10/0,4 kV опремају мјерном опремом, па је већ у 60 одсто ових постројења уграђена поменута опрема.

Упоредо са тим врши се шифрирање и придруживање потрошача одговарајућим трафостаницама, што ће омогућити праћење потрошње по трафореонима и прецизније евидентирање како техничких, тако и комерцијалних губитака електричне енергије.

И.З.

ЕД БИЈЕЛО ПОЉЕ

Тежиште активности на смањењу губитака

■ Нелегална потрошња електричне енергије, која је и главни узрок губитака у дистрибутивној мрежи, највећи проблем у раду и пословању ове дистрибуције

■ Како доскочити „висprenости“ појединих потрошача који краду струју

За напајање ел. енергијом 20.560 потрошача (на сеоском подручју 9.800) ЕД Бијело Поље користи пет ТС 35/10 kV, 256 ТС 10/0,4 kV и 1.500 км 35 и 10 киловолтних водова и нисконапонске мреже. Постројења 35/10 kV су реконструисана и технички исправне, док стање ТС 10/0,4 kV зависи од године изградње. Сва стално настањена мјеста снабђена су ел. енергијом.

Говорећи о карактеристикама конзума ове ЕД, њен директор Милош Конатар нам је, средином децембра, казао да се напајање сеоских подручја врши радијалним водовима. С обзиром да су водови и ТС просјечно стари више од 30 година, изражен је проблем статичке стабилности надземних ДВ и НН мрежа. Поједини далеководи, као што су два надземна 35 kV вода који напајају постројења 35/10 kV у мјесним центрима Чокрлија и Шћепаница, изграђени су још 1954. године. Старост објеката, посебно 10 kV водова и нисконапонске мреже, изазива проблеме у напајању потрошача. Некад се испад деси због квара, а често је прекид у напајању узрокован искључењем због радова на отклањању квара на дистрибутивним водовима.

Иако релативно млад, дипл. ел. инж. Милош Конатар обављајући, у не баш дугом временском периоду, веома одговорне дужности у ЕПЦГ, стекао је завидно радно искуство.

Рјешењем директора ФЦ Дистрибуција Мирослава Вукчевића од 1. јуна 2009. године именован је за директора ЕД Бијело Поље.

Милош Конатар рођен је 24. марта 1975. године у Бијелом Пољу, гдје је завршио основну и средњу школу а дипломирао на Електротехничком факултету – енергетски смјер у Приштини.

Радну каријеру је започео у КАП-у као приправник, а касније као инжењер у одржавању. У јулу 2003. прелази у ЕПЦГ – Елек-

Милош Конатар

тропренос Подгорица на радно мјесто инжењера за одржавање далековада. Формирањем ФЦ Снабдијевање именован је 18. септембра 2005. године за шефа Снабдијевања Бијело Поље, са ког мјеста је и постављен за директора бјелопољске дистрибуције.

Велика дужина извода

Кабловска 10 kV мрежа у граду и приградским насељима је у доста добром стању, а трафостанице у граду и дијелу приградског насеља су двострано напајане. Недовољан број ТС 10/0,4 kV условљава велике дужине извода, а тиме и квалитет испоручене ел. енергије. Да би се стање побољшало, потребно је изградити нове ТС 10/0,4 kV.

С обзиром да напајање конзума преко 35 kV далековада не обезбјеђује довољну сигурност у снабдијевању ел. енергијом, рјешење је, сматра наш саговорник, у изградњи ТС 400/110 kV у индустријској зони Бијелог Поља, која би била напојена са постојећег ДВ110 kV из РП 110/35 kV „Рибаревине“. За сигурније напајање потрошача у бјелопољској општини, као и читавог сјеверног дијела Црне Горе, неопходно је реализовати уградњу трафоа 400/110 kV у постројењу 400 kV „Рибаревине“.

Конфигурација терена и насеља на подручју ЕД Бијело Поље са становишта напајања струјом, одржавања ел. енергетских објеката, читавања и контроле потрошача, крајње је неповољна. Постоји више од сто села, двије планине су се стално настањене, мала густина насеља и прикључака по километру мреже (на сваком имању кућа и прикључак), велика дужина НН водова (5,2 км по ТС 10/0,4 kV).

У циљу припреме за зимски режим рада током 2009. године у овој ЕД уграђено је 243 нових стубова и 887 бетонских ногара, чиме је квалитетно санирано 1.130 стубних

мјеста и уграђено 12.300 м самоносивог кабла. У току ове године завршена је уградња ТС 10/0,4 kV „Ботурићи“ која ће омогућити квалитетно напајање тог подручја. Успјешно је реализована реконструкција дотрајалих стубова на далеководима 35 kV Рибаревине – Шћепаница и Рибаревине – Чокрлије. Започети су радови на реконструкцији ДВ 10 kV Рибаревине – Слијепач Мост и уградња ТС 10/0,4 kV „Равна Ријека“, али су проблем имовинско-правни односи, а у току је измјештање ТС 10/0,4 kV „Пријелози“ из круга сеоског гробља.

Велики је проблем недостатак дрвених стубова, али је ЕД Бијело Поље успјела да критична мјеста обезбиди уградњом бетонских ногавица које су редовно допремане.

- И поред тога, екипе свакодневно изводе радове на замјени дотрајалих стубова, уградњи ногавица, расијечању трасе, оправци кварова. Већих застоја у напајању потрошача нема, изузев у вријеме хаварија, каже Конатар.

На сеоском подручју општине квалитет напона углавном задовољава стандарде, изузетак су нека мјеста на којима се морају радити трафостанице. Више проблема са квалитетом напона има у приградским насељима.

Уградња мјерења у ТС 10/0,4 kV у служби откривања крађе струје

Поред проблема који се јављају у одржавању мреже, изражена је и појава неовлашћене потрошње ел. енергије, или крађе струје од стране појединих потрошача, што повећава оптерећење на мрежи,

четка 2006. године, губици у мрежи ЕД Бијело Поље достигали чак око 48 одсто и да је по питању смањења губитака од почетка 2006. до данас у овој дистрибуцији урађено доста. Највеће активности до сада су биле усмјерене на смањење губитака, а тако ће бити и у наредном периоду како би се губици свели на ниво техничких, објашњава Конатар.

На повећање губитака највише утиче неовлашћена потрошња ел. енергије, односно крађа струје. У циљу њиховог смањења предузимају се многе мјере, а у 2009. години, у том правцу, поред осталог, контролисано је 4.906 потрошача, замијењено 1.095 бројила, 215 мјерења измјештено на границу власништва, евидентирано 1.278 нелегалних потрошача.

У циљу контролисања токова енергије, у ЕД Бијело Поље од маја 2009. се врши уградња и опремање мјерења и трафостаница 10/0,4 kV. До сада је мјерења покривено 85 одсто ових постројења, као

Зграда ЕД Бијело Поље

и сви трафореони са већом потрошњом. Нијесу уграђена мјерења на удаљеним трафореонима, гдје је мања потрошња и мањи број потрошача, али ће се и тај посао завршити прије рока. Паралелно са уградњом мјерења у трафостаницама 10/0,4 kV, врши се и одређивање припадности потрошача по трафореонима са којих се напајају, како би се имала прецизна слика у одређивању губитака по свим трафореонима.

Уградња мјерења у трафостаницама 10/0,4 kV омогућила је бјелопољским ел. дистрибутерима да у неколико претходних мјесеци изврше детаљну анализу губитака на неколико карактеристичних трафореона. Логичком контролом је вршена анализа потрошње (енергетска картица) са карактеристичних трафореона, као и података прикупљених са терена. План је био - циљне контроле са што већим процентом откривене крађе

ђених дистрибутивних пломби, 37 оштећених државних печата и више неправилности. Све ово показује да је присутна велика крађа струје, што је и највећи проблем смањења губитака у мрежи ове дистрибуције.

За све потрошаче који су неовлашћено трошили ел. енергију и код којих су нађене неправилности урађен је обрачун неовлашћене потрошње и поднесене пријаве надлежном суду. Од октобра 2009. године обрачунато је око 700 хиљада киловат часова неовлашћене потрошње због крађе ел. енергије.

- Када је у питању искључење потрошача због неовлашћене потрошње, имамо добру сарадњу са Управом полиције Црне Горе, која нам је и до сада пружала асистенцију. И код надлежног суда се примјењује позитивна клима према пријавама поднесеним за крађу ел. енергије, јер су већ неки потрошачи због тога осуђени на затворску казну, каже Конатар.

Поред наведених активности ЕД Бијело Поље врши и искључење потрошача по налогу овдашње ОЈ Снабдијевање, а све у циљу повећања степена наплате. Велики проблем представља што поједини потрошачи недозвољавају искључење због дуга, па је у том правцу током 2009. године поднесено 750 прекршајних пријава. Уз асистенцију полиције у претходном периоду искључено је неколико већих дужника који годинама нијесу измиривали своје обавезе за утрошену ел. енергију.

И.З.

УГРАДЊОМ ДАЉИНСКОГ СИСТЕМА ОЧИТАВАЊА И ИЗМЈЕШТАЊЕМ МЈЕРНИХ МЈЕСТА ДО МАЊИХ ГУБИТАКА

- С обзиром да измјештање мјерних мјеста на граници власништва веома утиче на смањење губитака, у том смислу прикупљени су подаци за пет трафореона код којих је планирано измјештање мјерних места. До сада су активности на измјештању мјерних мјеста биле усмјерне селективно, у првом реду онамо гдје је анализа показала да има неовлашћене потрошње. У ЕД Бијело Поље постоје и два трафореона са даљинским системом контроле. У циљу даље имплементације AMR система (даљинске контроле бројила) извршена је припрема података за 42 трафореона, а уграђена су мјерења у свим трафореонима и дефинисани потрошачи са свим елементима, наглашава директор Конатар.

чиме се погоршава напон код осталих потрошача. Код појединих потрошача су развијене разне методе крађе струје која бјелопољским ел. дистрибутерима представља највећи проблем раду.

- Међутим, и поред постојећих проблема, губици ел. енергије у ЕД Бијело Поље су у константном паду. Са 26,50 одсто, колико су износили у 11 мјесеци 2009. године, већи су од плана за 0,90 процената, али су, у односу на 2008, мањи за 2,41 одсто. Такође не треба заборавити да су, не тако давно, до по-

ЕД БЕРАНЕ

Одговорним и искреним приступом послу до бољих резултата

Велика пажња, у наредном периоду, биће посвећена односу према обавезама радника ангажованих на терену, посебно на пословима на смањењу губитака у мрежи

- Иако су све организационе цјелине ЕД Беране у претходном периоду имале велике обавезе, ипак су оствариле значајне резултате.

Ову своју констатацију директор дипл. инж електротехнике **Саша Пешић** је, у разговору приликом наше посјете 14. децембра, поткријепио „низом активности техничког дијела ове дистри-

буције, како би се ишло трендом смањења губитака до њиховог довођења у планиране вриједности. То је посао који се не може завршити преко ноћи већ тражи велика улагања и који ће, када се уради како треба, вишеструко вратити уложени новац.

ЕД Беране је за протеклих 11 мјесеци ове године имала нешто бољи резултат на

МБТС, НДТС екипе ове ЕД су раније завршиле. Предуслов за праћење губитака по трафореонима било је одређивање припадности потрошача назначеном трафореону и њихово шифрирање, што је урађено у јуну прошле године. Прецизно праћење губитака код оних трафореона са уграђеним мјерењем биће могуће када се изврши потпуна провјера припадности малог броја „залуталих“ потрошача у други трафореон, који у тренутној анализи стварају забуну.

- Оно чему ћемо посветити пажњу када је ријеч о проблему губитака, је-

Саша Пешић

буције у претходном периоду“, од којих је посебно издвојио: смањење губитака на дистрибутивној мрежи; одржавање НН и ВН мреже и постројења; искључење потрошача по налозима Снабдијевања Беране; активности на сигурном раду ЕЕС-а у ЕД Беране и уредном напајању потрошача у конзуму општина Беране, Андријевица и Плав; завршетак започетих и покретање нових инвестиција на дистрибутивној мрежи; активности на издавању ел. енергетских сагласности и прикључењу нових потрошача.

Приоритет смањењу губитака

И поред тога што се на смањењу губитака у мрежи ове ЕД доста урадило, што резултати потврђују, њихов ниво и даље је висок. У наредном периоду том питању ће се, стога, посветити највише пажње, знања и рада, а у овај посао ће укључити и најквалитетније извршиоце из других цјелина овог ко-

Зграда ЕД Беране

смањењу губитака него у истом периоду 2008. То се постигло, прије свега: уградњом 1.900 нових и квалитетних бројила (843 трофазних и 1.057 монофазних); измјештањем 202 бројила ван објекта потрошача; контролом 2.711 мјерних мјеста и инсталација; уградњом 84 мјерне гарнитуре у трафостаницама 10/0,4 kV; замјеном 195 уклопних часовника.

Да би се губици пратили на мањем узорку – трафореону, уграђено је 84 мјерних гарнитура у ТС 10/0,4 kV. Ове активности су обустављене, због недостатка потребног материјала, посебно струјних мјерних трансформатора мањег преносног односа, који су неопходни приликом уградње у постројењима мањих снага (стубне ТС). Уградња мјерења у дистрибутивне тзв. градске ТС типа БТС,

сте разговор са свим извршиоцима који ове послове обављају на терену, а то су читачи, контролори и запослени који раде на замјени бројила. Предочићемо им озбиљност посла и чињеницу да само одговорним и искреним наступом у смислу откривања и пријављивања неправилности могу допринијети бољим резултатима, а самим тим и сачувати позиције на послу, каже Пешић.

Узрок високих губитака у мрежи беранске ЕД, и поред тог што је велики број уочених неправилности на мјерним мјестима и инсталацијама отклоњен, ипак је велика крађа ел. енергије. Неовлашћена потрошња, сматра Пешић, се може смањити анализом потрошње појединих сумњивих потрошача (по пријавама радника ЕД са терена, анонимних

пријава и сл.), логичком контролом потрошње, квалитетом контролом инсталација и мјерног мјеста, и на крају, измјештањем мјерног мјеста ван објекта потрошача. Са најављеним измјештањем мјерних мјеста одабраних, читавих трафореона, успјех би био загарантован, што су потврдиле сличне активности у другом ЕД. Такође, медијска активност на сузбијању крађе струје и предочавање последица по потрошача дала би у овом моменту одређене резултате.

Реконструкција НН мреже у Петњици

Приликом састављања плана за смањење губитака на дистрибутивној мрежи, када је у питању ова ЕД, по Пешићевом мишљењу, занемарена је чињеница да она егзистира на подручју гдје је велики број инсталација и објеката изнад 1.000 мнв, да организационо „покрива“ три општине у којима се налази 290 ДТС чије су дужине извода по ТС – просјек 7 км (у Црној Гори је 3,5 км) и 60.000 стубова, а да се на преко 2.400 км укупне дужине мреже реализује 96 одсто енергије на ниском напону. Ранијом Студијом коју је урадио Електротехнички факултет у Подгорици највећи технички губици управо су означени у ЕД Беране. Ситуација по овом питању није ни данас боља.

Како до дрвених стубова

Када је ријеч о активностима на одржавању нисконапонске и висо-

конапонске мреже и постројења, у току ове године, од значајнијих радова извршена је реконструкција: НН мреже трафореона „Хареме 1“, „Виницка 3“, „Долац – Пипери“, „Талум 1“, „Пешица 1“, „Петњица 1“, „Буче 2“, „Главице 1“, „Рудо Поље“, „Прњавор“, „Брезојевица 2“, „Сеоце“. Реконструкција ових праваца је била приоритетна јер се са њом ријешило проблем веома оштећених мрежа у хаваријама које су се догодиле у претходне двије године.

Основни проблем у одржавању НН и ВН мрежа у 2009, који од почетка маја још увијек није ријешен, је недостатак дрвених импрегнираних стубова. Испоруком бетонских ногара и армирано-бетонских стубова који су, уз разумијевање ФЦ Дистрибуција и Електроградње редовно добијани, донекле је рјешаван недостатак дрвених стубова. Мало-бројна али веома квалитетна екипа Електроградње и у овој години је била стално ангажована у

ЕД Беране, која је њиховим ангажманом добила пуно, посебно у хаваријским ситуацијама. Из централног магацина матичне ФЦ редовно је добијан материјал, када га је било, за одржавање мрежа и постројења на простору од 1.600 км², на коме од већих дистрибутивних објеката постоји 6 ТС 35/10 кV, које је у октобру ремонтвала екипа ФЦ Дистрибуција.

У зиму, која је овдје дуга и оштра, улази се са недовољно припремљеним далеководима 10 кV због недостатка стубова. Када су у питању ови енергетски водови, чија је укупна дужина 320 км, добра ствар је што пролазе чистим коридорима јер су им трасе ослобођене од околног растиња, а послове раскресивања, уговорене са ФЦ Дистрибуција, обавила је фирма „Технофлеш“ из Бијелог Поља.

Од Института за испитивање из области заштите, који је извршио испитива-

ње личне и колективне заштитне опреме, добијен је атест о њиховој исправности за безбједан рад. Након истека атеста о испитивању уземљивача у ТС 35/10 кV „Беране 1“ – Рудеш, прибављен је, код исте установе, атест који гарантује испуњеност безбједносног услова у наредних 5 година.

Значајне инвестиционе активности

Поријечима дипл. ел инж. **Радомана – Бата Обрадовића**, који је скоро именован за техничког директора, у претходном периоду реализовано је неколико значајних инвестиција, као што су постројења: НДТС 10/0,4 кV „Луге 3“

Радоман - Бато Обрадовић

са припадајућом НН мрежом, „Парк 7“ и „Обалско насеље“ са припадајућом НН мрежом; МБТС 10/0,4 кV „Дом културе“; али и прикључни ДВ 10 кV, те СТС 10/0,4 кV „Горажде 3“ и „Десни Метех“.

Осим пројеката „Луге 3“ и „Обалско насеље“, за чије се укључење очекује коначна документација, остали наведени пројекти су завршени и укључени у ел. енергетску мрежу. Од надлежних општинских секретаријата за њих су већ добијене употребне дозволе, у шта се могао увјерити и ел. енергетски инспектор приликом своје редовне посјете овој ЕД 3. децембра.

Активност на уградњи земљоспојне заштите у ТС 35/10 кV „Плав“ у завршној је фази. Од четири ваздушна 10 кV извода у плану су да се уграде два: „Метех“ и „Мурино“. У овом послу учествује и Радио-дифузни центар ЦГ, због укључења сопствене СТС, односно репитора који се налазе на изводу „Метех“. Радове изводи екипа ФЦ Дистрибуција на челу са инж. Д. Вуковићем.

- Иначе, највеће дистрибутивно постројење у Плаву је доста оштећено, па се надамо да ћемо у наредној години

успјети да га доведемо у стање које ће гарантовати сигуран рад уграђене ВН опреме, чиме би се и безбједност руковаоца команде повећала. За грађевинску санацију још 2006. обезбијеђена је про-

не 174.000 €, на основу уговора са ФЦ Дистрибуција, изводе Конзорцијум ПТТ инжењеринг д.о.о. и „Примел“ д.о.о. Подгорица.

За реализацију два пројекта предвиђена планом инвестиционе градње за 2009. годину, за које је обезбијеђена грађевинска дозвола, а директор ФЦ Дистрибуција дао сагласност, док извршни директор Друштва треба да одобри расписивање јавног позива за одабир извођача. Ради се о пројектима чијом реализацијом се рјешавају два горућа проблема у ширем центру Берана: НН кабловска мрежа за напајање објеката у улицама М. Малишића, Д. Вујошевића и 13. јула са издвојеним мјерним мјестима, те прикључни 10 kV вод за МБТС 10/0,4 kV „Расадињ“, МБТС 10/0,4 kV „Расадињ“ 1 x 1000 kVA и НН мрежа трафоа Расадињ.

У наредној години у плану је завршетак изградње започетих прикључних 10 kV каблова и стубних ТС „Лужац 4“ и „Бубање 2“.

Остале планиране активности предвиђене су планом инвестиција за 2009. који је достављен надлежном сектору матичне ФЦ. Предвиђена средства и планирани пројекти, уколико се реализују, у знатној мјери ће допринијети квалитетнијем напајању потрошача у све три општине које је надлежна ЕД Беране.

Активности на искључењу дужника

За искључење потрошача по налозима ОЈ Снабдијевање у овој ЕД су одређене двије екипе, по једна у Беранама и Плаву. По потреби, да би резултати били што бољи, ванредно су ангажоване и додатне екипе. За ове активности су награђивани од Координационог тијела за праћење наплате, а санкција није било.

Екипе за искључење састављене од четири извршиоца, искључиво су чинили запослени на одређено вријеме, који су, ако је судити по њиховом залагању и оствареним резултатима, оправдали свој ангажман. Поред њих, још 16 радника је запослено на одређено вријеме, а без њих

је, како наглашава Саша Пешић, незамењиво даље организовање посла у свим дјеловима ЕД Беране (Беране, Петњица, Андријевица, Плав и Гусиње), јер они чине нешто више од 20 одсто запослених.

Током ове године измјештено је 25 мјерних мјеста код потрошача код којих се није могло приступити искључењу по налогу Снабдијевања Беране.

Са овдашњом ОЈ Снабдијевања 18 радника беранске ЕД потписало је уговоре за репрограм дуга. Те забране су активирани и њима се рате одбијају од зараде.

Са Управом полиције ЦГ – Подручна јединица Беране и Испостава Плав, предузете су заједничке акције на искључењу потрошача који нијесу дозволили радницима ЕПЦГ да их искључе због дуга, које су дале добре резултате.

Ових дана завршен је посао склопљен са фирмама „Градитељ“ и „Eurozox“ из Подгорице који се односи на адаптацију пословних и санитарних просторија у управној згради ове ЕД, као и на испоруци канцеларијског намјештаја, чиме су добијени пристојни услови за рад.

И поред захтјева, који су, како каже Пешић, достављани на праве адресе у ЕПЦГ, а на то је указивао и на разним састанцима, убједљиво највећи проблем је недостатак возила и њихова дотрајалост. До коначног рјешења, један број радника ће, уз минималне количине горива које по утврђеној процедури добијају од ЕД, наставити да користе своја возила, како би извршили што већи број радних задатака који се од њих тражи.

Актуелна организација и систематизација радних мјеста у ЕПЦГ, када је рјеч о ЕД Беране, је урађена са бројним нелогичностима и лошим рјешењима, посебно код одређивања броја извршилаца, што је изазвало незадовољства запослених. Посебно су, по Пешићу, болне грешке у виду различитих коефицијената код потпуно идентичних радних мјеста са истим степеном школске спреме, а на штету запослених у овој ЕД.

Недостатак заштитне опреме и алата такође је присутан. Алат се повремено набавља из средстава која стоје на располагању ЕД. С обзиром да су средства скромна и да је поступак набавке, посебно већих вриједности, дефинисан законом, ова питања треба рјешавати на нивоу ФЦ.

По Пешићевом мишљењу, долазак стратешког партнера А2А, одређивање индикатора за квалитетнијим пословањем у наредном периоду, допринијеће још озбиљнијем приступу радним обавезама свих запослених у ЕД Беране. Велика већина њих су у претходном периоду показали да се могу ухватити у коштац са обавезама које наилазе.

И.З.

Замјена трулог "А" стуба новим бетонским у трафо реону Долац - Липери

јектна документација, каже Обрадовић.

У андријевичкој општини реализује се инвестиција која траје чак 12 година. Ради се о пројекту електрификације катауна Градишница и Рудо брдо, за коју су уговор о заједничкој инвестицији потписали СО Андријевица и ЕПЦГ. Како су радови прекинути због временских услова, кад наступе повољне временске прилике које на том подручју почињу у мају, реализоваће се и тај посао, тим прије што са материјалом који је обезбијеђен екипа Електроградње радове може, како се процјењује, окончати за 15 дана.

Највећа инвестиција, која ће ускоро започети да се остварује, је изградња двоструког ДВ 110 kV од садашњег „Т“ споја до ТС 110/35 kV „Андријевица“, чиме се уводи ДВ 110 kV по систему улаз – излаз, односно добија се прекидно мјесто 110 kV напона у овом постројењу. Инвеститор је Пренос А.Д. Подгорица, а потрошачи ЕД Беране у општинама Андријевица и Плав добиће неупоредиво сигурније напајање ел. енергијом.

У току су радови на изградњи ДВ 10 kV на дионици ТС 35/10 kV „Беране 3“ – СТС 10/0,4 kV „Калица“. Радове вријед-

ЕД БЕРАНЕ - ПОСЛОВНИЦА ПЛАВ И ГУСИЊЕ

Као мања ЕД

„Празан ход“ трафостаница проузрокује губитке

По својој величини, дужини мреже и броју потрошача (око 6.000) Пословница Плав и Гусиње, у којој је тренутно запослено 19 радника (12 на неодређено, а 7 на одређено вријеме), може се упоредити са мањом ЕД у ФЦ Дистрибуцији.

Ова чињеница, како наглашава дипломирани електроинжењер **Шефкет Тошић**, шеф Пословнице, често пута руководству ЕД Беране причињава додатне тешкоће у организовању и квалитетнијем обављању послова. Ово из разлога што управо наведена пословница обавља 90 одсто посла једне самосталне дистрибуције (активности на смањењу губитака, одржавање постојеће мреже, искључења са мреже и сл.). У том смислу не могу се створити ни услови за извршавање тих обавеза, посебно када је у питању број извршилаца, возни парк, удаљеност од матичне електродистрибуције (преко 50 км) и др.

Шефкет Тошић

Ипак, како истиче Тошић, независно од наведених тешкоћа, захваљујући коректном односу и разумијевању руководства ЕД Беране, сви радни задаци се извршавају по плану и програму.

По Тошићевим ријечима, губици електричне енергије, који су оvdје, у односу на матичну ЕД, нешто већи, узроковани су оправданим разлозима. Наиме, до прије неки дан у ТС 35/10 kV „Плав“ није постојала земљоспојна заштита на 10 киловолтним изводима, па је често пута

далеководно уже било по земљи под напоном и неколико часова (ДВ „Метех“, „Мурино“ и сл.). Због чињенице да су привредна предузећа у Плаву већ 5 – 6 година затворена, а да је, када је привреда радила, било 30 одсто мјерења 10 kV, у конзуму ове пословнице више нема ниједног високонапонског потрошача. Из ових разлога, на подручју Плава десетак ТС од 400 - 630 kVA раде у тзв. празном ходу, као и бројна

постројења у удаљеним селима (Хоте, Забељ, Јасеница и др.) која су због исељавања остала скоро празна. С друге стране, међутим, због великог броја избјеглица из Босне и Херцеговине и са Космета, приградске трафостанице су преоптерећене. Сви наведени проблеми су проузроковали објективно повећање губитака у овој пословници.

У ТС 35/10 kV „Гусиње“ неопходно је опремити још четири 10 kV водне ћелије, у првом реду стога што је на три водне ћелије прикључено седам кабловских извода, што значи да су на једну ћелију припојена три кабловска извода. Због оваквог прикључења два или више извода на једну 10 киловолтну ћелију, заједно са предметним прекидачем, након квара на једном кабловском воду, често пута су се искључивала и остала два кабловска вода преко којих се напаја исправна 10 kV мрежа. С обзиром да је ово постројење монтажног типа изграђено прије 14 година од бетонских елемената, вјероватно је (слијегањем терена дошло до мимомолажења (смицања) монтажних елемената на зидовима, а посебно на крову, што је довело до продирања влаге, услед прокишњавања, која угрожава опрему у ТС.

На крају, инж. Тошић је посебно нагласио неопходност повећања броја извршилаца у пословници, по некој новој систематизацији, чиме би се створили много бољи услови за квалитетнији рад, као што је то урађено у пословницама других електродистрибуција.

И.З

ЕД БЕРАНЕ - ПОСЛОВНИЦА АНДРИЈЕВИЦА

Губици у првом плану

Поред активности на смањењу губитака електричне енергије, којима је већ дуже времена дат приоритет, радници овог дијела беранске дистрибуције ангажовани су и на одржавању нисконапонске мреже, 10 киловолтних и кабловских водова у андријевичкој општини

Организационом дијелу ЕД Беране у Андријевици информисали су нас **Младен Фолић** и **Милорад Бакић**.

Наиме, како нам објашњено, због претходног ангажовања на мјесту шефа Пословнице Андријевица, електроинжењер Младен Фолић, који је новом систематизацијом радних мјеста у ЕПЦГ распоређен за шефа Групе за одржавање ваздушних и кабловских водова у ЕД Беране, и даље, свакодневном комуникацијом са Милорадом Бакићем, једним од најстаријих радника по стажу, учествује у организацији посла у наведеној пословници.

Та комуникација, која се првенствено огледа у пословима читавања, контроле и искључења потрошача обавља се на обострано задовољство јер су њих двојица, како каже Бакић, идеално сарађивали када је Фолић радио у Андријевици.

Ова ЕД пословница која обезбјеђује на-

пајање електричном енергијом 3000 потрошача (од чега је 400 градских) у андријевичкој општини, гравитира на већином планинском и веома неприступачном подручју. Свих 11 радника (9 стално запослених и 2 на одређено вријеме) првенствено су ангажовани на пословима смањења губитака у дистрибутивној мрежи, који се састоје у редовном читавању и контроли потрошача, уградњи нових бројила и измјештању мјерних мјеста на границу власништва.

Поред ових послова којима је већ дуже вријеме дат приоритет, радници Пословнице Андријевица су ангажовани и на одржавању нисконапонске мреже, 10 киловолтних и кабловских водова у својој општини.

Рјешавање проблема са недостатком стубова, нарочито израженим у претходном периоду године, у овом случају веома је битно,

јер се ради о терену са највећим бројем критичних и израбуваних мрежа.

Због лошег стања возног парка пријека потреба је и набавка бар једног теренског возила.

Формирањем сталне посаде у ТС 110/35

Милорад Бакић и Младен Фолић

kV „Андријевица“ ангажовање радника ове пословнице било би знатно лакше, наглашавају Фолић и Бакић, јер би манипулације на ДВ 35 kV Андријевица – Плав и локалним 10 kV далеководима биле ефикасније. На тај начин потрошачи у андријевичкој и плавској општини били би у много краћем времену без напона у случају испада поменутих енергетских водова.

И.З.

Почетак опоравка система

Уз пуну финансијску подршку Електропривреде у 2009. години завршени бројни послови из плана текућег и инвестиционог одржавања објеката

У Електродистрибуцији Цетиње су у току 2009. године покренуте бројне активности са циљем да се енергетски систем на подручју ове општине оспособи за оптимално функционисање и да се поврати повјерење потрошача, односно елиминише негативан однос према Електропривреди као испоручиоцу електричне енергије.

Драгутин Боричић

У том смислу је Драгутин Боричић, директор ЕД Цетиње, са којим смо разговарали 12. децембра, оцијенио да је година на измаку била успјешна за ову Електродистрибуцију, а тиме и за Електропривреду, односно конзументе електричне енергије којима су подредили цио свој стручни и радни ангажман.

То, каже Боричић, није било лако јер је енергетски систем на овом подручју у многим сегментима у веома лошем стању, посебно кад су у питању далеководи и нисконапонске мреже на сеоском подручју, а ни у приградским насељима Цетиња стање није много боље. Зато ће за потпун опоравак овог система бити потребно још много улагања, иако је Електропривреда ове године, уз потпуно разумијевање нагомиланих проблема, дала пуну материјалну и финансијску подршку њиховом рјешавању на овом подручју.

Реконструкције мрежа и санације далековода

Узвези с тим је Електродистрибуција Цетиње, иако одавно кубури са недостатком стручног кадра (нема ниједног инжењера на одржавању и експлоатацији),

успјела да сними и технички обради преко 200 објеката на којима је била неопходна већа санација или реконструкција. За реконструкције које су практично подразумевале изградњу нових мрежа ангажовали су Пројектни биро који им је у сваком послу свесрдно помогао, везано за израду пројектне документације.

Из тога је произтекао веома обиман план текућег и инвестиционог одржавања који је током ове године, према приоритетима, реализован у знатном проценту.

Тако је према ријечима Боричића, у склопу ових послова извршена оправка и реконструкција више далековода 10 kV и нисконапонских мрежа, и то претежно на подручју Ријечке нахије и у приградским насељима. Најзначајнија је, ипак, санација ДВ 10 kV Цетиње-Врела-Прекорница који је веома важан за напајање водоцрпних постројења у зимском периоду. У току је реконструкција ДВ 10 kV Ријека Црнојевића-Добрска Жупа која се финансира заједничким улагањем ЕПЦГ и руске фирме „Божја вода“ са Цетиња.

У склопу ових радова уграђено је преко 700 дрвених стубова, 11 челично-решеткастих и 70 армирано-бетонских стубова, око 17.000 м самоносивог кабла, велика количина конзола и овјесног материјала, навео је Боричић истакавши да су им код извођења радова на већим објектима прискочиле у помоћ екипе Електроградње без којих, с обзиром на мали број упослених у ЕД Цетиње, не би могли завршити толико послова.

Када је ријеч о инвестиционој изград-

њи, треба рећи да је ове године на подручју цетињске општине започет већи број значајних објеката, од којих је најважнији ДВ 35 kV Цетиње-Подгор, вриједан 1.300.000 еура, чија је изградња у току.

Ова инвестиција је, према ријечима Боричића, изузетно значајна, како због снабдијевања електричном енергијом комплетне Ријечке нахије, тако и због снабдијевања Цетиња и Будве водом које се због веома

ТС 10/0,4 kV Мулијевићу

лошег стања постојећег далековода, у летњим мјесецима одвијало уз огромне проблеме. Стога се очекује да ће се изградњом овог далековода (извођач радова Електроградња) и реконструкцијом постројења у Подгору, проблем коначно ријешити.

Следећа веома важна инвестиција, вриједна милион и 200 хиљада еура, је изградња ТС 35/10 kV 2x8 MVA „Хумци“ за коју је опрема набављена из средстава тзв. Француског кредита. Извршене су све припреме за изградњу, а у току је доношење одлуке по расписаном тендеру за извођење радова ко-

ји, како се очекује, треба да почну у априлу следеће године.

Инвестиционе активности

Поред наведених објеката реализоване су и друге инвестиције као што су: изградња ДВ 10 kV, СТС 10/0,4 kV и НН мрежа Милијевићи, монтажа ТС 10/0,4 kV и полагање високонапонског кабла у дужини 450 м „Доњи Крај III, монтажа ТС 10/0,4 kV „Бански станови“, монтажа средњенапонског блока (RMU) – Болница, монтажа ТС 10/0,4 kV и НН мрежа Очинићи, СТС

ТС 10/0,4 Доњи Крај 3

10/0,4 kV и прикључног ДВ 10 kV Стругари, казао је Боричић.

Извршено је, наставио је он, и полагање 10 kV кабла ТС „Кошута“ – ТС „Доњи Крај I“ у дужини од око 500 м и 10 kV кабла од ТС „Зелена кућа“ до ТС „С-53“, а затим изградња НН мреже Доњи Крај-Врба у дужини од 800 м и измјештање ВН кабла од ТС 35/10 kV „Хумци“ до ТС 10/0,4 kV „Кошута“ у дужини од 250 м.

Започети су радови на каблирању 35 kV ваздушних водова улаз-излаз из ТС 35/10 kV Хумци и извршена набавка средњенапонског блока (RMU) за уградњу у распонниште Бајице.

Све ове активности потврда су да је Електропривреда током ове године у великој мјери надокнадила пропуштено у претходном периоду.

Везано за губитке електричне енергије који су у овом конзуму веома изражени, што не датира од јуче, Боричић је казао да су у циљу њиховог смањења и побољшања наплате предузимане многе мјере и активности. Он разлоге за овакво стање са губицима види у томе што велики број грађана не може плаћати струју, због чега посежу за разним недозвољеним радњама, а затим и у неефикасности судства кад је упитању санкционисање учињених кривичних дјела, у великом броју нелегално прикључених

објеката, неефикасној контроли од стране радника Електродистрибуције и њиховој неспремности да се упусте у откривање неовлашћене потрошње, те присуству разних пријатељских веза и познанстава.

Није, каже директор цетињске Електродистрибуције, нимало лако промијенити такво стање, али има доста позитивних промјена и у овом послу, што потврђује чињеница да степен губитака има тенденцију опадања.

У вези с тим он је истакао да је ЕД Цетиње у складу са усвојеним Програмом за смањење губитака у 2009. години, изврши-

по основу нелегално утрошене електричне енергије.

Везано за искључења неуредних платиша по налогу Снабдијевања, наш саговорник је казао да стање није задовољавајуће, осим кад се то врши уз асистенцију полиције. Најчешћи проблеми су што потрошачи који су на налогу за искључење због великог дуга не дозвољавају нашим радницима да их искључе, знајући да ће по основу прекршајне пријаве бити кажњени највише 160 еура, што их подстиче на такво понашање.

Искључења уз асистенцију полиције су ефикасна и реализују се у цјелости, али је проблем у томе што полиција неће да врши асистенцију ако се искључење обавља у приватном посједу, а то потрошаче ставља у неравноправан положај.

У приступу овом проблему ипак треба имати у виду многе специфичности које су карактеристичне за Цетиње, у којем је привреда замрла, а велики број грађана живи од социјалне помоћи или пензије, тако да се могу разумјети потрошачи који су се нашли у оваквој ситуацији, што опет не значи да их ико може ослободити обавезе плаћања ел. енергије.

Недостатак стручног кадра

Говорећи о проблемима који прате настојања да се постигну што бољи резултати, Боричић је као ограничавајући фактор навео неповољну структуру техничког кадра, како по броју извршилаца, тако и у погледу здравственог стања. Довољно говори чињеница да на одржавању и експлоатацији нема ниједног инжењера, тако да је цјелокупан посао организације и одржавања објеката пао на терет техничког директора. Стога нијесу у могућности да организују дежурство у предузећу, већ то раде путем кућне приправности, што се одражава на број прековремених сати.

Ограничавајући фактор је и недостатак одређених материјала и дјелова за одржавање, као што су катодни одводници за 10 kV, ножасти осигурачи, дрвени стубови за ниско-напонске мреже и друго.

У извршавању послова такође их спутава и ограничење горива у износу од 1500 еура мјесечно, што је заиста мало, ако се узме у обзир разуђеност конзума и прилике на терену у овој општини, па и то да су Ладе Ниве велики потрошачи горива. Ни стање возног парка није задовољавајуће због чега су чести кварови на возилима.

Наш саговорник је, на крају, истакао да имају веома добру сарадњу са екипама и стручним кадром који се бави одржавањем постројења 35 kV, заштитом и мјерењима на нивоу ФЦ Дистрибуција, а такође и са представницима локалне управе и полиције, што им омогућава лакше рјешавање проблема.

Б.М.

Почела припрема за наредну туристичку сезону

- Планирано улагање у износу од 1.780.000 еура
- Електродистрибутери већ отпочели реализацију донијетих планова у оквиру расположиве опреме и материјала

Наша претходна посјета ЕД Будва била је усред туристичке сезоне кад су челни људи овог дистрибутивног колектива изнијели очекивања да ће сезона, што се тиче снабдијевања електричном енергијом, протећи на задовољавајући начин и без значајнијих проблема у функционисању система. Да се таква очекивања испуне, према ријечима директора **Воја Вукадиновића**, у највећој мјери су допринијела знатна улагања од стране ЕПЦГ и општине Будва, која су премашила милион и 300 хиљада еура.

Подсјећајући да су изграђене нове и реконструисане бројне постојеће ТС 10/0,4 kV и НН мреже, Вукадиновић истиче да су, поучени позитивним искуством из прошле сезоне, одмах након њеног завршетка направили детаљну анализу свих параметара система и приступили изради планова за припрему наредне туристичке сезоне.

Као добар примјер правовремене реакције на уочене проблеме он је навео замјену трансформатора 35/10 kV, снаге 8 MVA у ТС 35/10 kV Дубовица, чему се приступило након појаве одређених проблема са једним од два трансформатора у овој трафостаници крајем прошле туристичке сезоне. Брзом

Воја Вукадиновић

интервенцијом екипа из ФЦ Дистрибуција кварови су санирани и готово да није било поремећаја у напајању, па ипак одмах након сезоне уграђен је нови трансформатор, а стари упућен на ремонт.

Вукадиновић каже да се оваквим реакцијама, као и плановима за замјену старих трансформаторских јединица, које се не отписују већ дају на ремонт, постиже пуно у поузданости напајања и квалитету испоруке.

По његовим ријечима, планови за наредну годину су још амбициознији, јер им је намјера да на квалитетан начин одговоре на очекивано повећану тражњу за електричном снагом. Само у припрему туристичке сезоне планирано је улагање од 1.780.000 еура и то: у изградњу 2 ДТС 10/0,4 kV, 630 kVA са уклапањем у ВН и НН мрежу ("Бачвице" и "Челобрдо"), изградњу 2 НДТС 10/0,4 kV, 2x630 kVA са уклапањем у ВН и НН мрежу ("Бечићи II" и "Подострог II"), изградњу 10 kV кабловских подземних водова у дужини од 15 км (водови "ТС 35/10 kV Милочер-МБТС 10/0,4 kV Крстац" и вод "ТС 35/10 kV Милочер-МБТС 10/0,4 kV Близичуће-МБТС 10/0,4kV Ријека Режевићи"), реконструкцију 8 постојећих ТС 10/0,4 kV у дијелу ВН и реконструкцију 8 постојећих ТС 10/0,4 kV у дијелу НН. Поред тога, планирана је замјена старих трансформатора у седам тра-

фостаница, реконструкција НН мреже у дужини од 12 км, реконструкција ТС 35/10 kV Лази (замјена малоуљних прекидача новим вакумским), замјена старог трансформатора од 4 MVA у ТС 35/10 kV Буљарица новим трафоом исте снаге и реконструкција 35 kV ДВ "Марковићи-Милочер-Буљарица".

У наредној години у плану су и радови на изградњи ТС 35/10 kV, 2 x 8 MVA Петровац, а њено коначно пуштање под напон највјероватније ће услједити у 2011. години, и то првенствено због проблема у обезбјеђењу локације и прибављању одобрења за грађење, казао је наш саговорник истичући добру кооперативност и значајна улагања у електроенергетску инфраструктуру и од стране Општине Будва. Он саопштава да су утврђени планови у којима Општина самостално гради одређене објекте, али и они у којима се планира заједничко улагање са ЕПЦГ, једна од најзначајнијих инвестиција које финансира општина наводи изградњу ТС 35/10 kV, 2 x 12,5 MVA Розино, за коју је већ склопљен уговор са Сименсом о испоруци опреме, замјену 10 kV постројења у ТС 35/10 kV Дубовица и полагање 10 kV каблова којим треба повезати ТС Дубовица са подручјем Центра Будве. Прикључење значајних објеката као што су ТQ Центар, Хотел Авала и др. је условљено реализацијом раније побројаних инвестиција. Вукадиновић каже да се, ако општина не изврши преузете обавезе, могу очекивати проблеми у напајању ужег градског подручја Будве.

Он је у наставку саопштио да је Електродистрибуција Будва већ отпочела са испуњавањем донијетих планова и да се, у оквиру расположиве опреме и материјала, својски труди да све планиране инвестиције и реализује.

Вукадиновић је, на крају, искористио прилику да истакне одличну сарадњу и координацију са менаџментом и стручним службама ФЦ Дистрибуција од којих увијек имају максималну подршку и помоћ у свим ситуацијама, било да се ради о интервенцијама услед кварова у ТС 35/10kV и кабловској мрежи, о обезбјеђењу бројила и ормара ради замјене и измијештања мјерних мјеста или, пак, о добијању сагласности и разумијевању за евентуално прекорачење плана прекорвених сати или потрошње горива.

Доста посла за Техничку службу

О тренутном стању дистрибутивног система, оптерећењу из прошле туристичке сезоне и другим проблемима са којима се сусреће техничка служба говорио нам је технички директор **Љубомир Кнежевић** који је, такође, изнио став да је прошла туристичка сезона успјешно припремљена јер

Замјена трансформатора 8 MVA у ТС 35/10 kV Дубовица

није било већих проблема, када је у питању функционисање локалног дистрибутивног система. Иако се очекивала нешто лошије

везано за реализацију плана за наредну годину, посебно оне које се односе на бројне реконструкције ТС 10/0.4kV и нисконапонске мреже а на својим леђима

ТС 10/0,4 kV Расадник

сезона, карактерисала је повећана потрошња електричне енергије и значајно већа вршна

оптерећује и недовољан број уклопничара у Одјељењу за оперативно управљање.

треба да их изнесу радници Одјељења за одржавање. Поред тога, треба испуњавати и обавезе у отлањању кварова који се јављају у току зиме као последица лоших временских прилика и нешто већег оптерећења због грејне сезоне.

Функционисање техничке службе веома

број прековремених сати и преоптерећеност радника овог одјељења.

У овој причи о одржавању неизбјежно је било да се помене и питање функционисања возног парка. Кнежевић је истакао да будвански дистрибутери имају релативно стар возни парк који ипак, захваљујући приличном улагању и ангажовању, солидно функционише. Тренутно се врши ремонт хаварисаног специјалног возила ТАМ са хидрауличном платформом које ће бити од велике помоћи монтажним и отклањању кварова али и у најављеним реконструкцијама нисконапонских мрежа. Осим тога, у наредној години очекују набавку још најмање два возила, што би битно поправило оперативност и стање возног парка.

Губици на нивоу планираних

О губицима, праћењу губитака по трафо реонима, измјештању мјерних мјеста, замјени бројила, искључењима неуредних платиша и осталим активностима Одјељења за мјерење разговарали смо са шефом **Векославом Манићем**, који је увијек захваћан саговорник на ову тему.

Према његовим ријечима, Електро-дистрибуција Будва је у првих 11 мјесеци 2009. године остварила губитке на нивоу планираних и предузела све мјере да губици у децембру не умање овај резултат. Тренутно је интензивирана контрола потрошача из категорије домаћинства којима пласирају већи дио преузете електричне енергије. Активности на замјени бројила су сталне, као и оне на измјештању мјерних мјеста на граници приватног и јавног власништва, које су веома ефикасне али, нажалост, често тешко изводљиве због изузетно захтјевних грађевинских радова у урбаним срединама.

Манић каже да пуно очекује од уградње бројила са даљинским читавањем и искључењем, јер ће се коначно почети рјешавати проблеми недоступности бројила при читавању и тако елиминисати велике недоумице у праћењу губитака.

У вези с тим, он је искористио прилику да истакне како су још крајем августа опремили све трафостанице са мјерењима, мада још имају одређених проблема са недовољно добро прилагођеним трафо реонима, на чему ревностно раде, тако да очекују да ће врло брзо и тај дио довести до жељеног нивоа прецизности. Веома их оптерећују активности на искључењу неуредних платиша, јер су на овим пословима стално ангажоване три екипе којима од августа помажу још три радника на одређено вријеме, па то ипак даје релативно добре резултате.

Од проблема у раду овог одјељења, он наводи недозвољене и све бројније интервенције потрошача на новоуграђеним електронским бројилима које спроводе користећи одређене уређаје и ресетујући бројила. Наш саговорник с правом очекује да ће надлежни органи озбиљно схватити тежину проблема и предузети мјере у спречавању ових криминалних радњи.

БРОЈНЕ АКТИВНОСТИ И У ПОСЛОВНИЦИ ПЕТРОВАЦ

Невелика екипа у Пословници Петровац, састављена од три стално запослена и два радника на одређено вријеме, своје активности углавном је подредила настојању да обезбједи уредно снабдијевање потрошача ел. енергијом и да држи под контролом губитке на мрежи.

Ова Пословница, иначе, покрива подручје Петровца, од Буљарице до Режевића, са око 3.500 потрошача, а мјесечна преузета енергија у лјетњим мјесецима прелази 3.000.000 kWh.

У протеклој години, према ријечима шефа Пословнице **Мирослава Миловића**, дипл. ел. инж, доста је инвестирано у реконструкцију ТС 10/0.4 kV и нисконапонске мреже, што је, свакако, пресудно утицало на смањење броја прекида у напајању и допринијело да туристичка сезона у Петровцу, када је у питању напајање ел. енергијом, протекне без већих проблема у функционисању електродистрибутивног система.

Не желећи да се на томе задрже, већ раде на припреми следеће сезоне. Миловић каже да планирају реконструкције трафостаница 10/0.4 kV "Кампови", "Петровац Центар", "Манастир Режевићи", а затим изградњу ТС 10/0.4kV, 630 kVA "Бачвице" и пуштање под напон изграђених ТС 10/0.4 kV "Бентонит II", "Голубовићи" и "Ступови III". Највећи ефекат чекују од изградње 10 kV везе ТС 35/10 kV Милочер и ТС 35/0 kV Буљарица, чиме ће 10 kV мрежа Петровца коначно изаћи из "острвог" режима рада и у случају потребе везиваће се на сусједну ТС 35/10 kV Милочер. Када се томе дода планирана изградња нове ТС 35/10 kV Петровац, може се са сигурношћу тврдити да ће се питање напајања града Петровца и његове ближе околине квалитетно ријешити на дуже стазе.

Тренутне активности у Пословници, по ријечима Миловића, односе се на контролу потрошача, посебно оних који имају потрошњу "0" kWh у последњих 6 мјесеци, те праћење губитака по трафо реонима и искључење неуредних платиша по налозима Снабдијевања. Осим активности на пољу мјерења, раде реконструкцију 10 kV ваздушног вода "Новосеље" на којем врше рашчишћавање трасе и замјену дотрајалих стубова.

- Има доста посла и нема опуштања у испуњавању свакодневних бројних обавеза, рекао је, на крају, Мирослав Миловић.

Мирослав Миловић

снага. Зато је било пуно посла, као што и сада има мноштва обавеза које треба реализовати са малобројном техничком службом.

Кнежевић као посебан проблем наводи старосну структуру запослених у овој служби која је алармантна и у коју хитно треба примити млађе раднике. Велике су обавезе,

Кнежевић каже да ту ситуацију покушавају превазићи повлачењем посаде из још једне ТС 35/10kV, потпуно свјесни чињенице да ће таква мјера без увођења даљинског надзора над трафостаницом неминовно довести до повећања броја испада и продужавања безнапонских пауза, али их на то приморавља

Стечено значајно искуство

У Подгорици је 14. децембра одржана Конференција о завршетку године енергетске ефикасности у Црној Гори.

- Санаџија зграда, ефикаснији системи гријања и пооштравање захтјева за нове објекте кључни су за повећање енергетске ефикасности у Црној Гори у којој је већина зграда у биједном енергетском стању – констатовао је на овом скупу њемачки амбасадор у Црној Гори, **Петер Плате**. Он је на завршетку пројекта Година енергетске ефикасности оцијенио тај пројекат као амбициозан, али дјелимично и претјерано амбициозан.

- Неке од планираних 17 тематских области нијесу реализоване, одсек за енергетску ефикасност стигао је до граница својих капацитета, док неки партнери нијесу пружили најављену подршку - саопштио је овом приликом Плате.

Према његовим ријечима, повећање енергетске ефикасности један је од најважнијих задатака, јер пригушује цијене енергије, смањује зависност од њеног увоза и снижава емисију угљендиоксида. Плате је додао да се у Црној Гори не користе велики потенцијали за побољшање енергетске ефикасности и коришћење обновљивих енергија, осим хидроенергије. Значајне уштеде енергије могу се постићи енергетском ефикасношћу у потрошњи стру-

је, уштедом кроз санаџију зграда, ефикасне системе гријања и у процесима производње, као и у саобраћају.

Потрошња струје може се смањити за десет одсто, уз коришћење ефикаснијих уређаја, мотора у индустрији и мањом потрошњом у стенд бај модусу.

Министар економије **Бранко Вујовић**, у свом излагању подсјетио је да је у оквиру пројекта припремљен легислативни и регулаторни оквир и формиран сектор за енергетску ефикасност, као и обучени први експерти за енергетске прегледе.

- Успјешно се спроводи и Пројекат енергетске ефикасности у Црној Гори, који је намијењен реализацији тих мјера у зградама јавног сектора - казао је Вујовић.

Он је оцијенио да је у години енергетске ефикасности она побољшана у производњи и снабдијевању, уз повећану промоцију у локалној самоуправи.

- Резултат тих напора је позиционирање Црне Горе, посебно у овој години, као једног од лидера у области енергетске ефикасности. Позитивно искуство искористићемо за наставак активности и осмишљавање нових пројеката у наредном периоду - додао је Вујовић.

Министар уређења простора и заштите животне средине, **Бранимир Гвозденовић**, сматра да Црна Гора има велики изазов и обавезу

пред собом, уколико има у виду чињеницу да увођењем нових технологија, мјера у потрошњи, производњи и снабдијевању, постоји простор за постизање истог учинка са мањом потрошњом финалне енергије од 20 до 30 одсто.

- Наша намјера је да слиједимо европски тренд, који препознаје чисту енергију као производ посебне вриједности, а животну средину као један од најзначајнијих ресурса - рекао је Гвозденовић.

Координатор пројекта Свјетске банке, **Биљана Маслаћ**, казала је да ће у наредне године пет школа и три болнице у Црној Гори енергетски ефикасно бити унапријеђене.

У пројекат Година енергетске ефикасности била је укључена и ЕПЦГ АД Никшић. Овај значајан пројекат за Црну Гору у име Електропривреде спроводио је **Драгутин Мартиновић**.

На завршетку пројекта Година енергетске ефикасности потписани су и уговори за санаџију основних школа »Бошко Буха« из Пљеваља и »Олга Головић« из Никшића, у оквиру пројекта Енергетска ефикасност у Црној Гори.

Пројекат Енергетска ефикасност у Црној Гори почео је у априлу и планирано је да траје до краја наредне године. Пројекат је вриједан 1,5 милиона еура, а финансира га њемачко Министарство за економску сарадњу и развој.

М.В.

ЗА ПРВИ КВАРТАЛ 2009. ДОГОВОРЕНА КУПОВИНА 133.840 MWh ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Добављачи ЕФТ, ГЕН-и и ЕРС

Електропривреда Црне Горе АД Никшић потписала је оквирни споразум са свих 14 понуђача, који су се пријавили на тендер за набавку недостајућих количина струје за наредну 2010. годину. Појединачни уговори су закључени само за дио количина потребних у првом кварталу наредне године. Добављачи у првом кварталу наредне године, за период јануар – март, биће ЕФТ и београдски ГЕН-и, који су понудили најбоље услове.

- Тендер за набавку недостајућих количина електричне енергије за наредну годину расписан је 8. октобра 2009. године. Позивом је тражено 817.080 MWh електричне енергије, подијељено у XVI партија. Понуде су отворене 28. октобра, а свих 14 пријављених компанија испунило је тражене услове – каже за наш лист **Момир Грбовић** директор Сектора за управљање производњом и трговину електричном енергијом.

Он додаје да је одлука да се набаве само недостајуће количине у прва три мјесеца наредне године, око 35 одсто укупно тражених количина, проистекла, прије свега, из чињенице да су хидроакмулације 100 одсто изнад планираних за ово доба године. Уз то, још је непознат план и режим производње Комбината алуминијума Подгорица и Жељезаре Никшић за наредну годину, који тренутно троше знатно мање количине електричне енергије у односу на план, а значајно је варијала и цијена електричне енергије на свјетским берзама.

- Просјечна цијена уговорене електричне енергије 50,07 еура по MWh била је у том моменту за 1,5 еура нижа од актуелних цијена на берзи – истиче Грбовић.

Момир Грбовић

За први квартал је договорена куповина укупно 133.840 MWh електричне енергије. За јануар 2010. ЕФТ ће испоручити 29.760 MWh, а ЕРС 22.620 MWh такозване банд енергије, што укупно износи 52.380 MWh.

У току фебруара ЕРС (Електропривреда Републике Српске) и београдски ГЕН-и испоручиће 47.040 MWh електричне енергије, док су за март 2010. са ЕФТ-ом договорене дневне испоруке у укупном износу од 34.720 MWh енергије.

- Набавка недостајућих количина електричне енергије за прва три мјесеца 2010. године коштаће ЕПЦГ 6.384.000 еура – каже Грбовић.

Подсјетимо, понуду на јавни позив за набавку недостајућих количина електричне енергије у 2010. години, доставили су: „Holding Slovenske elektrane“ DOO - Љубљана, „Statkraft Western Balkan“ - Београд, „Elektrizitäts - Gesellschaft Laufenburg“ AG - Dietikon (EGL), „Vivid power“ EAD - Софија, „EZPADA“ s.p.o. - Праг, „ЧЕЗ Србија“ д.о.о. - Београд, „ALPIQ ENERGY“ - Праг (бивши АТЕЛ), „Idim trade“ DOO - Београд, „RE Trading“ s.p.o. - Праг, „Rudnap group“ А.Д. - Београд, „Energy Financing Team“ АГ - St Gallen, „GEN-i“ Д.О.О. - Кршко, „GEN-i“ Д.О.О. - Београд и „Korlea Invest“ А.С. - Кошице.

- У односу на биланс купили смо 65 одсто потребне енергије, што представља око 80 одсто тренутно реалних потреба, јер поновићу још једном да директни потрошачи (КАП и никшићка Жељезара) не раде пуном снагом. Уколико се укаже потреба за новим количинама електричне енергије ми ћемо правовремено реаговати, гледајући као и до сада да, имамо што боље финансијске ефекте за ЕПЦГ – додаје Момир Грбовић.

Укупан увоз електричне енергије за 11 мјесеци 2009. године износио је 1.083.000 MWh, по просјечној цијени од 40,11 еура за MWh. Очекиван просјечна цијена за цијелу 2009. годину је 40,25 еура. Укупан увоз за 2009. годину износи 1.150.000 MWh, а вриједан је 46 милиона и 500.000 еура.

За 11 мјесеци текуће године извезено је 128.400 MWh у вриједности од 6.455.000 еура, по просјечној цијени од 50,26 еура по MWh. Укупан очекивани извоз за 2009. годину вриједан је 6 милиона и 800.000 еура, за извезених 135.000 MWh електричне енергије.

М. В.

ИВАНА РАДУЛОВИЋ ГАТОЛИН, ДИПЛ. ЕКОНОМИСТА, ОДБРАНИЛА МАГИСТАРСКУ ТЕЗУ НА ЕКОНОМСКОМ ФАКУЛТЕТУ УНИВЕРЗИТЕТА ЦРНЕ ГОРЕ

Анализа политике цијена и тарифа ел. енергије

Циљ дефинисање оптималног тарифног система као услова за стварање јединственог тржишта ел. енергије, рационалног коришћења постојећих и изградње нових капацитета, уз покриће свих трошкова

Ивана Радловић Гатолин, дипл. економиста, 11. децембра успјешно је одбранила магистарску тезу под називом „**Политика цијена електричне енергије у Црној Гори**“. Одбраном тезе на Економском факултету Универзитета Црне Горе у Подгорици, стекла је академско звање магистра економских наука.

Тренутно се налази на радном мјесту шефа Снабдијевања Подгорица, а у ЕПЦГ је запослена од 2003. године.

Иванина стручна радозналост и интересовање за проучавање економских проблема са којима се сусретала у свом раду резулирали су уписивањем двогодишњих постдипломских студија, а затим израдом магистарске тезе под руководством ментора проф. др **Божа Михаиловића** чије је основне постулате концизно изложила пред Комисијом за одбрану тезе у саставу: проф. др Божа Михаиловић, проф. др Предраг Ивановић и проф. др Богољуб Бошковић. Само излагање и бројна питања која су уследила након тога, а која је Ивана јасно и прецизно појашњавала, потврда су, прво добро изабране теме, односно њене актуелности, а затим и темељног научно-истраживачког рада и много уложеног труда и одрицања.

Рад се, иначе, бави анализом политике цијена и тарифа електричне енергије, које се посматрају као процес.

-Анализиран је циљ дефинисања оптималног тарифног система, који представља обезбјеђење неопходних услова за стварање јединственог тржишта електричне енергије, рационалног коришћења постојећих електроенергетских капацитета и изградње нових капацитета, уз покриће свих трошкова које они изикују, казала је Ивана додајући да су објашњени улога и задаци тарифног система као стимулативног економског механизма, који омогућава рационалну изградњу и коришћење електроенергетских капацитета у сфери производње, преноса и дистрибуције електричне енергије, те да је извршена и анализа карактеристика трошкова електричне енергије са аспекта подјеле на фиксне и варијабилне, као и трошкова снаге и трошкова енергије у електропривредним дјелатностима. Посматрана је и међузависност цијена снаге, активне и реактивне енергије, у оквиру укупних трошкова електричне енергије, као и методе подјеле трошкова према напонским нивоима, методе и критеријуми за груписање потрошача са аспекта трошкова репродукције електричне енергије и намјене потрошње и тарифирање потрошње електричне енергије са аспекта доба дана, сезоне и степена интезитета потрошње.

-Тарифе морају бити креиране тако да обављају двије основне функције: усмјеравање прихода ка потребама, како би се наставио рад електроенергетског система и омогућавање корисницима услуга информације о цијени и осталим условима за коришћење, како би донијели одлуку која се односи на ниво потрошње која им одговара, казала је она и додала да оптималан систем тарифа мора бити тако конципиран до обезбједи

остварење ефикасне алокације ресурса и указивање на стварне потрошачеве трошкове подмињања потреба, како би понуда и тражња биле упоредиве, а затим повећање прихода, бар до нивоа стварно насталих трошкова увећаних за стопу приноса на инвестиције и оптерећење које потрошачи врше на систем.

Мр Радловић даље каже да је у раду детаљно објаснила и како су груписане тарифне методологије, и додаје да су нова рјешења у економској теорији допринијела да се електропривредна предузећа не посматрају више као природни монополи на нивоу гране. Производња електричне енергије и снабдијевање крајњих потрошача су

Прве честитке од чланова испитне комисије

препознати као сегменти који су погодни за увођење конкуренције. За разлику од њих, мрежне дјелатности, које обухватају пренос и дистрибуцију, усљед карактеристика природног монопола, и даље остају регулисане дјелатности.

-Основна функција електроенергетског система је снабдијевање потрошача електричне енергије потребном снагом и енергијом уз оптималну сигурност а најниже трошкове. Сигурност снабдијевања потрошача, уз непромијењени конзум, повећава се градњом нових електрана и градњом додатних водова. На овај начин се такође повећавају трошкови у систему, али се и смањују штете које настају услед редукције електричне енергије. Ово показује да постоји нека оптимална сигурност, којом се постиже минимум збира трошкова у систему и штета због редукција. У систему Електропривреде Црне Горе је присутан мањак у производњи електричне енергије. Стога је неопходно улагање у проширење капацитета, тако да цијена мора одражавати трошкове маргиналног производног капацитета, објаснила је Радловић и наставила:

-Да би се примијенио тарифни систем према коме би сваки потрошач плаћао за преузету енергију онолико колико је трошкова изазвао, неопходно је развити методу за израчунавање тих трошкова. У том случају треба посматрати систем у развоју, јер је стални развој система чињеница која је констатована у свим електроенергетским системима. У супротном би се тарифним систе-

мом могло утицати само на варијабилне трошкове, који су мањи дио укупних трошкова.

Кад се предложене тарифе битно разликују од постојећих, систем може промијенити понашање, а самим тим и дугорочне маргиналне трошкове. Зато се приликом оцјене новог тарифног система користи итеративни поступак да би се дошло до равнотежног нивоа. Тарифни систем треба оквирно конституисати, како би се, током времена, кроз фазно прилагођавање тарифа, избјегли удари на привреду, а у исто вријеме омогућило да потрошачи прилагоде своје понашање промијењеном нивоу цијена. Стриктна примјена дугорочних маргиналних трошкова мора узети у обзир и остале економске, политичке и социјалне циљеве.

Методологија одређивања тарифа мора да резултира цијенама, које ће покрити све трошкове пословања и омогућити разумни повраћај капитала. Тако имамо на располагању три основне могућности: тарифне калкулације које се заснивају на просјечним трошковима (одређивање цијена ел. ен. на бази просјечних трошкова почива на израчунавању укупних трошкова потребних и реализованих за производњу одређеног обима), тарифне калкулације које се заснивају на маргиналним трошковима (цијене морају бити тако постављене да обухватају трошкове амортизације и трошкове финансирања нове инвестиције, увећане за одговарајући принос) и тарифне калкулације које се заснивају на конкуренцији (одређивање цијене ел. ен. на бази конкуренције има два ефекта: трошкови за велике потрошаче су релативно нижи, док је опадање цијена код потрошача на мрежи дистрибуције много ниже).

Подсјећајући да свако помјерање цијена електричне енергије има значајан утицај на привреду, мр Радовић је казала да је у раду обрадила три облика утицаја промјена цијена електричне енергије: **непосредно дејство**, које се огледа у порасту трошкова грана које су корисници електричне енергије, **мултипликативно дејство**, које произилази из међусекторских односа у привреди, усљед чега се свака промјена умножава у оној мјери у којој постоји вишеструка међузависност и **психолошко дејство**, изазвано тежњом да ефекте промјена у цијенама пребаци на своје кориснике, али је износ много већи од стварног раста трошкова.

У раду има ријечи и о регулацији тржишта, тј. наводи се да регулација има два основна проблема: не може остварити јак стимуланс за снабдјевање тако јефтино као конкуренцијско тржиште и ни сама регулаторна тијела немају прави стимуланс.

- Тржишта на којима влада потпуна конкуренција снажно мотивишу одржавање цијене близу маргиналног трошка и минимализују трошкове. Оснивање независних регулаторних тијела је нарочито прикладно у случају електропривредних друштава у државном власништву, јер се одлуке државе као власника не могу доносити на транспарентан и непристрасан начин. Циљ регулације тарифа је утврђивање тарифне методологије која ће омогућити бољу ефикасност у раду електропривредних друштава и побољшати рационализацију коришћења електричне енергије од стране купаца, навела је, на крају, Ивана Радловић Гатолин.

Б.М.

СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА ПЕНЗИОНЕРА ЕПЦГ

Изабрани органи управљања

На четвртој редовној Скупштини Удружења пензионера ЕПЦГ која је одржана 18. новембра ове године у Подгорици, између осталог, усвојене су измјене и допуне Статута Удружења, финансијски извјештаји за 2007 - 2008. годину и извјештај о раду Управног одбора ове невладине организације, а извршен је и избор органа управљања и контроле Удружења.

Измјене и допуне Статута Удружења се односе на одређена уславања са законским прописима о невладиним организацијама, према којим удружења постају правна лица, а регулисани су и број чланова Управног и Надзорног одбора, те начин избора делегата за Скупштину са прецизним задужењима и начином рада.

Након усвајања финансијских извјештаја изабрани су нови стари органи управљања и контроле. Наиме, предсједник Скупштине и даље ће бити **Мића Кнежевић**, дипл.правник из Херцег

Новог а потпредсједник **Марко Бабовић** (Електроградња).

За предсједника Управног одбора Удружења поново је изабран **Драго Марковић**, дипл.ел.инж. (Електроградња), а чланови **Јагош Скробановић** (ЕД Подгорица), **Радован Добриловић** (ЕД Перућица), **Драгослав Бошковић** (ЕД Подгорица) и **Смаил Хасанбеговић** (Пљевља).

За предсједника Надзорног одбора такође је поново изабран **Крсто Стевановић**, дипл.ел.инж. (Перућица), а чланови су **Невенка Чизмовић** и **Радомир Ђуришић**.

Да наведемо и то да су Скупштину поздравили **Ранко Војиновић**, извршни директор ЕПЦГ и **Драгутин Мартиновић**, док је, због спријечености другим обавезама, предсједник Одбора директора **Срђан Ковачевић** писаним путем упутио поздраве учесницима скупа и пожелио им успјешан рад.

Д. МАРКОВИЋ: ЗАДОВОЉНИ СМО ОДНОСОМ УПРАВЕ ЕПЦГ

Након одржане Скупштине, разговарали смо са руководиоцима Удружења Драгом Марковићем и Крстом Стевановићем - људима који су најљепше године свога живота уградиле у Електропривреду, а сада се такође годинама залажу да бившим радницима ЕПЦГ, посебно оним са најнижим пензијама буде колико-толико боље.

Драго Марковић је подсјетио да је Удружење фомирано прије шест година у циљу успостављања односа између фирме и њених пензионисаних радника, ради обезбјеђења помоћи за оне којима су пензије мале, али и ангажовања неких пензионера у дјеловима ЕПЦГ, који су исказали интересовање за дефицитарна занимања, као што су уклопничари, бравари и алатничари у Термоелектрани, или у ХЕ и дијелу Дистрибуције, тако да би осим помоћи, пензионери могли добити и радни ангажман на по два до три мјесеца. Но ипак, тај дио није најбоље заживио, али је Електропривреда редовно и у границама својих могућности помагала Удружење на име потреба оних са малим пензијама, а њих је, од укупно 1070, најалост, између 450 и 500. Тако је у 2008. години са пензијом до 300 € било 440 радника, или 40 одсто.

Иначе, Удружење се углавном финансира из чланарине која износи 12 еура годишње и она није мијењана од дана формирања, каже Марковић и истиче да је ЕПЦГ за потребе Удружења дала канцеларију и телефон, и то бесплатно.

Удружење је, иначе, урадило базу података о износима пензија и здравственом породичном стању пензионера и она се често мора кориговати због промјене стања усљед смрти појединих њених чланова, о чему смо прве године водили евиденцију и која је тада

Драго Марковић

износила око 10 одсто, што је велико и због чега смо од тога и одустали.

Марковић је, затим, истакао и добар однос ЕПЦГ према Удружењу, посебно на почетку, али и сада.

Поново су успостављени добри односи и доведени на висок ниво, каже он и додаје да и Удружење има разумијевања према Електропривреди и да су увјерени да ће им, у границама својих могућности, Електропривреда увијек изаћи у сусрет.

Он је такође казао да је Удружење истраживало откуда толики број пензионера са ниским пензијама иако је Електропривреда увијек био глас о високим платама. Утврдили су, каже, да су то углавном људи који немају пуни рани стаж, или они који су радили на мање важним, односно помоћним пословима, тако да тим људима стварно треба помоћи, тим прије што су углавном

нарушеног здравља, па су им и потребе увећане због лијечења.

О раду органа управљања Удружења Марковић каже да је био на високом нивоу. Све одлуке су доношене једногласно, имали су уједначен критеријум код избора пензионера којима треба помоћи. Он каже да се рад у том дијелу и даље тако наставља, а докле ће и колико моћи, тек ће се видјети, каже он, додајући да су настојали да новим Статутом Удружење учине ефикаснијим, а њихов рад јефтинијим. Зато су смањили број чланова Управног одбора са седам на пет, а Надзорног одбора са пет на три. Једноставно, настојали смо да трошкове смањимо на најмању могућу мјеру, како не би морали повећавати чланарину, каже Марковић.

Што се тиче сарадње са управом ЕПЦГ, било да се ради о извршном менаџменту, или о борду директора, ми смо у удружењу задовољни, истакао је Марковић.

- Имамо изузетно разумијевање управе на свим нивоима, како у Дирекцији, тако и у дјеловима Друштва, који су, кад их нешто замолимо, као на примјер кад нам требају кола да превеземо раднике да подијеле те помоћи. Увијек су нам излазили у сусрет, нагласио је он, сматрајући да тако и треба, јер су чланови Удружења до јуче били радници Електропривреде.

Према његовим ријечима, успостављени су и први контакти са новим, репрезентативним синдикатом, са којим, како каже, изгледа неће имати проблема, што је веома битно да могу да им траже одређену подршку.

- Све то значи да је Удружење задовољно садашњом сарадњом са Електропривредом на свим нивоима, закључио је Марковић и додао да вјерује да се неће ништа промије-

нити ни доласком Италијана, с обзиром да је идеја формирања Удружења пензионера ЕПЦГ у ствари европска искуствена идеја. Све су велике куће у Европи, каже Марковић, ишле на то да своје истакнуте раднике, економисте, инжењере, технологе, правнике ангажују да послје одласка у пензију раде

за интерес своје фирме, или да је представљају, јер је то најмањи трошак онеме за кога раде. Зато и очекујемо да ћемо и од Италијана имати разумијевања, а колико, то ћемо тек видјети, мада у том смислу већ имамо и прве најаве, казао је Драго Марковић.

Ж. Ђ.

К. СТЕВАНОВИЋ: ИМАМО ПРАВО ДА УТИЧЕМО НА РАД ДРУШТВА

И Крсто Стевановић, председник Надзорног одбора, такође, каже да је главни циљ Удружења била помоћ пензионерима са ниским примањима, али за друге облике

Крсто Стевановић

рада, које су били предвидјели и који би допринијели бољем финансијском стању њиховог удружења, нијесу наишли на размијевање.

- И поред увријеженог мишљења, економски положај пензионера ЕПЦГ није тако завидан, каже Стевановић и наводи податак за рубрику „Вјеровали или не“: са свим повећањима, преко 200 пензионера има пензију испод 200 €, а преко 400 испод 300. Интересантно је и то да нико из Електропривреде нема максималну пензију, па чак ни њени бивши директори, за разлику, рецимо, од директора банака.

При том, како истиче Стевановић, треба имати на уму да су пензионери уложили велики минути рад у изградњу објеката и електроенергетског система у минулом периоду да би тај систем био оно што је данас. Стога су, што је природно, сматрали да имају право, иако су у пензији, да утичу на његов рад, јер им је, као бившим радницима, стало да ЕЕС Црне Горе ради што боље и успјешније.

У почетку свог рада Удружење је добро

сарађивало са Одбором директора и Извршним одбором Синдиката. Осим једнократне новчане помоћи коју су добијали пензионери са ниским примањима, сви чланови овог удружења су два пута добили зимницу у виду пакета.

Учествујући у досадашњем раду Скупштине акционара ЕПЦГ, као дио мањинских акционара, представници Удружења пензионера су иступали и са одређеним примједбама и ставовима који се нијесу поклапали са руководством фирме, а које су износили и преко средстава информисања.

- Примјера ради, ми смо једини у Електропривреди били за приватизацију Термоелектране и Рудника угља Пљевља и против плана „Б“. Не мислимо да смо толико паметни, али наши ставови су се, на крају, показали као исправни. Иако је дошло до размимоилажења са Одбором директора и са Извршним одбором Синдиката ЕПЦГ, задржана је сарадња са подружницама нашег удружења, чијим се председницима захваљујемо на сарадњи, каже Стевановић и додаје да је доласком новог менаџера и председника Одбора директора сарадња поправљена, као и са председником Извршног одбора, јер они, у границама могућности, излазе у сусрет у виду једнократне помоћи пензионерима са ниским примањима. Да ли је то мало или много, може да се гледа са два аспекта.

Како каже Стевановић, помоћ је реална, ако се узме да нико други не пружа помоћ пензионерима ЕПЦГ, али је, с друге стране, годишња помоћ Удружењу пензионера у висини половине отпремнине председника Одбора директора који је отишао из Електропривреде.

Као што ће се, по Стевановићу, сарадња са Одбором директора и извршним директором Друштва наставити и даље, он је такође изразио наду да ће већински власник Електропривреде, али и стратешки партнер А2А, који ће много утицати на рад Електропривреде, имати одређена разумијевања за пензионере ЕПЦГ и њихово удружење.

По мишљењу Стевановића, лист ЕПЦГ је увијек имао коректан и пријатељски однос према пензионерима.

Ж. Ђ.

А Ф О Р И З М И

Као да је последњи дан живота, а не старе године.

Све што смо имали, и што смо украли, и што смо позајмили, и што смо подигли на кредит – све смо уложили у ову ноћ. Заборавили смо: нећемо само дочекати нову годину, већ ћемо живети у њој.

*

Кад то чудо прође, договорићемо се: шта више никада нећемо радити, куда више никада нећемо ићи, кога више никада нећемо послушати и шта нам се последњи пут догодило и никад више.

*

Неки мењају нове године као мала деца пелене.

Чим у једној години ураде ону ствар, одмах траже нову и чисту годину.

*

Неким нове године само долазе и долазе, док другима само пролазе.

Душко Радовић

*

Лијепо је поклонити тамо гдје нико не моли.

Народна изрека

*

Улога мудрости је да очу разлику између добра и зла.

Аристотел

*

Мудар човјек не каже све што мисли, али мисли све што каже.

Француска пословица

*

Мудар човјек има дугачке уши и кратак језик.

Немачка изрека

*

Мудрост за коју знамо је сазнање о добру и злу, не и способност избора између та два.

Џон Чивер

*

Наука је уређено знање. Мудрост је уређен живот.

Имануел Кант

*

Вјеруј онима који траже истину – на путу су мудрости; сумњај у оне који су је нашли – јер истина није једна.

Андре Жид

*

Искуство је учитељ свих ствари – започиње у вријеме глупости и досеже до мудрости.

Јулије Цезар

*

Опасно је бити искрен – ако нијеси глуп.

Џорџ Бернард Шо

ЕПЦГ И МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНОГ СТАРАЊА ОРГАНИЗОВАЛИ ДОНАТОРСКО ВЕЧЕ

За социјално угрожене новац и станови

У подгоричком хотелу Црна Гора 17. децембра Електропривреда Црне Горе је, у сарадњи са Министарством рада и социјалног старања, организовала донаторско вече намијењено да помогне социјално угроженим категоријама становништва у нашој држави.

Донаторско вече је било успјешно, јер је поред ЕПЦГ АД Никшић, која је уплатила 50 хиљада еура, за помоћ најугроженијима само те вечери донирано још око 70 хиљада еура. Вриједност донираних средстава, која за сада износе преко 200 хиљада еура, добрим дијелом је увећана поклонима општине Подгорица и Бијело Поље који су двије-ма породицама поклониле по стан.

Градоначелници ова два града **Миомир Мугоша** и **Тарзан Милошевић** су у току донаторске вечери саопштили своје одлуке да сиромашним породицама додијеле станове.

Председник Одбора директора ЕПЦГ АД Никшић **Срђан Ковачевић** у свом обраћању на донаторској вечери казао је да су се бројни партнери одазвали позиву ЕПЦГ и да су тиме показали своју хуманост.

Министар рада и социјалног старања **Суад Нумановић** је казао да вјерује да ће овај начин помоћи постати традиционалан и

да очекује да ће се број донатора повећати.

ЕПЦГ је, по ријечима ПР менаџера компаније **Митра Вучковића**, отворила посебан жиро рачун на који ће се уплаћивати сакупљена средства.

- Помоћ ће бити дијелена на основу списка које ће доставити центри за социјални рад, а на основу података које је прикупила заједничка комисија ЕПЦГ и Министарства рада и социјалног старања – каже Вучковић.

У ову хуману акцију се укључило око 50 компанија, углавном пословних партнера ЕПЦГ, из Црне Горе и окружења.

И грађанима Црне Горе остављена је могућност да се прикључе овој хуманитарној акцији. Наиме, слањем поруке на број 14683 са свих мобилних мрежа у Црној Го-

Са донаторске вечери у хотелу "Црна Гора"

ри грађани могу до 17. јануара помагати најсиромашније. Цијена поруке је 1 еуро са ПДВ-ом.

На донаторској вечери у хотелу Црна Гора највећим покровитељима акције уручене су златне, сребрне и бронзане плакете, док су осталим учесницима уручене захвалнице као пријатељима акције. Златне плакете добиле су општине Погорорица и Бијело Поље, а сребрну АД Плантаже.

М.Вуковић

ВРИЈЕДНА ДОНАЦИЈА ИНСТИТУТУ ЗА БОЛЕСТИ ДЈЕЦЕ КЛИНИЧКОГ ЦЕНТРА ЦРНЕ ГОРЕ

ЕПЦГ унијела свјетлост у болницу

У сусрет новогодишњим и божићним празницима ЕПЦГ учинила је да се дјеца, која се лијече у Институту за болести дјеце Клиничког центра Црне Горе, осјећају пријатније током боравка у тој установи.

Наиме, наша компанија определијелила је донацију у облику адекватног освјетљења и реконструкције по једне просторије на педијатрији и одјељењу интензивне његе.

Стање које смо затекли приликом обиласка просторија било је, најблаже речено, неадекватно за боравак дјеце. Дуги ходник, дуж чијег дотрајалог плафона се пружају већином поломљене сијалице а оне, које су још у употреби, дају сабласно лошу свјетлост, посматрач никако не би могао повезати са устаном у којој бораве дјеца. Неокречени

зидови су додатно ружили слику и стварали осјећај nelaгоде у свима нама. Једина мисао је била, како се осјећају тек дјеца у ова-

Институт након реновирања

квом амбијенту када смо ми одрасли, једва чекали да изађемо одатле. И наравно, одлука о потреби да се те просторије доведу у

ред била је једногласна.

Након само десетак дана од тада, ФЦ Дистрибуција је организовала и завршила комплетан посао. Направљено је ново освјетљење, зидови су окречени и украшени јунацима из Дизнијевих прича као поклон Електропривреде Црне Горе Институту за болести дјеце. Али, ми смо добили још љепши поклон - намијана лица дјеце и запослених у болници.

Уз захвалност на овој донацији, др **Весна Мирановић**, директорица Института за болести дјеце, казала је да је ЕПЦГ, у складу са њеном основном дјелатношћу, унијела свјетлост у просторије болнице. Представнице Међународног клуба жена Црне Горе, које су биле добри медијатори између наше компаније и Института, прецадовољне су оним што су видјеле и ЕПЦГ дижу на пијадестал компанија које разумију колика је вриједност и љепота у давању, нарочито онима којима помоћ треба.

Вјерујемо да све ово може бити добар примјер и за остале компаније, да се и у доба глобалне кризе може и треба помоћи онима којима је помоћ најпотребнија.

Т. Зечевић

ПОЧЕЛА СА РАДОМ НОВА ТС 110/35 KV „ВИРПАЗАР“

Напајање постројења регионалног водовода

Боље напајање и за потрошаче са подручја Вирпазара и дијела Зете

У Вирпазару је 9. новембра пуштена у погон прва аутоматска трафостаница 110/35 kV у Црној Гори са даљинским управљањем која у првом реду представља напојну тачку за постројења регионалног водовода Рељићи и Боље Сестре, али и омогућава боље напајање и сигур-

радника Преноса, одговорних за изградњу ове ТС и разумијевање и добру сарадњу са извођачима радова – компанијама АББ из Загреба, Елнос из Бањалуке и Бемах из Подгорице, директор Драган Лакетић је, отварајући трафостаницу подсјетио да је због врло кратког рока и специфичности терена на коме су се изводили радови, овај пројекат био веома сложен, те да је његова реализација подрзумијевала изградњу модерне трафостанице, снаге 2 x 20 MVA, којом се може даљински управљати, као и њено прикључење на преносну мрежу повезивањем на ДВ 110 kV Подгорица 2 – Бар по принципу „улаз-излаз“.

ТС 110/35 kV Вирпазар – 110 kV постројење

није снабдијевање електричном енергијом потрошача са подручја Вирпазара и дијела Зете.

Овај пројекат је, иначе, почела да реализује ЕПЦГ 2008. године, а након издвајања Преноса у посебно акционарско друштво, ово АД је преузело да самостално заврши све послове, у чему су имали пуну подршку Електропривреде са којом и даље имају обострано корисну и плодну сарадњу.

Ријеч је, иначе, о капиталној инвестицији, вриједној преко три милиона еура, захваљујући којој је добијен још један савремен и поуздан објекат који обезбјеђује пренос ел. енергије од електрана до дистрибутивне мреже и директних потрошача и транзит ел. енергије за потребе других електроенергетских система.

Истичући максималну посвећеност

Извршни директор Преноса је, затим, са задовољством саопштио да је ТС Вирпазар само један из низа крупних инвестиционих пројекта-

Контролна сала

та који се реализују у овом Акционарском друштву, наводећи да је снажан инвестициони захват, који је у Преносу почео прије неколико година, резултирао тиме да је у току реализација инвестиционих пројеката у вриједности од преко 35 милиона еура, те да је оволики обим инвестици-

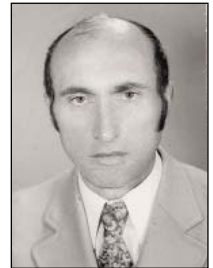
ја изузетно захтјеван за новоосновану компанију каква је АД Пренос, јер је до скоро иза тога стајала ЕПЦГ са својим капацитетима.

Б.М.

IN MEMORIAM

ВУКОТА ШЋЕПАНОВИЋ

У Никшићу 1. децембра 2009, у 75. години живота, умро **Вукота Шћепановић**, пензионер ЕПЦГ.

Вукота Шћепановић је рођен 1935. године у Дечанима. Основну школу је завршио у родном мјесту, гимназију у Пећи, а дипломирао на Економском факултету у Београду.

По завршетку студија радио је неко вријеме у Ђаковици, одакле прелази у Никшић, гдје се запошљава у Скупштини општине. Недуго потом (1971. године) долази у ЕПЦГ, гдје ће провести три деценије и гдје ће (2002.) дочекати пензију.

У ЕПЦГ је углавном радио на аналитичко-планским пословима, прво у Сектору за развој и инжењеринг, а касније, све до пензионисања, у Сектору за економске послове у Никшићу.

Аналитичко-планске послове, који подразумевају добро познавање пословања фирме, Вукота је обављао квалитетно, придржавајући се увијек правила струке и законских прописа. Према колегама на послу био је коректан, спреман да саслуша, посавјетује и помогне. Због тога су га сви са којима је сарађивао у послу поштовали, цијенили и вољели. Постојан и стамен прихватао је све што је било добро, а ономе што је сматрао да није у реду храбро се противио, без обзира ко је стајао иза тога, јер није, како свједоче његове колеге, волио труле компромисе. Сматрао је да само на здравим основама фирма и друштво могу ићи напријед.

Вијест о Вукотиној смрти његове колеге примиле су са искреним жаљењем, а свима онима са којима је сарађивао остаће у лијепом сјећању.

Вукота Шћепановић сахрањен је 2. децембра на градском гробљу у Никшићу.

И.З.

АКЦИЈА "ДАН ОТВОРЕНИХ ВРАТА"

Потрошачи задовољни

Електропривреда Црне Горе је 8. маја 2008. године покренула акцију "Дан отворених врата". Акција је намијењена најширој јавности-нашим потрошачима. Према подацима, Дан отворених врата заинтересовао је јавност а грађани су акцију препознали као једну од добрих иницијатива ЕПЦГ како би њихови проблеми били што брзе и квалитетније ријешени. Про-

лазе се листићи посебно припремљени за акцију које грађани попуне и након овјере од стране шалтерског службеника убаце у посебно дизајнирану кутију. Потрошачи који су убацили Листић, у току те седмице биће обавјештени о термину доласка на састанак у четвртак. Листићи се могу попуњавати свакога радног дана, осим сриједи, када они који су приспјели бивају разврставани и достављени директорима како би се и они припремили за сусрет са потрошачем и ефикасно ријешили његов проблем.

Мишљења смо да ће ЕПЦГ и будуће, кроз ову и све наредне акције, бити препознати као компанија којој је сваки потрошач једнако важан и чија су врата отворена за сваки појединачни проблем. Позитивни коментари и лијепа писма захвалности које свакодневно добијамо од стране наших потрошача, поводом оваквог начина комуникације са њима, свакако су нам подстицај да и у наредном периоду будемо ту за њих. Лијепо је видјети задовољство на лицу потрошача након рјешења његовог проблема. Нама то заиста пуно значи и велика је сатисфакција за даљи рад.

Овом приликом желимо да пренесемо писмо потрошача **Радомира Мрваљевића** које је недавно послао подгоричкој Електродистрибуцији задовољан њеном ефикасношћу.

"Поштовани господине Пуповићу,

Желим да Вам са ових пар реченица захвалим за исправку електро инсталација и стубова у селу Сушица код Спужа.

Ваш налог је веома пословно извршио господин Шарановић.

Он је одмах изашао на терен, упознао се са проблемом и послао екипу, која је све довела у ред.

Дан отворених врата четвртом Електропривреде Црне Горе је изванредна пракса. Рекао бих, тешко да на бољи начин од овога можете уживити Ваше потрошаче и рјешавати њихове тешкоће.

Вама и господину Шарановићу још једном захваљујем и желим успех и професионално и лично."

Како се показало, ова акција је један од најефикаснијих и најбржих начина да се сазна за потрошачев проблем и да се он, као такав, веома брзо ријешити. С обзиром да лист ЕПЦГ читају и наши потрошачи, позивамо их да користе у свим градовима акцију "Дан отворених врата" и сигурно ће бити задовољнији квалитетом услуга које пружа ЕПЦГ.

Тања Зечевић

АГЕНЦИЈСКЕ ВИЈЕСТИ

Раст свјетске соларне енергетике

Јужна Европа ће учествовати са 25 одсто у капацитетима за коришћење соларне енергије израђеним ове године у Европи, показало је истраживање организације „Emerging Energy Research“, која предвиђа да ће јужноевропски регион заузети по том показатељу друго мјесто, одмах иза Немачке, лидера на европском тржишту соларне енергије.

С обзиром да шпанско тржиште ограничавају регулаторни проблеми, јужноевропски сектор соларне енергетике развијају Италија и Француска са великим доприносом његовом краткорочном расту, док се у перспективи до 2020. године очекује (пored тренутно скромних 9 GW) изградња 38 GW (а услед убрзаног развоја, како очекује EER, чак и 47 GW) нових капацитета који могу да потпомогну излазак соларне енергетике из тренутне кризе.

Поновно интересовање солидних европских комуналних фирми и независних снабдјевача електричном енергијом за соларну енергетику повећава повјерење у јужноевропски сектор, а кључни фактор за дугорочни раст јужноевропске соларне енергетике, уз акценат на кровне системе, је и могућност стабилних субвенција и транспарентног и лаког добијања дозвола.

Због разумних субвенционисаних цијена које су одушевиле тржиште соларне енергије и привукле велику пажњу у цијелом ланцу снабдјевача струјом, Италија ће, како процјењује EER, у блиској перспективи бити најјаче јужноевропско тржиште овом врстом енергије.

Транспарентне регулативне иницијативе омогућују Француској да, од релативно пасивног тржишта са инсталираним капацитетима од 128 GW (у јуну ове године), у кратком року постане једно од најстабилнијих тржишта Европе, које би до 2012. могло да премаши 800 MW годишње.

Док је у 2008. години са 2,8 GW инсталираних капацитета била друго по величини свјетско тржиште соларне енергије, Шпанија је у 2009. „склизнула“ на 125 MW. (ТАНЈУГ)

Сарадња у сфери енергетике

Русија се залаже за изградњу нове правне основе међународне сарадње у сфери енергетике, изјавио је руски министар иностраних послова Сергеј Лавров.

- Глобална енергетска безбједност је актуелна тема за све. Значај енергетике је све већи, она је постала најважнији елемент економске и целокупне међународне безбједности, стварна покретачка снага социјално-економског напретка која има директан утицај на живот људи, рекао је Лавров.

Због тога је Русија као свјетски лидер у производњи нафте и гаса ову тему учинила једном од главних током свог првог предсједавања Групом осам (Г8) 2006. године.

Наводећи да је сада у првом плану реализација раније постигнутих споразума, Лавров је рекао да је Москва предложила да се размисли о томе да се формира нова правна основа међународне сарадње у енергетској сфери, пренио је Итар-Тасс.

- Данас сви морају да признају да су безбједност и процват савременог свијета неодвојиви, а енергетика има директан утицај и на једно и на друго, закључио је шеф руске дипломатије. (ТАНЈУГ)

NOVA AKCIJA EPCG

DAN OTVORENIH VRATA
svakog četvrtka od 10h do 12h

Šta ako ste imali problem sa električnom instalacijom, računom, ili ako vam treba pomoć pri izboru napajanja, na Vaše plaće je moguće predložiti rješenje koje bi bilo najbrže i najjeftinije. Svi su problemi koji se mogu riješiti u roku od 24 sata, a zakazani su, ovisno od problema.

Ukoliko ste imali problem sa električnom instalacijom, računom, ili ako vam treba pomoć pri izboru napajanja, na Vaše plaće je moguće predložiti rješenje koje bi bilo najbrže i najjeftinije. Svi su problemi koji se mogu riješiti u roku od 24 sata, a zakazani su, ovisno od problema.

EPCG vam je omogućila da dobijete konkretne odgovore, od stručnih sagovornika i u najkraćem mogućem roku!

Prijavne listiće možete podići i popuniti na naplatnim mjestima EPCG u svim opštinama u Crnoj Gori. Popunjene listiće ubacite u vidno označene kutije koje se nalaze na našim šalterima. Nakon toga, mi ćemo vam zakazati termin razgovora sa predstavnikom EPCG o Vašem problemu.

epcg
ELEKTROPRIVREDA CRNE GORE
Pekućenice čiste energije

www.epcg.cg.me

сјечно имамо око 15 питања седмично везаних за дистрибутивну мрежу, бројила, разне процедуре а највеће интересовање за овакав начин рјешавања проблема је у Подгорици, Бару, Беранама и Улцињу. За ових годину и седам мјесеци, кроз акцију "Дан отворених врата", Електродистрибуције у Црној Гори грађанима су ријешиле преко 1000 проблема директно, ефикасно и брзо. Оно што је такође веома важно јесте да је акција показала и нама који су то најчешти проблеми које имају наши потрошачи и дала нам смјернице како их можемо убудуће рјешавати на квалитетнији начин.

Подсјећамо, "Дан отворених врата" је акција осмишљена на начин да се у оквиру свих Електродистрибуција и Снабдијевања у Црној Гори одреди један дан када ће грађани моћи добити одговоре на питања везана за те двије цјелине ЕПЦГ. Одабрано је да тај дан буде четвртак у термину од 10-12 сати.

На питања одговарају директори Дистрибуција и Снабдијевања у исто вријеме у свим градовима Црне Горе.

Процедура пријаве је веома једноставна. На наплатним мјестима ЕПЦГ на-

ОДЛУКА ОДБОРА РЕГУЛАТОРНЕ АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ

Смањена цијена струје

Регулаторна агенција за енергетику је 25. децембра донијела одлуку о смањењу цијене електричне енергије у Црној Гори, према којој ће, како је наведено, цијене струје за црногорска домаћинства са двотарифним бројилима бити од 1. јануара ниже 10,08 одсто, а за оне са једнотарифним 18,69 одсто, одлучио је 24. децембра Одбор Регулаторне агенције за енергетику (РАЕ).

Према Одлуци о утврђивању табела са цијенама за електричну енергију, коју ће Електропривреда Црне Горе примјењивати од 1. јануара, просјечне цијене за крајње потрошаче у односу на одобрене за ову годину смањене су 15,72 одсто.

- При томе је цијена за Комбинат алуминијума (КАП) повећана 7,76 одсто. За остале категорије потрошача цијене су смањене и то за Жељезару 28,51 одсто, Жељезницу 24,33 одсто, а за дистрибутивне потрошаче 20,50 одсто - наведено је у саопштењу РАЕ.

У оквиру дистрибутивних потрошача за оне на 35 киловолтној (kV) мрежи, цијена је смањена 23,15 одсто, а за оне на десет киловолти 19,92 одсто. Из РАЕ је објашњено да је тарифа за КАП повећана због тога што се ефекти умањивања прихода ЕПЦГ по основу разлике оствареног и одобреног трошка увоза у овој години не односи на тог потрошача, који је на основу уговора снабдијеван енергијом из домаћих извора, па цијена увозне енергије у овој го-

дини није имала утицаја на ту фабрику.

- За потрошаче на 0,4 киловолтној мрежи просјечна цијена је смањена 20,91 одсто, у оквиру којих за домаћинства са двотарифним мјерењем 10,08 одсто, а са једнотарифним 18,69 одсто, јавна расвјета двотарифно мјерење 22,7 одсто, јавна расвјета једнотарифно мјерење 23,03 одсто, остала потрошња I степен 28,18 одсто и остала потрошња II степен 38,76 одсто - прецизирано је из РАЕ.

Табеле са цијенама утврђене су на основу енергетских величина из Енергетског биланса Црне Горе за наредну годину, који је Влада усвојила почетком децембра и за укупан број потрошача у Црној Гори који, према подацима Електропривреде износи - три потрошача на 110 kV 23 на 35 kV, 403 на десет kV, 1,25 хиљада на 0,4 kV I степен, око 26,73 хиљаде на 0,4 kV II степен, 243,8 хиљада на 0,4 kV домаћинства са двотарифним мјерењем и 81 хиљада потрошача на 0,4 kV са једнотарифним мјерењем, 749 потрошача јавне расвјете са двотарифним мјерењем и 950 потрошача јавне расвјете са једнотарифним мјерењем.

Министар економије Бранко Вујовић потврдио је да ће актуелне субвенције и даље остати на снази.

- За сада нема никакве иницијативе за укидање субвенција, нити за њихову евентуалну измјену. Буџетом за наредну годину одређено је два милиона еура за ту намјену - казао је Вујовић.

М.В.

ТРГОВИНА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ НА УНУТРАШЊЕМ ТРЖИШТУ ЦРНЕ ГОРЕ

ЕФТ добио лиценцу за снабдијевање

Компанија ЕФТ (Енергу Финансинг Теам), која послује у оквиру истоименог холдинга, добила је од црногорске Регулаторне агенције за енергетику (РАЕ) 24. децембра лиценцу за трговину електричном енергијом на унутрашњем тржишту Црне Горе.

Из компаније су саопштили да додјела лиценце, прве оваквог типа на црногорском тржишту, сигнализира почетак либерализације енергетског тржишта, на које се Црна Гора обавезала атинским Споразумом Европске комисије. Представници компаније су објаснили да ће након одлуке РАЕ о додјели лиценце ЕФТ-у сви црногорски потрошачи, осим домаћинства, имати могућност да бирају добављача електричне енергије.

- Цијене струје које тренутно плаћају предузећа у Црној Гори су на нивоу европских, због чега очекујемо да ће понуде ЕФТ-а бити конкурентне - рекао је директор црногорске подружнице ЕФТ-а, Гордан Стојовић.

Он је додао да ће домаћим потрошачима, поред повољнијих цијена, бити обезбијеђени и други бенефити, који се односе на побољшане сигурности у снабдијевању и квалитету пратећих услуга, као и флексибилност, која је посебно важна за индустријске потрошаче.

- План ЕФТ-а је једноставан, настојаћемо да придобијемо што више потрошача у Црној Гори. Сви потрошачи, осим домаћинства у Црној Гори од сада ће имати могућност избора добављача електричне енергије - казао је Стојовић. ЕФТ је водећи трговац електричном енергијом у југоисточној и централној Европи. Компанија енергијом снабдијева електропривреде у региону, систем операторе, електродистрибуције и више стотина великих потрошача у металској, хемијској, грађевинској и аутомобилској индустрији. ЕФТ је ове године испоручио преко 17 милијарди киловат сати електричне енергије.

М.В.

АГЕНЦИЈСКЕ ВИЈЕСТИ

Скуп о загађивању у Копенхагену

Климатски самит у Копенхагену, који је недавно завршен, за десет дана трајања (од 8. до 17. децембра) произвео је количину штетних гасова коју годишње произведе више од пола милиона становника Етиопије, показала је студија коју је наручио организатор скупа.

Делегати, новинари, активисти и посматрачи из готово 200 земаља, окупљени на овом скупу, произвели су својим путовањем до данске престонице и у току рада конференције 46.200 тона CO₂. Највећи дио загађења је последица летова авионима, пренио је Ројтерс.

Ова количина штетног гаса, главног кривца за глобално отопљавање, могла би да напуни готово 10.000 олимпијских базена и једнака је количини коју сваке године произведе 2.300 Американаца или 660.000 Етиопљана, показала је студија.

Упркос напорима данске владе да смањи емисију CO₂ за коју је одговоран самит, сама конференција ће произвести око 5.700 тона CO₂, док су за додатних 40.500 тона одговорни авиони који ће довести и одвести учеснике.

Ова цифра је далеко већа од оне приликом претходне конференције, јер је сада број учесника далеко већи, изјавила је консултант из компаније „Dilojt“ Стина Балсев, додајући да је кроз конференцијски центар свакога дана пролазило 18.000 људи.

„Dilojt“ је у потрошњу CO₂ на конференцији урачунао и емисије смјештаја учесника скупа, њихово кретање саобраћајним средствима у локалу, потрошњу електричне енергије, гријање конференцијског центра, потрошњу папра, рад кухиња, фотокопир машина и компјутера, али и транспорт свих неопходних материјала и хране за учеснике конференције.

Балсев је нагласила да је већина енергије коју су користили учесници самита добијена из електрана на угаљ, а само мањи дио из вјетроелектрана.

(Танјуг)

Пројекти енергетске ефикасности

Европска банка за обнову и развој (EBRD) је саопштила да ће инвестирати 25 милиона за помоћ пројектима енергетске ефикасности у југоисточној Европи (SE4F). Средства ће бити пласирана у новоосновани Фонд за енергетску ефикасност, чија је укупна вриједност 95 милиона €, који су основали Европска инвестициона банка (EIB), њемачка KfW банка и Европска комисија. EIB, KfW и EBRD ће у нови фонд уплатити по 25 милиона €, док ће преосталих 20 милиона обезбиједити Европска комисија. Оснивачи фонда намјеравају да повећају његову вриједност на 400 милиона €, привлачењем додатних средстава од јавних и приватних инвеститора.

(Танјуг)

EDF ће у Кини градити атомску централу

Француска енергетска компанија EDF потписала је у Пекингу споразум о градњи атомске централе у виједности од 7,3 милијарде долара на југу Кине, у сарадњи са домаћим партнерима.

Заједничким енергетским пројектом је предвиђено да ће 70 одсто власништва над електраном имати кинеска компанија CGNPC (China Guandong Power Corp), а преосталих 30 процената француски енергетски гигант.

Захваљујући том споразуму, чијем је потписивању присуствовао и француски премијер, Кина ће добити и технологију за коју се дуго залагала.

Посао изградње и управљања будућом нуклеарком у Чангшану повјерен је компанији Taishan Nuclear Corporation, док ће технологију пројекта обезбиједити друга заједничка фирма у којој ће кинески CGNPC имати 55 процената, а преосталих 45 одсто француска компанија у области атомске машиноградње „Areva“.

У атомској електрани у Чангшану која би, према плану, требало да почне рад 2014. године, биће уграђена два нуклеарна реактора од по 1,75 GW.

(Танјуг)

Србија и Шпанија потписале меморандум о разумијевању

Министар рударства и енергетике Србије и амбасадор Шпаније у Србији потписали су Меморандум о разумијевању између тог министарства и Шпанске агенције за међународну сарадњу, вриједан око 220.000 €, којим је предвиђено извршење пројекта „Развој капацитета за коришћење и промоцију соларне енергије у Србији“, а који је, иначе, намијењен за анализу соларних технологија, израду регулаторног и нормативног оквира и реализацију пилот пројекта у тој области.

Потписивање овог меморандума важно је и зато што ће коришћење обновљивих извора енергије допринијети смањењу штетних гасова у атмосферу, о чему се на скупу у Копенхагену водила озбиљна расправа.

- Јасно одређење за обновљиве изворе енергије и одрживи модел развоја су два приоритета које ЕУ очекује да их остваре, како њене чланице, тако и земље кандидати и потенцијални кандидати, рекао је шпански амбасадор, и.истакао да је Шпанија као прва у свијету по производњи фотоволтажне соларне енергије, а на

трећем по производњи енергије из вјетра спремна да то своје искуство подијели са другим земљама.

(Танјуг)

У енергетику око девет милијарди € у наредних пет година

Министар рударства и енергетике Србије изјавио је да ће у сектору енергетике, у оквиру инвестиционог циклуса, који је покренут ове године, бити уложено око девет милијарди € у наредних пет до седам година, указујући на неопходност да у том послу максимално буду упослене домаће компаније.

- У овој години је покренут велики инвестициони циклус у сектору енергетике, као одговор на економску кризу, за који он вјерује да ће бити замајак опоравка цело-

да ће у наредних два мјесеца бити завршени преговори са Кином о кредиту од око 800 милиона € за реконструкцију и изградњу новог у Костолцу, док се са Словачком воде разговори везани за градњу новог термоблока у Штављу, што је инвестиција вриједна око 600 милиона €.

Предсједник ПКС је истакао да од нивоа инвестиција у област енергетике зависи и укупан развој привреде Србије и указао да је у сектору енергетике у Србији директно и индиректно агажовано око 200.000 људи.

(Танјуг)

КЕК фаворизује предузећа српских привредника

Косовска енергетска корпорација (КЕК) саопштила је да је добила пријаву за снаб-

купне привреде Србије, рекао је министар на сједници Одбора Удружења за енергетику Привредне коморе Србије.

Он је истакао да Влада Србије мора створити неопходне услове, при сваком тендеру који се расписује, да домаће компаније добију што већи обим посла када су у питању радови у сектору енергетике и да се на тендеру не дискриминишу домаћи произвођачи, већ да имају једнаке услове такмичења са страним компанијама.

Министар је подсетио да су у овој години покренути тендери за изградњу нових термоелектрана Колубара Б и Никола Тесла Б3, и термоелектране-топлане у Новом Саду, што ће допринијети упошљавању домаћих компанија, подсјећајући да у Србији у протеклих 25 година није изграђен ниједан капитални енергетски објекат.

- сУ 2009. години почела је и ревитализација хидроелектрана Ђердап 1 и Бајина Башта, подсјетио је министар, најављујући

дијевање енергијом на Косову од два предузећа у власништву српских бизнисмена – Вука Хамовића и Војина Лазаревића.

Пријаве на тендер за снабдијевање Косова струјом од новембра ове до октобра следеће године (вриједан 20 милиона €), стигле су од предузећа ЕФТ, са сједиште у Лондону, и „Руднап“, са сједиштем у Београду, пише лист и додаје „Коха диторе“ и додаје да тим фирмама руководи иста група бизнисмена.

Лист пише да је европска агенција OLAF из ревизије пословања КЕК-а прошле године пронашла многе неправилности приликом одабира снабдјевача струјом.

Из невладине организације за борбу против корупције „Чоху“ у Приштини, истичу да је тендер КЕК-а типичан случај политичког мијешања и додају да је конкурс одобрио шеф набавке у КЕК-у, који је, наводно, у блиским односима са косовским премијером.

(Танјуг)

